Bibliotek 2019

Offentligt finansierade bibliotek

Produktkod KU0105

Bibliotek 2019

Ansvarig utgivare: Kungliga biblioteket
Dnr 4.3-2020-470

Kontakt: Cecilia Ranemo, KB tel. +46 (0)10-709 36 39
Kungliga biblioteket, Box 5039, 102 41 Stockholm, e-post: biblioteksstatistik@kb.se
biblioteksstatistikportalen: http://bibstat.kb.se/reports
webb: https://www.kb.se/biblioteksstatistik/
kontaktregister med ingående bibliotek: http://bibdb.libris.kb.se/libdb

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Bibliotek 2019

Offentligt finansierade bibliotek

Innehållsförteckning

Resultaten per kommun, region, riket och bibliotekstyp presenteras i särskild excelfil, länk: Tabeller Bibliotek 2019

Sammanfattning

Sveriges officiella biblioteksstatistik 2019 visar fortsatt på att det sker en förändring av det svenska bibliotekslandskapet.

En av trenderna är att allt fler folkbiblioteks-organisationer i olika kommuner samarbetar med varandra för att kunna erbjuda invånarna ett bredare titelbestånd utan att för den skull öka sitt egna fysiska bestånd. Samtidigt går också folkbibliotekens personal in och på olika sätt upprätthåller en viss skolbiblioteksverksamhet på mindre skolor som då också kan få ta del av folkbibliotekens bestånd på olika sätt.

Forskningsbiblioteken rationaliserar också under åren genom att slå ihop mindre bibliotek till färre serviceställen och erbjuda allt fler licensierade e-medier till sina studenter och forskare.

Färre folkbibliotek, men fler enskilda halvtidsbemannade skolbibliotek

Samtidigt som antalet enskilda halvtidsbemannade skolbibliotek ökar något minskar antalet folkbibliotek som är integrerade folk- och skolbibliotek. Sedan millennieskiftet har antalet folkbibliotek totalt sett minskat 25 procent.

Totalt sett går 556 tusen elever i grundskolan och gymnasiet på skolor som har tillgång till något av de 891 enskilda skolbibliotek som har minst halvtidsbemanning. Det utgör cirka 35 procent av eleverna samlat. Därtill kommer de elever som har tillgång till något av de 404 integrerade folk- och skolbibliotek som finns i kommunerna. De folkbibliotek som rapporterar hur många elever som går på de skolor som använder de integrerade folk- och skolbibliotek uppger att de ger service till 118 tusen elever. Sammanlagt har således 43 procent av eleverna tillgång till halvtidsbemannade skolbibliotek.

Övriga bibliotekstyper minskar i antal över tid sett till antalet unika gatuadresser som det finns bemannade bibliotek på.

Färre fysiska medier, mer e-medier

De flesta biblioteksorganisationerna har sedan en längre tid minskat sina nyförvärv av tryckta böcker i förhållande till motsvarande bestånd. Istället har tillgången till titlar av e-böcker ökats.

Det gäller även andra typer av medier såsom film och musik. Till exempel minskar folkbiblioteken sina inköp av ljudböcker på fysiska bärare samtidigt som de ökar tillgången till e-titlar av ljudböcker med motsvarande procentuella skillnad.

Sedan 2015 har antalet fysiska medier på folkbiblioteken minskat med 10 procent. Det fysiska beståndet uppgår nu till 3,2 medier per invånare. Under samma tid är just beståndet av trycka medier för barn och ungdom oförändrat stort. Det uppgår nu till 39 procent av alla fysiska medier på folkbiblioteken.

På universitets- och högskolebiblioteken har sedan länge e-medieanvändningen och e-bestånden varit dominerande i förhållande till de fysiska medierna och utvecklingen fortsätter.

Det fysiska beståndet på sjukhusbibliotek minskar i takt med att det blir färre sjukhusbibliotek. Samtidigt ökar tillgången till licensierade e-medier via internet för vårdpersonalen.

Användning av medier

Folkbiblioteken rapporterar en liten ökning av den fysiska utlåningen totalt sett, men detta beror på att andelen omlån ökat. De initiala utlånen av fysiska medier har minskat något. Generellt sett gäller detsamma för de flesta andra bibliotekstyper utom skolbiblioteken. Flera olika bibliotekstyper har under de senaste åren ändrat sina utlåningsregler. Till exempel förekommer det att boken automatiskt lånas om ett antal gånger om inte någon annan användare reserverat den.

E-boksutlåningen på folkbiblioteken har ökat 6 procent sedan föregående mätning och uppgår nu till 2,4 miljoner e-bokslån. Folkbiblioteken tvingas

ibland stänga ned eller begränsa e-boksutlåningen när budgeten för dessa överskrids. Andel e-boksutlåning av total initial bokutlåning (tryckt bok, e-bok, ljudbok, talbok) uppgår nu till 6,5 procent på folkbiblioteken, vilket är en liten ökning.

Skolbiblioteken rapporterar en lite högre utlåning jämfört med tidigare. I medeltal 11 utlån per elev under 2019 jämfört med 10 lån under de senaste åren.

Användningen av fysiska medier på sjukhus-biblioteken minskar samtidigt som den totala användningen av e-medier ökar med 23 procent jämfört med föregående mätning.

Färre fysiska besök

Det rapporterade antalet fysiska besök på de offentligt finansierade biblioteken har minskat från 81,8 till 81,0 miljoner fysiska besök. Det motsvarar 7,8 besök per invånare, varav 6,0 besök görs på ett folkbibliotek. Samtidigt rapporteras en ökning av sökningar i biblioteken katalogdatasystem via webben.

Antalet aktiva låntagare som gjort minst ett lån under året är oförändrat. 26 procent av befolkningen är registrerade som aktiva låntagare på folkbibliotek.

Öppettider

I genomsnitt har folkbibliotekens filialer öppet med bemanning 13 timmar i veckan. Inklusive meröppet är de öppna 22 timmar i veckan. 140 kommuner har nu ett eller flera meröppna folkbibliotek. Oftast är de bemannade öppettiderna förlagda under kontorstid. I 31 kommuner rapporterar inget folkbibliotek att de har bemannad öppettid efter klockan 18 eller på lördag/söndag.

Oförändrad bemanning

De offentligt finansierade biblioteken har i stort sett oförändrad nivå på sin bemanning. Totalt sett, på olika bibliotekstyper, gör 9 527 personer 8 117 årsverken, det vill säga många arbetar deltid. Två av tre är utbildade bibliotekarier eller dokumentalister.

Oförändrad tillgång för prioriterade grupper

I bibliotekslagen står det att bibliotek ska prioritera särskilda grupper, personer med funktions- och läsnedsättningar, de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. Biblioteken ska också tillhandahålla teknisk utrustning så att alla har möjlighet att ta del av information på sina villkor. Folkbiblioteken ska också prioritera barn och unga. De variabler som indikerar utvecklingen för de prioriterade grupperna uppvisar i stort sett oförändrad tillgång sedan tidigare mätning men nedladdningen av talböcker från Legimus har ökat markant.

Om undersökningen

För sjätte året i rad presenteras en samlad nationell biblioteksstatistik över de offentligt finansierade biblioteken i Sverige. Urvalsramen för den officiella biblioteksstatistiken förändrades från och med mätår 2014. Biblioteksorganisationer måste uppfylla tre kriterier för att ingå i statistiken:

1. Offentligt finansierade (helt eller delvis)
2. Avsatt bemanning för biblioteksverksamheten minst 20 timmar per vecka, eller 0,5 årsverken
3. På något sätt tillgängliga för allmänheten (skolbibliotek: eleverna)

Undersökningen är en totalundersökning inom urvalsramen. Antalet bibliotek inom urvalsramen har varierat något över tid och uppgick 2019 till 2 236 stycken.

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Riksnyckeltal

Sveriges officiella biblioteksstatistik är unik jämfört med andra länder därför att den kan visa alla bibliotekstyper samlat i så kallade riksnyckeltal.

Sverige har sedan 2014 en samlad nationell biblioteksstatistik, med en urvalsram som innehåller alla offentligt finansierade biblioteks-verksamheter, oavsett bibliotekstyp. Den nedre gränsen för att ingå i statistiken är att biblioteks-organisationen ska ha minst halvtidsbemanning avsatt till biblioteksverksamheten. Det gör att den nationella biblioteksutvecklingen kan följas på ett samlat sätt, år från år

Eftersom de offentligt finansierade biblioteken är grunden för hela landets informationsförsörjning, indikerar en förändring av riksnyckeltalen på en förändring i rikets informationsförsörjning.

Riksnyckeltalen kan inte användas för att sätta en gräns för vad som behövs för det enskilda biblioteket. Till exempel är antalet årsverken per invånare eller per elev inte ett riktmärke för hur många årsverken det borde vara. Talet visas för att det på nationell nivå ska kunna gå att urskilja om bemanningsgraden ökar eller minskar över tid.

Skolbibliotek som har som uppgift att vara en pedagogisk funktion i skolan har behov av betydligt högre bemanning än vad riksnyckeltalet indikerar eftersom det talet även visar skolor som har mycket låg skolbiblioteksbemanning per elev. Skolbibliotekens nyckeltal är beroende av skattningar och medelvärdesberäkningar på grund av svarsbortfall.

Likaså behöver forskningsbibliotek som ger service inom många olika ämnesdiscipliner och till många studenter ha högre bemanning än bibliotek som endast inriktar sig på en disciplin med ett fåtal studerande. Folkbibliotek som ligger i kommuner med ett lågt invånarantal behöver högre bemanning per invånare än stora kommuner eftersom det krävs en viss grundbemanning för att leverera bemannade öppettider.

Det går inte att beräkna helt säkra nyckeltal för alla enskilda bibliotekstyper eftersom det förekommer ett bortfall av svar på olika delfrågor. Det förekommer också samredovisning av olika bibliotekstyper, till exempel folkbibliotek som samredovisar sina uppgifter tillsammans med uppgifter om vissa enskilda skolbibliotek.

Samlat visar rikstalen på en generellt nedåtgående trend för de offentligt finansierade biblioteken.

Tabell 1: Riksnyckeltal för alla de offentligt finansierade biblioteken 2014–2019.

Offentligt finansierade bibliotek per invånare	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fysiskt bestånd totalt	-	-	9,3	8,9	8,5	8,5
Bestånd fysiska böcker med skriven text	6,7	7,1	6,7	6,6	6,4	6,4
Total driftskostnad, kronor	745	759	766	772	783	796
Kostnad för fysiska medier, kronor	51	51	52	49	48	46
Kostnad för e-medier, kronor	52	62	65	68	67	67
Utlån fysiska medier	7,9	7,8	7,5	7,0	6,7	6,7
Nedladdningar e-medier	7,7	7,2	7,9	8,6	8,3	8,4
Fysiska besök	8,7	8,9	8,6	8,2	8,0	7,8
Webbesök	6,2	6,6	6,3	5,7	5,9	5,9
Bestånd anpassade medier på fysisk bärare	0,2	0,17	0,18	0,18	0,17	0,17
Utlån anpassade medier på fysisk bärare	0,3	0,29	0,31	0,30	0,30	0,37
Offentligt finansierade bibliotek per 1 000 invånare	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Årsverken	0,8	0,82	0,81	0,81	0,81	0,79
Serviceställen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Aktivitetstillfällen	22,0	25,1	28,8	28,9	30,1	32,1
Offentligt finansierade bibliotek	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Andel anställda kvinnor	-	76 %	77 %	77 %	77 %	76 %
Andel omlån av medier på fysisk bärare	-	29 %	30 %	30 %	31 %	32 %
Andel aktiva låntagare som är kvinnor	-	62 %	61 %	61 %	61 %	61 %

Tabell 2: Riksnyckeltal för folkbibliotek och samredovisade skolbibliotek 2015–2019.

Folkbibliotek per invånare	2015	2016	2017	2018	2019
Fysiskt bestånd totalt	3,8	3,6	3,4	3,3	3,2
Bestånd fysiska böcker med skriven text	3,4	3,2	3,0	3,0	2,9
Andel nyförvärv av motsvarande fysiska bestånd	6 %	7 %	7 %	6 %	7 %
Total driftskostnad, kronor	419	420	423	434	444
Kostnad för fysiska medier, kronor	39	39	37	36	34
Kostnad för e-medier, kronor	4	5	5	6	7
Utlån fysiska medier	6,4	6,1	5,8	5,5	5,5
Nedladdningar e-medier	0,2	0,3	0,3	0,5	0,6
Fysiska besök	6,7	6,5	6,3	6,2	6,0
Webbesök	4,5*	4,2*	3,5*	4,0*	3,9*
Bestånd anpassade medier på fysisk bärare	0,13	0,14	0,14	0,13	0,14
Utlån anpassade medier på fysisk bärare	0,19	0,18	0,17	0,16	0,16
Folkbibliotek per 1 000 invånare	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Årsverken	0,49	0,49	0,48	0,48	0,47
Serviceställen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Aktivitetstillfällen	13,4	14,3	14,2	14,2	15,6
Folkbibliotek	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Andel anställda kvinnor	81 %	81 %	80 %	80 %	80 %
Andel årsverken särskilt för barn och unga	22 %	23 %	25 %	24 %	25 %
Andel omlån av fysiska medier	25 %	27 %	27 %	29 %	30 %
Andel aktiva låntagare som är kvinnor	62 %	62 %	62 %	62 %	63 %
Andel aktiva låntagare av befolkningen	27 %	26 %	26 %	26 %	26 %

*) Underskattat värde på grund av svarsbortfall.

Tabell 3: Riksnyckeltal för enskilda skolbibliotek i grund- och gymnasieskolor 2015–2019.

Enskilda skolbibliotek, skattade värden pga. svarsbortfall	2015	2016	2017	2018	2019
Kostnad för fysiska medier per elev, kronor	101	99	99	97	91*)
Antal årsverken per 100 elever	0,2	0,17	0,17	0,17	0,16
Medelantal fysiska utlån per elev	10	10	10	10	11*)

*) Skattning: Värdena grundas på uppgift från 663 respektive 688 skolbibliotek

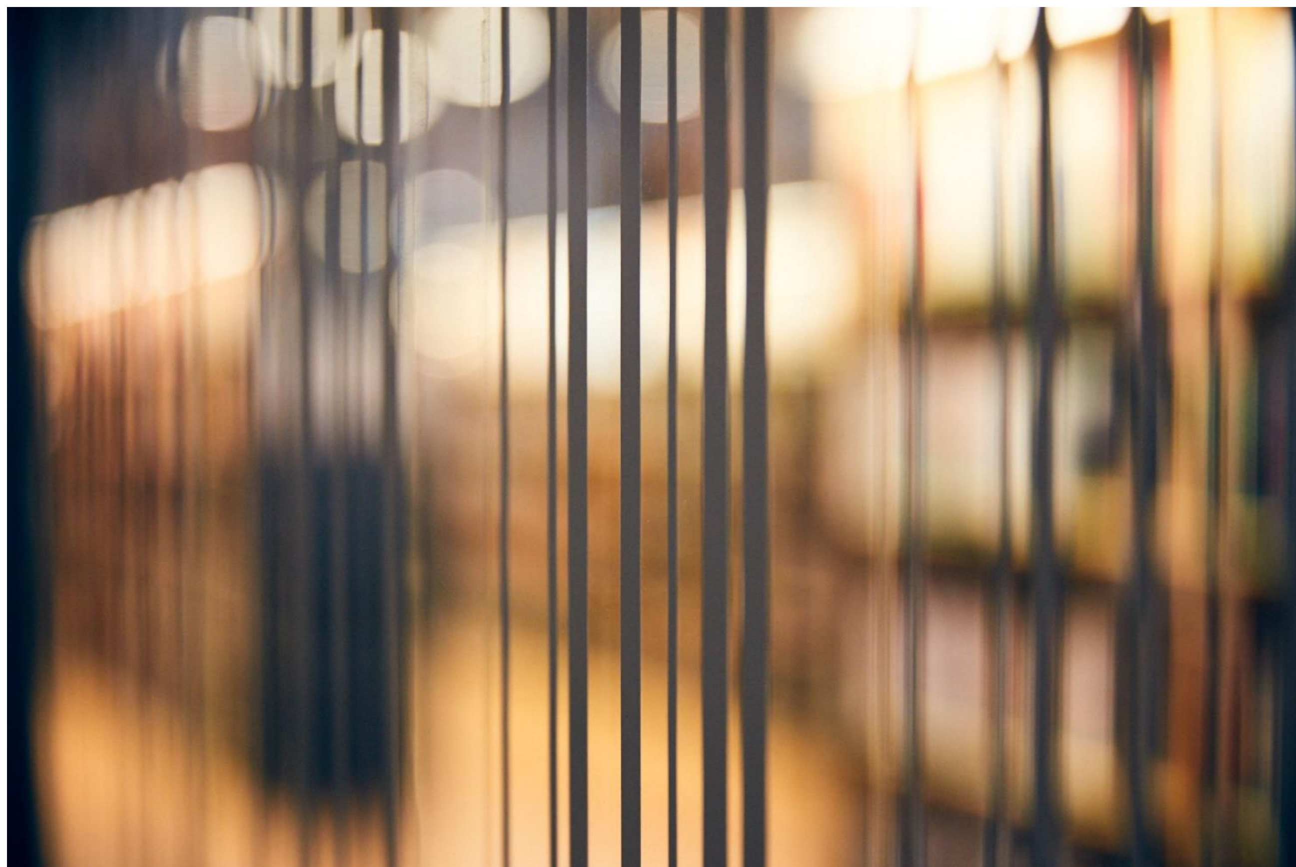

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Om statistiken

För sjätte året i rad redovisas en samlad nationell statistik över de offentligt finansierade biblioteken i Sverige.

Sveriges officiella biblioteksstatistik är samlad där alla bibliotekstyper får samma frågeställningar.

Förändring av lag, förordning och standarder har påverkat hur biblioteksstatistiken är utformad:

- Bibliotekslagen
- Lagen om den officiella statistiken
- Förordningen om den officiella statistiken
- Kungliga bibliotekets instruktion
- ISO 2789, ISO 11620

Det har nu initierats en uppdatering av ISO 2789, International Organisation for Standardisation, International library statistics, vilket kan påverka statistikdefinitionerna inom några år. I den slutliga utformningen av biblioteksstatistiken har hänsyn tagits till att statistiken ska kunna följa de grupper som prioriteras i bibliotekslagen. Samtidigt ska statistiken ge olika typer av statistikanvändare det de behöver. Några av de mest frekventa användarna av statistiken är:

- Allmänheten och massmedia
- Beslutsfattare på olika nivåer
- Biblioteksanställda
- Forskare
- Intresseorganisationer, fackförbund
- Internationella organisationer

Urvalet – urvalsramen

Urvalet till undersökningen är i sin utformning ett totalurval av alla biblioteksorganisationer som uppfyller följande kriterier:

1. Offentligt finansierade (helt eller delvis)
2. Avsatt bemanning för biblioteksverksamhet minst 20 timmar per vecka (0,5 årsverke)
3. På något sätt tillgängligt för allmänheten (skolbibliotek: eleverna)

Kungliga biblioteket, KB, har i uppdrag är att mäta bibliotekens *verksamhet* och inte bara hur många medier som finns i Sverige. Det ligger därför i sakens natur att det ska finnas avsatt bemanning för att någon biblioteksverksamhet ska kunna ske.

Den nedre bemanningsgränsen är satt för att erhålla en fast urvalsram så att utvecklingen av antalet biblioteksserviceställen kan följas över tid. Bemanningsgränsen är också satt för att de som fyller i enkäten ska ha en möjlighet att genomföra uppgiftsinlämningen under sin arbetstid. Samtliga biblioteksserviceställen och bibliotekstyper som uppfyller urvalskriterierna tillfrågas en gång varje år.

Biblioteksorganisationerna har möjlighet att samredovisa flera biblioteksserviceställen i samma enkät för att underlätta uppgiftslämnarbördan. I normalfallet finns flera bibliotek samlat i ett och samma biblioteksdatasystem. Endast i några kommuner valde biblioteken att redovisa varje enskilt biblioteksserviceställe eller stadsdelsområde i separata enkäter för att kunna betrakta interkommunala skillnader.

Totalt sett ingår 2 236 bibliotek avseende 2019 år statistik och de lämnade uppgifterna finns publicerade i 1 037 webbrapporter/enkäter. Dessutom påbörjades ytterligare 36 enkäter. Dessa var dock ofullständigt ifyllda i alltför hög grad för att bli publicerade i rapportsystemet. Några bibliotek lämnade uppgifter i webbenkäten för sent, det vill säga, efter att den slutliga statistiken hade sammanställts.

Urvalsmodellen utgår från att dubbelredovisning inte ska kunna göras eftersom varje urvalsenhet består av ett bibliotek som ligger på en unik gatuadress oavsett bibliotekstyp. En funktion i det webbaserade enkätsystemet gör att om man valt att redovisa ett serviceställe i en enkät så är det omöjligt att skicka in ytterligare en enkät som innehåller uppgifter för samma gatuadress. De bibliotek som ingår i urvalsramen finns samlat i Libris biblioteksdatabas http://bibdb.libris.kb.se/libdb som används som adressregister för biblioteksstatistiken.

Kvalitetsdeklaration

Statistiska centralbyrån (SCB) har meddelat föreskrifter (SCB-FS 2016:27) om kvalitet för den officiella statistiken. Varje statistikprodukt ska ha en egen kvalitetsdeklaration enligt föreskriven mall. Kvalitetsdeklarationen för Sveriges officiella biblioteksstatistik nås via denna länk.

Statistikens syfte

Sveriges officiella biblioteksstatistik syftar till att tillfredsställa flera olika behov, till exempel:

- Ge en samlad bild av biblioteksutvecklingen på riks-, regions- och kommunnivå för att följa i vilken utsträckning invånarna har tillgång till likvärdig biblioteksservice
- Visa på de möjligheter som biblioteken erbjuder ur ett kultur- och utbildningspolitiskt perspektiv
- Möjliggöra jämförelser mellan olika biblioteksorganisationer och att möjliggöra kvalitetsuppföljningar och uppföljning av biblioteksplaner
- Följa hur informationsförsörjningen till landets forskningsinstitutioner utvecklas
- Följa hur informationsförsörjningen för landets skolor utvecklas
- Ge beslutsunderlag till politiker och beslutsfattare
- Illustrera för invånarna vad som finns att tillgå på bibliotek
- Utgöra ett underlag så att användarnas förutsättningar att påverka huvudmännens överväganden gynnas

Referensperioder

Uppgifterna i statistiken gäller kalenderår 2019, förutom:

- Bemanningen som avser det antal personer som var anställda 31 mars 2019
- Beståndet 31 december 2019

Bortfall

Det förekommer bortfall av svar både från hela biblioteksorganisationer, främst skolbibliotek, samt bortfall av svar på enstaka frågor. Den vanligaste anledningen till internt bortfall av svar på enstaka frågor i undersökningen är att alla frågor inte är obligatoriska och vissa av frågorna bara har relevans för vissa bibliotekstyper. De enskilda biblioteken har besvarat de frågor som är relevanta för just deras typ av verksamhet. En mindre del av det interna bortfallet beror på att alla biblioteksorganisationer inte kan få ut de efterfrågade uppgifterna ur de biblioteksdata-system som används. De är inte tillräckligt detaljerade.

Endast ett mindre universitetsbibliotek och två specialbibliotek har inte kunnat inkomma med svar inom utsatt tid.

Tabell x visar bortfallet av svarande skolbibliotek inom urvalsramen i olika regioner. Totalt besvarade 83 procent av de enskilda skolbiblioteken undersökningen. Två kommuner hade inte möjlighet att besvara frågorna komplett om sin folkbiblioteksverksamhet och ingår därför med föregående års värde.

Uppbyggnaden av enkäten med omväxlande frivilliga och obligatoriska fält är anpassad efter de uppgifter som bibliotekstyper med mindre avancerad biblioteksdatasystem kan ta ut. Samtliga frågor är heller inte aktuella för alla bibliotekstyper, men bör då besvaras med 0. Exempel på det är olika medietyper som inte alla bibliotek har.

Uttagsfel

Den absoluta majoriteten av de bibliotek som inte besvarat undersökningen är skolbibliotek. De skolbibliotek som inte lämnade några uppgifter alls på de obligatoriska variablerna har ersatts med föregående års värde där sådant fanns att tillgå (2016, 2017 eller 2018). Samtliga bortfall har dock inte kunnat ersättas, varför skolbibliotekens samlade nationella tal bör ses som en underskattning av de egentliga värdena. En stor förklaring till bortfall har i år varit att många skolbibliotek bytt till nya biblioteksdatasystem som inte var anpassade till de statistikuttag som efterfrågas i enkäten.

Flera bibliotek rapporterar att de bytt biblioteksdatasystem under året och detta har av okända anledningar lett till att uppgifterna om bestånd och utlån fått vissa skillnader jämfört med föregående års uttag ur de äldre systemen. Vissa av de nyinköpta systemen saknar också statistik-moduler som möjliggör de uttag som efterfrågas i undersökningen och personalen vid biblioteken har då behövt göra olika typer av skattningar för att kunna lämna värden.

Svårigheter i uttag gäller också vissa av de system där flera kommuner ingår i bibliotekssamarbeten. I nuläget finns 18 interkommunala mediesamarbeten mellan folkbibliotek[1]. Det motsvarade 128 av landets 290 folkbiblioteksorganisationer i kommunerna år 2018. De biblioteksgemensamma systemen levererar ofta uppgifter om bestånd, utlån och aktiva användare för hela systemet, istället för det som efterfrågas, per kommun.

Till exempel har biblioteken i Värmland i år lämnat uppgift om de interkommunala lånen mellan folkbiblioteken i samarbetet i separat handling. Denna andel av utlåningen utgör en betydande ökning av det totala antalet rapporterade fjärrlån som SELMA-samarbetet tidigare rapporterat.

[1] Folk- och skolbibliotekens medieförsörjning 2018, Kungliga biblioteket

I vissa fall har de systemgemensamma uppgifterna kunnat räknas om så att varje kommun rapporterar antal efter andel invånare i hela samarbetet för att möjliggöra redovisning på regionnivå som inte är grovt överskattad.

Under-/ överrepresentation av skolbibliotek

Totalt är det 22 bibliotek av olika bibliotekstyper som inte ingår i urvalsramen i de inkomna svaren. Vanligen är det folkbibliotek som samredovisar skolbibliotek som inte är halvtidsbemannade, men de ingår i folkbibliotekens biblioteksdatasystem eftersom de sköts av folkbibliotekens personal.

Det förekommer också att enskilda skolbibliotek samredovisar skolbibliotek som inte ingår i urvalramen eftersom de har samma biblioteksdata-system och en bibliotekarie delar sin tjänst på flera bibliotek.

Insamlingsperiod

De bibliotek som ingår i urvalsramen fick enkäten via e-post 8 januari 2020. Senaste svarsdatum var sista februari, men de uppgifter som inkommit till och med 1 april 2020 ingår i den nationella sammanställningen. Svarsfrekvensen har troligen påverkats av den omställning som gjorts av många bibliotek på grund av den pågående coronapandemin.

Preliminär och slutlig statistik

När de inskickade enkäterna snabbkontrollerats, preliminärpubliceras de var och en i form av verksamhetsrapporter med tabeller och diagram i den webbaserade biblioteksstatistikportalen http://bibstat.kb.se/reports/. Där finns också beräkning av nyckeltal och procentuella förändringar mellan åren.

Efter justering och komplettering sammanställs den slutliga officiella biblioteksstatistiken i excelfil där uppdelning gjorts efter bibliotekstyp, kommun, region och riket. Där presenteras också de olika bibliotekstypernas nyckeltal för verksamheterna, Länk till excelfil med slutlig statistik

Webbenkäten

Frågornas utformning och de definitioner som respektive variabel har kan nås via http://bibstat.kb.se/surveys/example. Det finns också en film om hur enkätverktyget fungerar som ger tips till uppgiftslämnarna inför ifyllandet länk till filmen.

Variablernas definitioner visas om man klickar på frågetecknet vid varje delfråga. Webbenkät-systemet har utformats så att uppgiftslämnarna antingen kan välja att bara lämna en total uppgift eller välja att skriva in *alla* delsummor, som då automatiskt summeras till en total. Många bibliotek har valt att svara på den totala nivån, eftersom den är obligatorisk. Därför summerar inte alla redovisade delsummor i statistiken till den totala summan.

Föregående års värde visas vid delfrågorna i enkäten där sådana fanns att tillgå i biblioteksstatistikdatabasen.

Tabell 4: Andel svarande enskilda skolbibliotek per region 2015–2019.

Svarsfrekvens	2015	2016	2017	2018	2019
Svarsfrekvens skolbibliotek riket	**76 %**	**72 %**	**78 %**	**84 %**	**83 %**
Stockholm	81 %	73 %	78 %	85 %	79 %
Uppsala	69 %	68 %	74 %	79 %	77 %
Södermanland	70 %	57 %	48 %	67 %	62 %
Östergötland	65 %	85 %	84 %	87 %	89 %
Jönköping	67 %	64 %	71 %	86 %	95 %
Kronoberg	73 %	50 %	65 %	78 %	83 %
Kalmar	61 %	72 %	76 %	95 %	95 %
Gotland	33 %	50 %	71 %	80 %	67 %
Blekinge	79 %	57 %	92 %	92 %	71 %
Skåne	86 %	81 %	89 %	87 %	86 %
Halland	76 %	54 %	75 %	77 %	95 %
Västra Götaland	65 %	63 %	75 %	85 %	84 %
Värmland	86 %	94 %	84 %	83 %	83 %
Örebro	76 %	42 %	63 %	68 %	87 %
Västmanland	88 %	81 %	71 %	78 %	89 %
Dalarna	59 %	72 %	64 %	74 %	59 %
Gävleborg	90 %	85 %	91 %	95 %	86 %
Västernorrland	78 %	76 %	69 %	75 %	83 %
Jämtland Härjedalen	83 %	60 %	60 %	100 %	100 %
Västerbotten	88 %	76 %	78 %	94 %	74 %
Norrbotten	63 %	76 %	82 %	93 %	92 %

Diagram 1: Exempel på hur webbenkätens frågor presenteras med möjlighet till förklaringar och definitioner samt obligatoriska och frivilliga frågefält. I aktiva enkäter presenteras föregående års värde i fältet med streck.

19. Hur många aktiva låntagare hade biblioteket (biblioteken) under kalenderåret?

Antal aktiva låntagare som är kvinnor, näst sista siffran i personnumret är jämn siffra

Antal aktiva låntagare som är män, näst sista siffran i personnumret är ojämn siffra

Antal aktiva låntagare som är institutionslåntagare eller personer som saknar uppgift om personnummer

Totalt antal aktiva låntagare — Obligatorisk

- varav ovan antal aktiva låntagare som är under 18 år

Förklaring

Totalt antal aktiva låntagare under kalenderåret, män, kvinnor och institutioner. En aktiv låntagare är registrerad användare som lånat minst ett lån under kalenderåret.

Tabell 5: Antal enskilda skolbibliotek som ingår i folkbibliotekens redovisning 2014–2019.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Alingsås						1
Arvidsjaur					3	3
Borgholm	4	4	4	4	4	4
Eksjö					1	1
Emmaboda					1	1
Flen					1	1
Färgelanda					1	1
Högsby				1	1	1
Katrineholm	15	15	15	3	13	13
Leksand	-	2	3	1	1	1
Ljusdal					3	3
Ljusnarsberg			1	1	1	1
Munkedal						1
Mörbylånga	5	6	6	2	6	2
Norrtälje	1	1	1	1	3	1
Ockelbo			1	1	1	1
Strömstad			2	1	2	2
Torsås				1	3	3
Uppvidinge	1	1	1	1	1	1

Diagram 2: Exempel på hur de lämnade preliminära uppgifterna i Biblioteksdatabasen redovisas i på webben.

Personal	2017	2018	2019	Utveckling 2018 - 2019	
Antal anställda kvinnor 31 mars	320	343	326	-5%	—
Antal anställda män 31 mars	115	130	132	2%	—
Totalt antal anställda personer 31 mars	435	473	458	-3%	—
Andel anställda kvinnor	73,6%	72,5%	71,2%	-2%	—
Antal årsverken per anställd	1,0	0,9	0,9	-7%	—

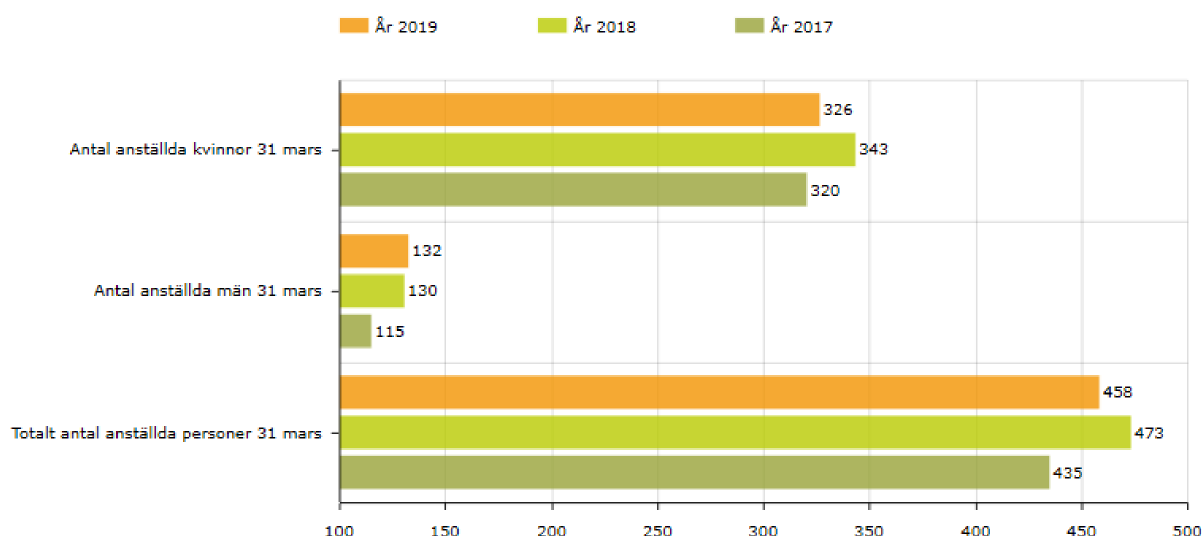

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Organisation och resurser

Antalet enskilda halvtidsbemannade skolbibliotek har ökat något, men det blir generellt sett allt färre bemannade bibliotek av de andra bibliotekstyperna i Sverige.

Det är ovanligt att nya bibliotek öppnas, om inte samtidigt andra stängs eller slås ihop inom samma biblioteksorganisation.

De bibliotek som ingår i undersökningen och beräkningen av det totala antalet bibliotek ska vara offentligt finansierade helt eller delvis, ha minst halvtidsbemanning och på något sätt vara tillgängliga för allmänheten eller elever.

Folkbibliotek

Ibland stängs folkbibliotek tillfälligt i några år för ombyggnad. Ibland stängs de bara i avvaktan på politiska beslut och ibland är det ett politiskt beslut som gjort att folkbiblioteket helt måste stänga.

Ibland övergår också bemannade folkbiblioteksfilialer till att mer ha karaktären bokutlämningsställe och grundbemanningen och de andra biblioteksfunktionerna tas då bort.

Det finns inte klara definitioner för vad gränsen går mellan bibliotek, bokutlämningsställe eller servicepunkt etc. Det är lite olika hur folkbiblioteksorganisationerna väljer att ”klassa” de olika typerna av serviceställen, men i statistiken ingår de folkbibliotek som kallas bibliotek på kommunernas webbplatser.

Tidigare integrerade folk- och skolbibliotek övergår ibland till att endast vara skolbibliotek eftersom de ligger i en skola.

Totalt sett har folkbiblioteken minskat med 360 stycken sedan millennieskiftet och uppgår nu till 1 091 öppna folkbibliotek under 2019.

Anledningen till helstängning är många gånger att bemanningsnivån inom folkbiblioteksorganisationerna inte möjliggör några längre bemannade öppettider på folkbiblioteksfilialerna. Därför är besökstalen heller inte så omfattande om inte folkbiblioteket erbjuder meröppet. Folkbiblioteken väljer då istället att satsa sina resurser på centralortens serviceställen för att kunna erbjuda god biblioteksservice där.

Skolbibliotek

I årets undersökning kontaktades fler skolbibliotek än tidigare år. Skolbibliotek är ett samlingsnamn för både grundskole- och gymnasiebibliotek. Närmare ett hundratal skolbibliotek som kontaktades i årets undersökning meddelade dock att de inte har avsatt minst halvtidsbemanning för biblioteksverksamheten och de utgick därför ur undersökningen.

Det är värt att notera att skolbibliotek som tidigare ingått i urvalsramen nu meddelar att de på grund av skolans ekonomi fått minskad bemanningsgrad. Några av de kontaktade skolbiblioteken nämner att de har långvariga rekryteringsproblem för att ersätta vakanta skolbibliotekarietjänster. Samtidigt har nya skolbibliotek tillkommit och andra har fått ökade resurser till bemanning.

De skolbibliotek som besvarade föregående års mätning, men inte svarat på årets undersökning ingår med föregående års värden trots att det inte alltid är känt om de kunnat behålla sin bemanningsgrad eller inte. Totalt sett utgör det 17 procent av de ingående skolbiblioteken. I årets sammanställning är de skolbibliotek som inte besvarat undersökningen någonsin borttagna.

Summan av antal enskilda skolbibliotek som ingår i urvalsramen är 3 procent fler än i tidigare undersökning, totalt 891 stycken jämfört med 869 stycken 2018. Variationen mellan olika mättillfällen ligger varje år på ca 30 enskilda skolbibliotek.

I 84 kommuner (86 och 77 stycken i tidigare års mätningar) saknas enskilda skolbibliotek som har minst 20 timmars avsatt bemanning per vecka. I 50 av dessa kommuner rapporterar folkbiblioteken att det finns integrerade folk- och skolbibliotek. Således saknar 34 kommuner både halvtidsbemannade enskilda skolbibliotek och integrerade folk- och skolbibliotek.

Forskningsbibliotek

Antalet statliga forskningsbibliotek (högskole- universitets- och specialbibliotek) har minskat med 41 stycken sedan 2013. En del specialbibliotek på myndigheter finns på olika sätt fortfarande kvar, men de har inte särskild avsatt bemanning för biblioteksverksamhet eller är tillgängliga för allmänheten. En del fakultetsbibliotek på universiteten har slagits ihop på en och samma gatuadress.

Sjukhusbibliotek

Antalet sjukhusbibliotek har blivit färre varje år. I vissa regioner finns inget sjukhusbibliotek alls på ett sjukhus. Däremot finns det bibliotekspersonal som är anställda av regionen centralt som tillgodoser vårdanställda med söktjänster och e-medier via webben. Några regioner samverkar med de statliga universitets- och högskolebiblioteken som finns så att de tillhandahåller medicinsk litteratur på fysiska medier till vårdanställda.

Under 2020 publicerades en särskild rapport om sjukhusbibliotekens utveckling i landet, se Sjukhusbibliotek 2019 – för säkrare vård.

Tabell 6: Antal bemannade serviceställen på de offentligt finansierade biblioteken inom urvalsramen 2014–2019.

Region	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt riket	**2 329**	**2 304**	**2 239**	**2 268**	**2 223**	**2 236**
Stockholm	425	431	418	424	414	423
Uppsala	86	86	84	84	81	76
Södermanland	67	57	57	55	53	60
Östergötland	115	108	106	109	116	123
Jönköping	93	86	84	86	80	77
Kronoberg	77	79	74	80	83	82
Kalmar	84	68	70	68	72	66
Gotland	19	20	20	19	17	15
Blekinge	47	47	46	45	44	45
Skåne	357	379	358	364	367	376
Halland	64	67	64	65	61	59
Västra Götaland	308	311	309	318	308	310
Värmland	64	63	54	58	57	59
Örebro	68	62	61	60	56	52
Västmanland	44	42	48	48	45	45
Dalarna	84	84	79	78	73	69
Gävleborg	69	65	65	68	68	68
Västernorrland	68	66	63	62	57	54
Jämtland Härjedalen	47	45	44	45	44	44
Västerbotten	79	73	73	73	73	76
Norrbotten	64	65	62	59	54	57

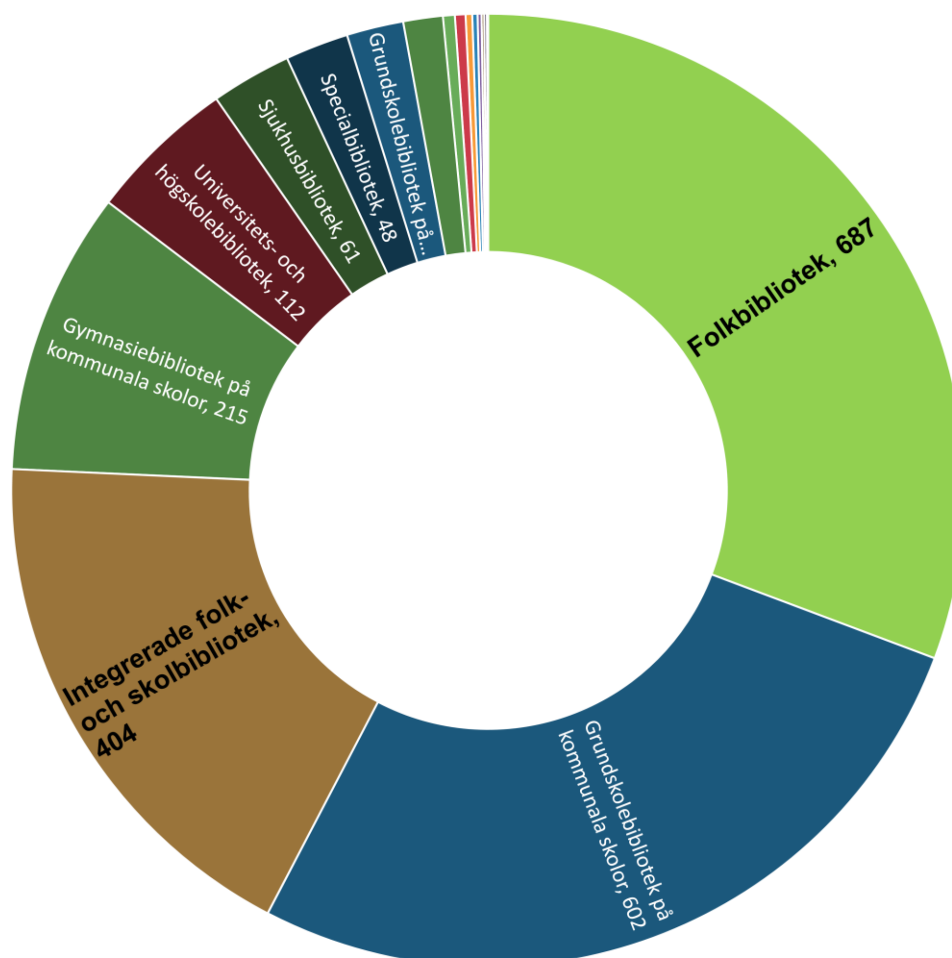
Tabell 7: Totalt antal folkbibliotek, huvudbibliotek och filialer, samt varav antal som är integrerade folk- och skolbibliotek 1995–2019.

Folkbibliotek, år	Totalt antal huvud-bibliotek och filialer	varav totalt antal integrerade folk- och skolbibliotek
1995	1 539	480
1996	1 541	469
1997	1 507	485
1998	1 491	519
1999	1 472	539
2000	1 460	554
2001	1 414	566
2002	1 405	579
2003	1 381	573
2004	1 355	573
2005	1 321	566
2006	1 348	568
2007	1 291	554
2008	1 286	548
2009	1 260	540
2010	1 214	523
2011	1 212	509
2012	1 187	490
2013	1 168	479
2014	1 156	456
2015	1 145	445
2016	1 132	440
2017	1 120	433
2018	1 109	419
2019	1 091	404

Tabell 8: Antal serviceställen på unika gatuadresser som tillfrågas 2015–2019 på de offentligt finansierade biblioteken som ingår i urvalsramen.

Bibliotekstyp	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal serviceställen	**2 304**	**2 239**	**2 268**	**2 223**	**2 236**
Folkbibliotek	700	692	687	690	687
Integrerade folk- och skolbibliotek	445	440	433	419	404
Grundskolebibliotek på kommunala skolor	583	558	594	586	602
Gymnasiebibliotek på kommunala skolor	198	202	212	212	215
Grundskolebibliotek på friskolor	57	56	56	44	43
Gymnasiebibliotek på friskolor	41	33	33	25	30
Skolbibliotek på statlig skola	1	1	1	1	1
Universitets- och högskolebibliotek	126	122	117	113	112
Specialbibliotek	51	42	42	41	48
Sjukhusbibliotek	67	69	65	64	61
Övriga, MTM och Sjömansbiblioteket	2	2	2	2	2
Folkhögskolebibliotek	10	5	6	4	2
Kommunala museibibliotek	7	3	3	3	5
Bibliotek på länsmuseer	9	7	7	6	8
Nationalbiblioteket	3	3	3	4	4
Bibliotek på Komvux	4	4	4	6	9
Bibliotek på fängelser	3	3	3	3	3

Diagram 3: Fördelning på olika bibliotekstyper i urvalsramen 2019.

Övriga utlåningsställen där vidare låneregistrering inte sker

Frågan om övriga utlåningsställen finns med i undersökningen därför att de svenska författarna erhåller särskilt beräknad biblioteksersättning för utlån från sådana ställen på folk- och skolbibliotek via Sveriges Författarfond. Skillnaden mellan ett övrigt utlåningsställe och bokutlämningsställe är vanligen att bibliotekspersonal finns på plats och möter användaren viss tid på det senare. Definitionen på ett övrigt utlåningsställe lyder:

”Övriga utlåningsställen där vidare låneregistrering inte sker är fysiska platser där biblioteket administrerar medier, men platsen är inte reguljärt bemannad av bibliotekets personal mer än när böckerna levereras eller administreras. Räkna ett utlåningsställe per unik gatuadress. Övriga utlåningsställen är t.ex. bokstationer (en filial som inte är reguljärt bemannad när den är öppen), utlåningsställen vid sjukhem, servicehus, turistbyråer, ungdomsgårdar, bensinmackar, livsmedelsbutiker, simhallar, vårdinrättningar med boksnurra, förskolor (inkl. bokkassar). Skolor som får bokdepositioner eller andra typer av mötesplatser med marginell biblioteksservice räknas här. Skolbibliotek och andra typer av biblioteksserviceställen som saknar utlåningsregistrering ingår oavsett om de är bemannade eller inte. Notera: Serviceställen som har 20 timmars bemanning (0,5 årsverke) avsatta för biblioteksverksamhet per vecka räknas inte här, de räknas under biblioteksserviceställen. Andra institutioner än bibliotek som har personal som själva gör institutionslån på biblioteket och sedan administrerar medierna till sina brukare räknas inte under övriga utlåningsställen. En datoruppkoppling till biblioteket räknas inte som ett övrigt utlåningsställe. "Boken kommer" till enskilda låntagare ingår inte här.”

Under 2019 noterades 5 782 övriga utlåningsställen (5 662 år 2018) av folkbibliotekens organisationer. Detta kan tolkas som att behovet av förmedlade medier kvarstår även om det inte längre erbjuds en vanlig bibliotekslokal där de förmedlas. Kanske kan också en ökad förståelse för att det är viktigt med skolbiblioteksfunktioner bidra till utvecklingen eftersom folkbibliotekens medier ofta används i skolorna som saknar enskilda skolbibliotek.

Bokbussar

Folkbiblioteken rapporterar totalt 83 bokbussar, inklusive en bokbåt. De stannar vid 5 899 fasta hållplatser. Detta är en minskning av antalet rapporterade bussbokshållplatser med sex procent jämfört med året innan.

I medeltal har varje bokbuss 71 hållplatser per bokbuss. Antalet bokbussar i Sverige har varit mer eller mindre konstant under en rad år och utgör en kompletterande funktion för personer som har långt till närmaste fasta biblioteksserviceställe.

Boktransporter

De olika bibliotekstyperna rapporterar samlat en ökning av antalet bilar som biblioteksorganisationerna har för att förmedla medierna på olika sätt och mellan olika orter. En delförklaring till ökningen kan vara att även de ”lådcyklar” som biblioteken använder för att transportera medier till användarna nu även ingår i definitionen.

Biblioteken rapporterade att det finns 110 bokbilar, transportfordon eller lådcyklar. Troligen är ett trettiotal just lådcyklar, tillägget gjordes till definitionerna detta mätår eftersom flera folkbiblioteksorganisationer uppgav att de gått över till använda sådana. Av de 110 fordonen som finns tillhör 95 folkbiblioteken. Fordonen används för transporter mellan olika serviceställen inom biblioteksorganisationen och i kommunerna levereras även medier via ”Boken kommer” till användare som har funktionsnedsättningar som gör det svårt för dem att själva ta sig till biblioteket.

Datorer och läsplattor

I bibliotekslagen står det att ”folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur

informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet”. *Samtliga* bibliotekstyper ska också ”ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information”.

En förutsättning för detta är att det finns sådan teknisk utrustning i lokalerna. Folkbibliotekens tillgång till publika datorer är i stort sett oförändrad, de har 5 465 sådana. Detta är en minskning med 3 procent jämfört med föregående mätning. 1 146 av dessa datorer är endast avsedda för sökning i bibliotekets katalog. Folkbiblioteken har också 3 303 stycken e-boksläsare, Daisyspelare eller läsplattor till utlåning, vilket är en ökning med 7 procent jämfört med tidigare rapportering.

Vissa av folkbiblioteken har uppgift om hur många elever som besöker de integrerade folk- och skolbiblioteken och hur många av dessa som har egen dator eller läsplatta genom skolans försorg, ”1–1”. Jämfört med tidigare mätning har antalet elever med ”1–1” ökat 13 procent. Motsvarande på enskilda skolbibliotek som ligger ute på skolorna är en ökning med 14 procent, 345 tusen elever har tillgång till egen dator eller platta via skolans försorg.

Varje år minskar universitets- och högskolebiblioteken antalet datorer, plattor, e-boksläsare etc. i bibliotekslokalerna som användarna har tillgång till. Men majoriteten av deras användare har egna bärbara datorer och det finns tillgång till fritt wifi i bibliotekslokalerna.

Webb och wifi

Samtliga folkbiblioteksorganisationer ger tillgång till fritt wifi för användarna, men det finns fortfarande mindre enskilda serviceställen som saknar det.

Antalet konton på sociala medier som biblioteken använder för att sprida information har återigen ökat, totalt 6 procent. Totalt sett representeras nu de offentligt finansierade biblioteken på 1 819 unika konton på sociala medier via internet.

De sociala mediekanalerna används för att informera om de aktiviteter som biblioteken anordnar och det förekommer också tips om nya medier och debattinlägg görs. Ungefär hälften av de enskilda skolbiblioteken har information via sociala medier om sin verksamhet och nyinkomna medier.

Eftersom många biblioteksorganisationer ”fångar in” sina användare via de sociala medierna blir mätningen av den traditionella webbanvändningen allt mer komplicerad och mindre exakt och relevant.

Sittplatser och studieplatser

Biblioteken är en del av det offentliga rummet och för att användarna ska kunna vistas där erbjuds de totalt drygt 120 228 sittplatser på biblioteken. Det motsvarar närmare 12 sittplatser per 1 000 invånare. Det inkluderar alla bibliotekstyper.

En tredjedel, 32 procent, av alla rapporterade sittplatser på biblioteken kan användas som studieplats eftersom de finns i anslutning till en skriv- eller läsyta. En tredjedel av alla studieplatser finns vid universitets- och högskolebiblioteken.

Golvyta

Variabeln yta började mätas 2014 och alla uppgiftslämnare har ännu inte fått fram uppgifter om bibliotekslokalernas storlek. Det kan ändå konstateras att de offentligt finansierade biblioteken har en yta på över en miljon kvadratmeter, varav tre fjärdedelar är öppna för användarna. Den mindre ökningen som kan noteras sedan föregående mätning kan tillskrivas ökad svarsfrekvens och mätnoggrannhet. Sex av tio kvadratmeter finns på folkbiblioteken.

Biblioteksytan har betydelse eftersom biblioteken ofta kommit att bli kulturbärande institutioner även på andra sätt än som medieförmedlare. För att kunna anordna olika aktiviteter, möten och utställningar krävs att det finns ytor för detta. Studieförbunden och föreningar anordnar också delar av sin verksamhet i folkbibliotekens lokaler.

I genomsnitt rapporterar folkbiblioteken att de har 48 kvadratmeter som är öppna för användare per 1000 invånare. Det motsvarar i genomsnitt 450 kvadratmeter per folkbibliotek, inräknat huvudbiblioteken i kommunerna.

I de regioner som har stora forskningsbibliotek är den samlade biblioteksytan oftast större per invånare. Ytan är viktig för att användarna ska kunna erbjudas studie- och forskningsplatser samt grupprum i anslutning till biblioteket. Forskningsbiblioteken har också samlingar i till ytan stora magasin, främst om de är pliktbibliotek. I pliktexemplarslagstiftningen, som härstammar från 1661, finns föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av dokument (pliktexemplar) till KB och universitetsbiblioteken i Lund, Göteborg, Linköping, Uppsala, Stockholm och Umeå.

De skolbibliotek som kunnat uppge hur stor golvyta eleverna har tillgång till svarar att den i genomsnitt är cirka 178 kvadratmeter. Dessutom rapporterar en tredjedel av skolbiblioteken att de också har 24 kvadratmeter som endast personalen använder. I genomsnitt rapporterar skolbiblioteken att de har en total golvyta på 187 kvadratmeter. Uppgiften bygger på uppgifter från 644 av 891 skolbibliotek.

Tabell 9: Biblioteksyta, kvadratmeter per 1000 invånare i olika regioner 2017–2019.

Alla bibliotekstyper	2017	2018	2019
Riket	**105**	**105**	**104**
Stockholm	103	99	98
Uppsala	150	145	141
Södermanland	53	59	59
Östergötland	137	137	111
Jönköping	76	74	84
Kronoberg	108	104	105
Kalmar	169	169	163
Gotland	98	93	88
Blekinge	62	64	86
Skåne	108	110	111
Halland	77	74	72
Västra Götaland	101	101	102
Värmland	112	112	110
Örebro	72	69	69
Västmanland	102	100	99
Dalarna	110	108	109
Gävleborg	118	113	111
Västernorrland	71	102	102
Jämtland Härjedalen	110	109	108
Västerbotten	165	164	170
Norrbotten	119	104	109

Tabell 10: De offentligt finansierade bibliotekens lokalytor 2019, (underskattade värden på grund av svarsbortfall).

	Antal kvm som är öppna för användarna	Antal kvm som inte är öppna för användarna	Totalt antal kvm
Riket 2015	751 728	270 472	1 022 199
Riket 2016	764 616	284 791	1 049 407
Riket 2017	772 765	294 085	1 066 849
Riket 2018	778 390	294 084	1 072 474
Riket 2019	**780 138**	**295 797**	**1 075 935**
Folkbibliotek	490 856	139 978	630 834
Skolbibliotek	115 383	10 624	126 007
Sjukhusbibliotek	8 485	2 921	11 406
Specialbibliotek	9 855	9 195	19 050
Universitets- och högskolebibliotek	145 348	88 870	234 218
Övriga bibliotek	10 211	44 209	54 420

Tabell 11: Bokbusshållsplatser i olika regioner 2015–2019.

Regioner	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**6 552**	**6 569**	**6 480**	**6 292**	**5 899**
Stockholm	376	327	331	343	358
Uppsala	706	675	602	602	407
Södermanland	195	194	196	200	200
Östergötland	191	251	261	250	251
Jönköping	488	504	492	485	443
Kronoberg	255	273	275	275	274
Kalmar	255	249	242	246	217
Gotland	57	57	56	55	35
Blekinge	-	-	-	-	-
Skåne	425	445	454	477	494
Halland	507	527	511	512	547
Västra Götaland	559	552	545	517	514
Värmland	563	572	565	572	564
Örebro	252	267	262	230	196
Västmanland	199	197	193	191	199
Dalarna	35	35	52	55	64
Gävleborg	125	121	124	122	122
Västernorrland	163	161	162	165	154
Jämtland Härjedalen	175	175	180	177	175
Västerbotten	376	345	340	314	318
Norrbotten	650	642	637	504	367

Tabell 12: Olika tekniska resurser som finns att tillgå på de offentligt finansierade biblioteken 2019.

	Publika datorer	Läsplattor, e-boksläsare, Daisyspelare eller tablets	Elever med tillgång till "en-till-en lösning"	Sociala medier med biblioteks-information	Fritt wifi	Sittplatser inkl. studie-platser
Riket 2015	14 097	7 367	209 372	1 602	1 257	105 773
Riket 2016	13 248	6 479	263 726	1 672	2 228	110 214
Riket 2017	12 515	6 679	296 528	1 682	2 655	112 790
Riket 2018	11 539	5 492	321 688	1 716	1 355	115 288
Förändring 2018-2019 %	-7 %	1 %	15 %	6 %	8 %	4 %
Riket 2019	**10 764**	**5 557**	**368 474**	**1 819**	**1 457**	**120 228**
Folkbibliotek	5 465	3 303	22 403	994	629	57 833
Skolbibliotek	1 597	2 094	344 913	614	670	31 370
Sjukhusbibliotek	329	80	-	27	37	1 580
Specialbibliotek	272	6	-	30	36	1 435
Universitets- och högskole-bibliotek	2 906	30	-	107	63	26 411
Övriga bibliotek	195	44	1 158	47	22	1 599

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Personal

Antalet anställda på de offentligt finansierade biblioteken är i stort sett oförändrat jämfört med tidigare mätning.

Under 2019 genomförde de 9 529 anställda på de offentligt finansierade biblioteken 8 124 årsverken. Antalet rapporterade årsverken har minskat med 2 procent. Många biblioteksanställda har deltidstjänster och i genomsnitt arbetar personalen på de offentligt finansierade biblioteken 85 procent av en heltidstjänst (2018, 87 procent).

De offentligt finansierade biblioteken som ingår i urvalsramen utförs ungefär 65 procent (2018, 64 procent) av årsverkena av utbildade bibliotekarier eller dokumentalister.

Det skiljer i andel anställda kvinnor och män mellan olika bibliotekstyper. Åtta av tio årsverken på folk-, skol- och sjukhusbiblioteken är utförda av kvinnor. Två tredjedelar av personalen på forskningsbiblioteken är kvinnor. Därför är andelen anställda män högre i de regioner som har stora forskningsbibliotek.

Antalet årsverken som särskilt är avsatta för arbete med barn och unga har ökat med fem procent på folkbiblioteken, vilket ger en indikation om att folkbibliotekens uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar efterföljs. Det kan också finnas en delförklaring i att fler folkbiblioteksverksamheter som också sköter skolbiblioteken i kommunerna samredovisat hela skolbiblioteksverksamheten.

Antalet årsverken per 1 000 invånare i de olika regionerna skiljer sig mycket åt och det kan inte endast förklaras av att vissa regioner har stora universitets- eller högskolebibliotek.

Folkbibliotekens bemanning

I många kommuner har biblioteken förutom den ordinarie personalen även visstidsanställda personer som arbetar på biblioteket via olika arbetsmarknadsprogram. De ingår inte i bibliotekets budgetram eller avsatta bemanning och får sin lön från annat håll. En diskrepans i uppgifterna om personal är därför att det förekommer att biblioteksorganisationer inte räknar sådan personal som bemannar biblioteken genom olika arbetsmarknadsåtgärder eftersom de inte ersätter fast personal utan de är där för att till exempel arbetsträna. Det förekommer också att folkbiblioteken inte har någon särskild bibliotekschef utan detta sköts av en person som är chef för flera funktioner i kommunen och det blir då svårt att beräkna hur stor del av arbetstiden som avsätts till chefskapet för biblioteksverksamheten.

Det är vanligt att personer som är anställda på folkbiblioteken räknas på olika sätt i olika kommuner. Detta beror på att det är vanligt att personal som är anställd av folkbiblioteken också har i uppgift att sköta skolbibliotek och de olika bibliotekstyperna ligger vanligen under olika förvaltningar. Därför debiterar folkbibliotekets förvaltning ibland skolbibliotekens förvaltning för den del av tiden som personalen betjänar skolorna.

Svarande nämner att längre sjukskrivningar inte återsätts med vikarie under tiden. Det förekommer också att det är svårt att anställa adekvat personal och det uppstår vakanser under längre tid. Det är känt att detta påverkar sätten som olika kommuner beräknar årsverkena på.

Folkbiblioteken rapporterar även i år i genomsnitt att de har närmare ett halvt årsverke per 1000 invånare i kommunen, det vill säga ett årsverke på 2000 invånare. Nyckeltalet för antal årsverken per invånare har dock sjunkit med två procent sedan föregående mätning eftersom befolkningen ökat samtidigt som antalet avsatta årsverken för folkbiblioteksverksamhet, minskat något.

Utvecklingen av fördelningen mellan olika personalkategorier på folkbiblioteken har sedan länge visat att andelen biblioteksassistenter minskar till förmån för utbildade bibliotekarier och annan personal med särskild fackkunskap. Andelen bibliotekarier uppgår nu till 64 procent av det samlade antalet årsverken på folkbiblioteken.

Samtidigt ökar också andelen årsverken som är särskilt avsatta för arbete med barn och unga på folkbiblioteken och uppgår nu till 25 procent av alla årsverken, en ökning med fem procent sedan föregående mätning.

Det är värt att notera att bemanningsgraden mellan folkbiblioteken i olika kommuner och regioner skiljer sig mycket åt. Det beror inte bara på hur många serviceställen eller kommuninvånare de har. I de kommuner som har få anställda på sina folkbibliotek går det 4 000 kommuninvånare på varje årsverke. I dessa kommuner är också oftast nyckeltalen för aktiva användare, utlåning och besök betydligt lägre än i kommuner där folkbiblioteken har högre bemanningsgrad.

Det har sedan länge redovisats ett samband mellan andel personal som bemannar biblioteken och höga nyckeltal för verksamheten i övrigt. Fler personal per invånare ger generellt sett fler invånare som aktivt nyttjar sitt bibliotek.

I vissa kommuner finns det bara två personer anställda på folkbiblioteken. Totalt sett redovisar 60 kommuner (2018, 55 kommuner) att de har färre än fem årsverken som sköter hela folkbiblioteksverksamheten i kommunen, ibland ingår även skolbiblioteksfunktioner i uppgiften.

Folkbiblioteken i 19 kommuner samredovisar folkbiblioteksverksamheten med de skolbibliotek som de också sköter. Det blir då indirekt en överrapportering av årsverken som är avsatta till folkbiblioteksverksamheten. I några andra kommuner sköter folkbibliotekets personal skolbiblioteken och samredovisar dessa i en särskild enkät. Detta påverkar möjligheterna att jämföra nyckeltalen för folkbiblioteken mellan alla kommuner avseende bland annat bemanningsgraden.

Skolbibliotek

Bortfall av svarande skolbibliotek har ersatts med 0,5 årsverken för att inte värdena för riket som visas ska vara grovt underskattade om uppgift om tidigare års antal anställda saknas. Detta gjordes även tidigare år så nivån på antalet anställda kan följas även om det förekommer bortfall av svarande skolbibliotek eller uppgift om årsverken mellan åren. Två av de svarande som är anställda på skolbibliotek skriver:

”Vi har nu fått mindre personal pga. neddragningar och besparingar. Ledningen för utbildningsnämnden förstår inte vilken inverkan skolbiblioteken har på läsförmågan.”

”Från och med hösten 2019 är en lärarbibliotekarie anställd. Personen har tidigare bland annat varit förstelärare i svenska och har breda och djupa kunskaper om allt som har med läsning att göra. Detta syns särskilt i utlåningsstatistiken för hösten 2019, då utlåningen ökade med 100 % sedan hösten 2018. Det har betydelse vem som jobbar i skolbiblioteket!”

I genomsnitt har skolbiblioteken även detta år i genomsnitt 0,17 årsverken avsatt för skolbiblioteksverksamhet per 100 elever. Det är dock inte ovanligt att biblioteksanställda arbetar ensamma på skolbibliotek som ger service till 1000 elever eller fler.

Samtidigt som antalet halvtidsbemannade skolbibliotek som ingår i urvalsramen till undersökningen har ökat något, rapporterar flera av de skolor som ingått i undersökningen i flera år att de fått minskade personalresurser. Detta förklarar att antalet årsverken på de enskilda skolbiblioteken i stort sett är oförändrat.

Vad som dock kan konstateras är att andelen årsverken som utförs av utbildade bibliotekarier ökat med 13 procent på de enskilda skolbiblioteken jämfört med tidigare år samtidigt som skolbibliotekspersonal med annan utbildning minskat. Totalt sett utförs 69 procent av årsverkena av utbildade bibliotekarier. 593 skolbibliotek har särredovisat årsverken efter utbildning.

Det finns skolbiblioteksbemanning som statistiken inte visar. Det är vanligt att en person är anställd att ta hand om flera skolbibliotek i kommunen. Personen lägger hälften av sin tid på den skola som har många elever och mindre tid, kanske bara någon timme på var och en av de andra per vecka. Personen ingår då i statistiken med en skola och ett halvt årsverke men tiden som läggs ned på de andra skolenheterna kommer inte med i statistiken. I urvalsramen ingår endast de skolbibliotek som ligger på en unika gatuadress som är halvtidsbemannade.

Vissa kommuner särredovisar skolbiblioteksverksamheten samlat och då kan det komma att ingå även skolbibliotek som har mindre än halvtidbemanning, t.ex. tre årsverken som ger service till sju skolbibliotek.

Eftersom skolbiblioteket är en integrerad del av skolans verksamhet så kan sällan de övriga personalkategorier som också bidrar till skolbiblioteksverksamheten särredovisas avseende årsverken. Det kan vara frågan om vaktmästare, IT-personal, administratörer och lärare som bistår på olika sätt.

Åtta av tio, 83 procent, av personalen på skolbiblioteken är kvinnor. Det är ungefär samma andel som andelen årsverken som utförs av kvinnor på folkbiblioteken, 80 procent.

Tabell 13: Antal årsverken avsatt bemanning för biblioteksverksamhet på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Alla bibliotekstyper.

	Bibliotekarie r/ dokumen-talister/ informatiker	Biblioteks-assistenter/ lärarbiblio-tekarier	Specia-lister, fack-kunniga	Övrig personal	Totalt antal årsverken	varav särskilt för barn och unga
Riket 2015	4 805	1 822	457	576	8 046	1 905
Riket 2016	4 909	1 740	489	578	8 117	2 005
Riket 2017	4 951	1 712	584	515	8 217	2 098
Riket 2018	5 016	1 710	643	470	8 258	2 015
Förändring 2018-2019	1 %	-5 %	2 %	2 %	-2 %	4 %
Riket 2019	**5 080**	**1 623**	**654**	**481**	**8 117**	**2 087**
Folkbibliotek	3 072	1 178	216	300	4 872	1 228
Skolbibliotek *	591	245	8	15	916	848
Sjukhusbibliotek	137	15	11	3	167	5
Specialbibliotek	97	23	6	2	145	2
Universitets- och högskolebibliotek	1 028	150	289	116	1 584	0
Övriga bibliotek	156	12	124	44	433	4

* Skolbiblioteksanställda på grund- och gymnasieskolor som inte besvarade frågan har satts till 0,5 årsverke.

** Delsummorna summerar inte alltid till totalen eftersom det förekommer att svarande bara uppger totalvärdet.

Tabell 14: Antal personer som arbetar på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Alla bibliotekstyper.

	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Totalt antal anställda personer	Andel kvinnor
Riket 2015	6 993	2 153	9 352	76 %
Riket 2016	7 003	2 150	9 451	77 %
Riket 2017	7 009	2 136	9 502	77 %
Riket 2018	7 126	2 161	9 522	77 %
Förändring 2018-2019	0 %	2 %	0 %	0 %
Riket 2019	**7 095**	**2 196**	**9 527**	**76 %**
Folkbibliotek	4 493	1 106	5 711	80 %
Skolbibliotek	924	184	1 134	83 %
Sjukhusbibliotek	138	44	182	76 %
Specialbibliotek	107	65	172	62 %
Universitets- och högskolebibliotek	1 213	625	1 838	66 %
Övriga bibliotek	220	172	490	56 %

Delsummorna summerar inte till det totala antalet eftersom vissa bibliotek valt att endast besvara frågan på den obligatoriska totalnivån.

Tabell 15: Antal årsverken per region och antal årsverken per 1 000 invånare åren 2016–2019. Alla offentligt finansierade bibliotekstyper.

Riket/region	2016		2017		2018		2019	
Riket	**8 117**	**0,81**	**8 217**	**0,81**	**8 258**	**0,81**	**8 117**	**0,79**
Stockholm	2 066	0,91	2 103	0,91	2 117	0,90	1 932	0,81
Uppsala	436	1,21	434	1,18	457	1,22	430	1,12
Södermanland	166	0,58	168	0,58	175	0,59	167	0,56
Östergötland	367	0,81	378	0,83	396	0,86	390	0,84
Jönköping	207	0,59	211	0,59	209	0,58	205	0,56
Kronoberg	148	0,76	151	0,76	164	0,82	166	0,82
Kalmar	223	0,92	223	0,92	225	0,92	225	0,92
Gotland	58	1,00	58	0,98	51	0,87	48	0,81
Blekinge	112	0,71	113	0,71	112	0,70	111	0,70
Skåne	1 133	0,86	1 130	0,84	1 145	0,84	1 230	0,89
Halland	232	0,72	234	0,72	223	0,68	217	0,65
Västra Götaland	1 231	0,74	1 222	0,72	1 230	0,72	1 247	0,72
Värmland	193	0,69	241	0,86	191	0,68	200	0,71
Örebro	204	0,69	214	0,71	203	0,67	198	0,65
Västmanland	166	0,62	165	0,61	171	0,62	168	0,61
Dalarna	197	0,69	200	0,70	204	0,71	207	0,72
Gävleborg	194	0,68	205	0,72	210	0,73	210	0,73
Västernorrland	193	0,79	184	0,75	197	0,80	195	0,79
Jämtland Härjedalen	86	0,67	87	0,67	86	0,66	87	0,66
Västerbotten	310	1,17	308	1,15	308	1,14	307	1,13
Norrbotten	194	0,77	189	0,75	184	0,74	178	0,71

Sjukhusbibliotek

Antalet sjukhusbibliotek har minskat genom åren, men antalet årsverken som utförs har under de senaste åren legat på en i stort sett oförändrad nivå kring 167 årsverken som utförs av 182 personer. Andelen årsverken som utförs av utbildade bibliotekarier är 83 procent. Totalt är 76 procent kvinnor av de anställda.

I sammanställningen av sjukhusbibliotekens årsverken ingår bara sådan personal som arbetar på enskilda bibliotek som är placerade på sjukhus.

Det finns också medicinska bibliotekarier som arbetar på medicinska bibliotek som är förlagda på lärosäten. De ingår i uppgifterna för universitets- och högskolebibliotek.

Specialbibliotek

Specialbibliotekens bemanning är generellt sett låg per bemannat serviceställe. Vanligen utförs ett årsverke av en person per bibliotek.

Medelvärdet för bemanningsgraden dras upp av några större specialbibliotek som Riksdagsbiblioteket, Musik- och teaterbiblioteket och Vitterhetsakademins bibliotek. Totalt sett utförs 146 årsverken av 173 personer.

Universitets- och högskolebibliotek

Bemanningsutvecklingen på lärosätenas bibliotek redovisas i kapitlet Lärosätesbibliotek. Men det kan här konstateras att antalet årsverken minskar i ungefär samma takt som antalet bemannade biblioteksserviceställen minskar på lärosätena.

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Ekonomi

Totalt sett har driftskostnaderna ökat med 2 procent för de offentligt finansierade biblioteken. Det innebär att biblioteksverksamheten i Sverige i medeltal kostar 796 kronor per invånare och år.

Driftskostnader

Totalt sett köpte de offentligt finansierade biblioteken medier för 1,2 miljarder kronor under 2019, varav 500 miljoner var e-resurser till universitets- och högskolebiblioteken. Den lilla nedgången i kostnader för fysiska medier som kan noteras motsvarar uppgången i kostnad för e-resurser. De olika delkostnadsuppgifter som efterfrågas i statistiken är:

- Kostnad fysiska medier
- Kostnad e-medier
- Kostnad lön och liknande avgifter
- Kostnad personalens kompetensutveckling
- Kostnad lokaler och därtill hörande utgifter
- Övriga driftskostnader

Kostnaden för nyförvärv av fysiska medier minskade med 2 procent och utgör nu samlat 480 miljoner kronor för alla de offentlig finansierade biblioteken varav folkbibliotekens fysiska nyförvärv utgör 74 procent av den summan.

Kostnaderna för e-medier är totalt sett högre än kostnaderna för fysiska medier men det skiljer mycket åt mellan olika bibliotekstyper. 71 procent av de samlade kostnaderna på e-medier rapporteras av universitets- och högskolebiblioteken.

Den största enskilda driftskostnaden, 52 procent, är utgifter för bemanning. Endast 0,49 procent av driftskostnaderna avser kompetensutveckling, vilket är en minskning. Till viss del kan

minskningen troligen förklaras av att biblioteken nu har tillgång till, för dem kostnadsfri, kompetensutveckling inom det digitala området via projektet Digitalt först som regeringen initierat för att främja digital kompetens hos allmänheten. Satsningen är ett nationellt digitalt kompetenslyft för bibliotekspersonal. Folkbiblioteken redovisar en minskning med tio procent i kompetensutvecklingskostnader samtidigt som det är känt att mer än 70 procent av folkbibliotekens personal registrerat sig på kurser via Digiteket.

Totalt är 60 procent av driftskostnaderna för de offentligt finansierade biblioteken kostnader för de kommunala bibliotekens verksamhet. De samlade driftskostnaderna för kommunala bibliotek, folkbibliotek, skolbibliotek, museibibliotek etc. skiljer sig dock mycket åt mellan olika kommuner. De kommunala biblioteken har väldigt olika driftskostnader per invånare. I kommuner som har få invånare är den genomsnittliga driftskostnaden per invånare högre än i kommuner med högt invånarantal eftersom en viss basverksamhet upprätthålls även när invånarantalet är lågt. Det finns kommuner som har både få invånare och satsar lite på biblioteksverksamhet i förhållande till invånarantalet.

Det är huvudsakligen kommunerna och staten som bekostar de offentligt finansierade biblioteksverksamheterna. Regionerna bekostar sjukhusbiblioteksverksamheten som kostar 193 miljoner kronor samt länsmuseer och folkhögskolebibliotek.

En felkälla som uppkommer när biblioteken ska rapportera driftskostnader är att de ibland väljer att bara ta med de direkta driftskostnader som det enskilda biblioteket kan styra över och bortser från driftskostnader som andra enheter, förvaltningar eller huvudmän på olika sätt betalar, men som det enskilda biblioteket har tillgång till eller använder. Det vanligaste är att skolbiblioteken rapporterar att de inte har några lokalkostnader ”för det betalar skolan”. Men det som efterfrågas i enkäten är inte vad som ligger i enskilda budgetar utan de totala kostnader som uppkommer i och med att biblioteksverksamheten bedrivs.

Investeringsutgifter

Investeringsutgifter är kostnader som uppkommer i samband med ombyggnationer, inköp av fasta inventarier som är avskrivningsbara under ett flertal år och finansiella kostnader i samband med dessa utgifter. Bibliotekens investeringsutgifter ligger utanför beräkningarna för driftskostnaderna och de uppgick 2019 till drygt närmare 176 miljoner kronor (2018; 157). Den totala ökningen är 12 procent av investeringsutgifterna, varav en stor del kan förklaras av ombyggnaden av Carolina Rediviva, Uppsala universitetsbibliotek.

Drygt hälften av de rapporterade investeringsutgifterna 2019 är folkbibliotekens, trots att deras investeringsutgifter minskat med tio procent sedan 2018.

Egengenererade intäkter

I den nuvarande biblioteksstatistiken frågas det inte efter alla typer av intäkter, bara de egengenererade. Anledningen till detta är att uppgifterna om utgifter generellt sett motsvarar de totala intäkterna. De egengenererade intäkterna delas in i

- Intäkt av projektmedel, sponsring och gåvor
- Intäkt av sålda bibliotekstjänster
- Intäkt av försenings-, reservationsavgifter och försäljning

I den fortsatta redovisningen i detta kapitel kommenteras sådana variabler i texten som har den kvalitet som krävs.

Universitets- och högskolebibliotek

De totala utgifterna för forskningsbiblioteken vid universitet och högskolor uppgick till 2019 till 2,4 miljarder kronor. En femtedel, 21 procent av driftskostnaderna är utgifter för licensierade e-medier. Endast två procent är utgifter för fysiska medier.

I föregående mätning redovisades att kostnaderna för e-medier för första gången hade minskat beroende på att Bibsamkonsortiet som upphandlar avtalen till högskolebiblioteken sagt upp ett avtal med ett av det största vetenskapliga förlagen i en strävan att få bättre avtal avseende öppen tillgång

till forskningspublikationer. Ett nytt avtal ingicks i början av 2019 och detta påverkar till viss del även årets mätning avseende redovisade utgifter för e-medier.

I genomsnitt var driftskostnaderna för universitets- och högskolebiblioteken 7 332 kronor per helårsstudent, med stora variationer mellan de olika lärosätena. Detta är en minskning som kan förklaras av att antalet studenter ökat. Se vidare det särskilda kapitlet lärosätesbiblioteken.

Skolbibliotek

Tre fjärdedelar av de enskilda skolbiblioteken lämnade uppgifter om både elevantal och kostnaden för fysiska medier som de köpt in under 2019. Medelvärdet för kostnad per elev av fysiska medier uppgår till 92 kronor per elev. Tidigare mätning hade ungefär samma bortfall av svar och då uppgick den skattade kostnaden till 97 kronor per elev.

Totalt sett uppger de enskilda skolbibliotek som besvarat undersökningen att de betalat drygt 43 miljoner kronor (41 miljoner 2018) för nyförvärv av fysiska medier för de skolbibliotek som ingår i urvalsramen och som inte samredovisas tillsammans med folkbibliotekens uppgifter.

Mätning av skolbibliotekens kostnader för de e-medier som skolan använder försvåras av att det ofta är kommungemensamma licenser som eleverna har tillgång till som betalas centralt och det är vanligen inte varje enskild skola eller skolbibliotek som upphandlar och betalar e-medier inklusive databaser på sin budget. Det förekommer också att skolans elever har tillgång till e-medier i sina ”1–1” datorer, men skolbiblioteket i sig är inte uppkopplat på dessa licenser. Därför är kostnaderna för e-medier för skolbiblioteksverksamhet inte kompletta kostnadsuppgifter för e-medier till skolorna.

Lokalkostnaderna för skolbiblioteksverksamhet är klart underskattade eftersom de många gånger inte går att skilja ut från skolans totala lokalkostnader.

Generellt sett är det så att bibliotekspersonal som är anställda vid gymnasiebiblioteken har högre lönenivå än personal som är anställda vid skolbibliotek på grundskolor.

Folkbibliotek

Uppgifterna om driftskostnaderna för folkbiblioteksverksamheterna är generellt sett av god kvalitet och därför kan nyckeltal för kostnaderna per invånare för folkbiblioteks-verksamheterna vanligen beräknas per kommun, regioner och riket. I genomsnitt kostade folkbiblioteken 444 kronor per invånare 2019. Av de 444 kronorna var 34 kronor nyförvärvskostnad för fysiska medier och närmare 7 kronor för e-medier. Kostnaden för fysiska medier har ständigt minskat i kronor per invånare trots att det samtidigt skett en kostnadsökning. 2015 redovisade folkbiblioteken att de köpt fysiska medier för 38 kronor per invånare.

Driftskostnaden för folkbiblioteksverksamheterna varierar mellan 237 och 842 kronor per invånare i de olika kommunerna. En delförklaring till den stora variationen mellan olika kommuner är att folkbiblioteken omväxlande sköter hela eller delar av skolbiblioteksverksamheterna inom sin budget, men att bemanningen av respektive skolbibliotek är mindre än halvtidsbemanning och därför registreras de skolbiblioteken inte i den övriga statistiken. Vissa av de folkbibliotek som redovisar högre driftkostnader per invånare på folkbiblioteken än riksgenomsnittet redovisar samtidigt också att de har intäkter av sålda bibliotekstjänster på ibland miljonbelopp. Att det förekommer integrerade folk- och skolbibliotek i drygt hälften av landets kommuner påverkar troligen också de olika kostnadsnivåerna.

Kulturrådets fördelning av de 225 miljoner kronorna inom satsningen Stärkta bibliotek har påverkat folkbibliotekens ekonomiska redovisning kraftigt på intäktssidan trots att det i instruktionerna till undersökningen står att uppgift om erhållna statsbidrag inte ska redovisas. Beroende på om de erhållna medlen går till inköp av medier, inredning eller om pengarna går till extrabemanning eller någon verksamhetsutveckling har folkbiblioteken omväxlande valt att tolka de erhålla pengarna som projektmedel eller

statligt bidrag. Uppskattningsvis har 50 miljoner kronor från satsningen redovisats som intäkt och det utgör omkring en femtedel av de 259 miljoner kronor som folkbiblioteken redovisar som egengenererade intäkter.

Sjukhusbibliotek

Sjukhusbibliotekens rapporterade driftskostnader för verksamheterna har ökat med sex procent sedan föregående mätning, från 181 till 193 miljoner kronor. Det är framför allt kostnaderna för sjukhusbiblioteken e-medier som ökat i takt med ökad användning.

Samtidigt minskar kostnaderna för inköp av fysiska medier på sjukhusbiblioteken kontinuerligt. Sedan 2016 har minskningen i kostnaden av nyförvärv av fysiska medier varit 20 procent samtidigt som kostnaden för e-medier ökat med 30 procent.

Specialbibliotek och övriga bibliotekstyper

Driftskostnaderna för de svenska specialbiblioteken är något bristfälliga, alla organisationer besvarar inte frågan. Men det kan konstateras att det inte sker någon ökning av kostnaderna. Under de senaste åren, oavsett hur många enskilda specialbibliotek som besvarar frågan om utgifter, ligger de samlade kostnaderna runt 150 miljoner kronor, oavsett hur många enskilda biblioteksserviceställen som svarar. Det förekommer också mycket sällan utgifter för investeringar i verksamheterna.

Investeringsutgifterna bland de övriga biblioteken består främst av MTM:s, Myndigheten för tillgängliga medier, flytt till Malmö och Kungliga biblioteket investeringar i IT-utrustning avseende främst serverutrymme för de digitaliserade medierna.

Tabell 16: De offentligt finansierade bibliotekens driftskostnader 2015–2019. Olika bibliotekstyper.

	Kostnad fysiska medier	Kostnad e-medier	Kostnad lön och liknande avgifter	Kostnad personalens kompetens-utveckling	Kostnad lokaler och därtill hörande utgifter	Övriga drifts-kostnader	Totala driftskostnader kronor *
Riket 2015	504 530 136	608 412 408	3 625 083 714	37 606 113	1 598 478 549	939 931 708	7 481 028 790
Riket 2016	520 031 625	653 822 240	3 750 255 788	39 485 566	1 597 727 166	922 199 478	7 658 389 789
Riket 2017	496 971 593	685 386 410	3 816 711 208	39 993 403	1 607 292 753	914 733 283	7 815 935 505
Riket 2018	488 062 605	683 657 979	3 982 196 774	42 156 259	1 637 818 896	948 257 280	8 005 946 670
Förändring 2018-2019	-2 %	2 %	4 %	-6 %	3 %	1 %	3 %
Riket 2019	**480 011 566**	**696 506 008**	**4 153 800 143**	**39 490 859**	**1 681 878 897**	**961 466 681**	**8 216 922 542**
Folkbibliotek	356 103 155	68 903 906	2 453 033 881	16 877 707	962 021 080	567 509 282	4 582 484 116
Skolbibliotek	43 007 136	5 890 105	244 029 960	1 795 355	18 923 978	8 572 710	333 478 478
Sjukhusbibliotek	9 185 927	66 191 089	83 217 001	998 378	15 220 171	17 780 598	192 593 164
Specialbibliotek	7 756 406	23 405 085	65 091 610	836 258	10 964 758	4 442 630	146 955 796
Universitets- och högskolebibliotek	50 254 391	496 632 617	1 015 289 846	15 385 933	570 752 905	221 593 541	2 369 909 233
Övriga bibliotek	13 704 551	35 483 206	293 137 845	3 597 228	103 996 005	141 567 920	591 501 755

* Delsummorna summerar inte helt till totalen därför att vissa bibliotek valde att endast svara på den obligatoriska nivån med ett totalvärde.

Tabell 17: De offentligt finansierade bibliotekens samlade driftskostnader 2015–2019 och per region 2019.

Samtliga bibliotekstyper	Fysiska medier	E-medier	Lön och liknande avgifter	Personalens kompetens-utveckling	Lokaler och därtill hörande utgifter	Övriga drifts-kostnader	Totala drifts-kostnader kronor*)	Drifts-kostnad per invånare
Riket 2015	504 530 136	608 412 408	3 625 083 714	37 606 112	1 598 478 549	939 931 708	7 481 028 790	759
Riket 2016	520 031 625	653 822 240	3 750 255 788	39 485 566	1 597 727 166	922 199 478	7 658 389 789	766
Riket 2017	496 971 593	685 386 410	3 816 711 208	39 993 403	1 607 292 753	914 733 283	7 815 935 505	772
Riket 2018	488 062 605	683 657 979	3 982 196 774	42 156 259	1 637 818 896	948 257 280	8 005 946 670	783
Förändring 2018-2019	-2 %	2 %	4 %	-6 %	3 %	1 %	3 %	2 %
Riket 2019	**480 011 566**	**696 506 008**	**4 153 800 143**	**39 490 859**	**1 681 878 897**	**961 466 681**	**8 216 922 542**	**796**
Stockholm	92 555 664	184 279 026	1 096 782 956	11 191 665	460 117 804	223 450 175	2 105 411 400	886
Uppsala	13 055 894	66 648 236	191 806 772	2 808 831	82 056 449	50 293 695	511 862 422	1 334
Södermanland	13 653 277	2 987 060	78 927 395	455 977	30 501 566	19 689 741	146 445 516	492
Östergötland	23 094 914	35 657 699	177 175 972	1 604 719	76 507 251	40 633 664	355 748 070	764
Jönköping	16 800 603	13 017 575	100 715 450	952 059	44 261 164	21 645 170	197 494 021	543
Kronoberg	10 301 430	3 832 257	70 955 859	520 528	19 809 207	14 271 383	120 500 864	598
Kalmar	16 010 033	14 251 438	120 062 694	1 092 644	51 573 334	25 349 231	228 339 374	930
Gotland	2 159 665	533 112	22 771 695	191 659	5 727 036	8 176 794	39 725 961	666
Blekinge	8 199 121	6 717 726	50 698 032	383 730	16 459 646	14 803 788	97 482 043	611
Skåne	75 509 275	120 800 537	643 089 653	5 645 756	232 879 279	218 344 743	1 307 387 243	949
Halland	15 117 647	8 722 277	107 773 256	851 223	34 659 245	13 537 716	180 661 364	541
Västra Götaland	79 269 144	114 729 095	646 507 938	4 833 756	239 097 102	148 668 102	1 258 887 274	729
Värmland	13 228 388	11 363 012	96 464 576	719 460	45 844 546	21 712 476	190 412 300	674
Örebro	13 414 316	18 708 340	96 951 087	862 771	46 877 492	16 791 377	193 625 383	635
Västmanland	11 435 543	11 480 716	79 964 352	765 952	37 379 550	19 200 605	160 194 271	581
Dalarna	13 745 922	11 698 789	92 825 465	832 020	39 858 980	18 735 030	185 862 365	645
Gävleborg	15 761 514	8 697 293	100 093 664	1 090 977	37 315 266	20 954 485	183 928 199	640
Västernorrland	9 828 373	13 485 558	92 341 989	1 191 295	33 128 215	16 537 733	166 513 163	679
Jämtland Härjedalen	8 059 152	1 946 839	42 313 501	552 948	10 018 804	7 784 548	70 675 792	540
Västerbotten	17 465 724	35 285 421	167 258 738	2 047 649	101 677 205	25 665 139	349 733 626	1 287
Norrbotten	11 345 967	11 664 002	78 319 099	895 240	36 129 756	15 221 086	166 031 891	664

* Delsummorna summerar inte helt till totalen därför att vissa bibliotek valde att endast svara på den obligatoriska nivån med ett totalvärde.

Tabell 18: Driftskostnad kronor per invånare för folkbiblioteken i olika regioner 2015–2019.

Folkbibliotek	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**419**	**420**	**423**	**434**	**444**
Stockholm	377	385	378	390	386
Uppsala	386	404	426	446	427
Södermanland	431	422	426	415	453
Östergötland	399	420	410	404	421
Jönköping	407	382	374	381	417
Kronoberg	497	507	478	511	520
Kalmar	503	486	486	508	529
Gotland	632	594	590	595	625
Blekinge	405	403	418	431	448
Skåne	443	448	457	469	483
Halland	429	444	424	437	429
Västra Götaland	411	412	415	434	450
Värmland	421	426	423	427	441
Örebro	397	411	399	403	399
Västmanland	390	395	399	393	407
Dalarna	443	438	454	436	471
Gävleborg	429	437	439	448	472
Västernorrland	377	432	416	445	450
Jämtland Härjedalen	439	456	466	478	513
Västerbotten	626	Svarsbortfall	615	616	634
Norrbotten	427	448	453	462	445

Olika nyckeltal för folkbiblioteken i olika kommuner och regioner redovisas också i en separat excelfil.

Tabell 19: De offentligt finansierade bibliotekens investeringsutgifter 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**128 952 621**	**180 281 586**	**173 413 750**	**157 456 359**	**175 773 705**
Folkbibliotek	95 143 554	120 111 037	129 174 334	104 558 730	94 027 664
Skolbibliotek	2 720 647	3 388 336	3 963 337	4 083 161	3 057 966
Sjukhusbibliotek	787 869	227 451	1 575 416	1 888 740	189 249
Specialbibliotek	583 096	1 023 839	943 200	413 546	441 210
Universitets- och högskolebibliotek	21 128 880	38 925 923	24 199 111	25 475 547	53 698 116
Övriga bibliotek	8 588 575	16 605 000	13 558 352	21 036 635	24 359 500

Tabell 20: De offentligt finansierade bibliotekens egengenererade intäkter 2015–2019.

	Intäkt av projektmedel, sponsring och gåvor	Intäkt av sålda bibliotekstjänster	Intäkt av försenings-, reservationsavgifter och försäljning	Totalt antal egengenererade intäkter kronor**
Riket 2015	60 728 144*	140 348 891*	86 897 487*	315 949 440
Riket 2016	70 556 961*	139 558 158*	82 639 489*	412 173 655
Riket 2017	62 990 580	135 533 415	81 048 681	363 790 671
Riket 2018	112 795 605	151 376 116	79 332 552	426 848 338
Förändring 2018–2019	13 %	3 %	5 %	4 %
Riket 2019	**127 266 589**	**156 416 360**	**83 670 216**	**443 408 487**
Folkbibliotek	106 251 579	87 054 711	64 835 471	259 039 180
Skolbibliotek	2 117 246	64 665	311 490	2 589 531
Sjukhusbibliotek	2 608 827	3 853 061	204 429	6 666 317
Specialbibliotek	41 086	3 528 652	219 818	3 970 329
Universitets- och högskolebibliotek	16 247 851	59 048 780	13 571 445	163 749 076
Övriga bibliotek	-	2 866 491	4 527 563	7 394 054

* Delsummorna är underskattade eftersom endast totalvärdet är obligatoriskt att besvara. Folkbibliotekens intäkter av projektmedel och sponsring 2018 och 2019 påverkas av att vissa organisationer fyllt i intäkter från statsbidraget ”Stärkta bibliotek” som enligt definitionen inte ska ingå i rapporteringen.

Tabell 21: Utveckling av olika intäktstyper på folkbiblioteken 2015–2019.

	Intäkt av sålda bibliotekstjänster	Intäkt av försenings-, reservationsavgifter och försäljning
Folkbibliotek 2015	79 433 258	69 369 891
Folkbibliotek 2016	75 395 954	66 359 636
Folkbibliotek 2017	75 181 602	66 173 198
Folkbibliotek 2018	84 459 287	62 155 064
Folkbibliotek 2019	87 054 711	64 835 471

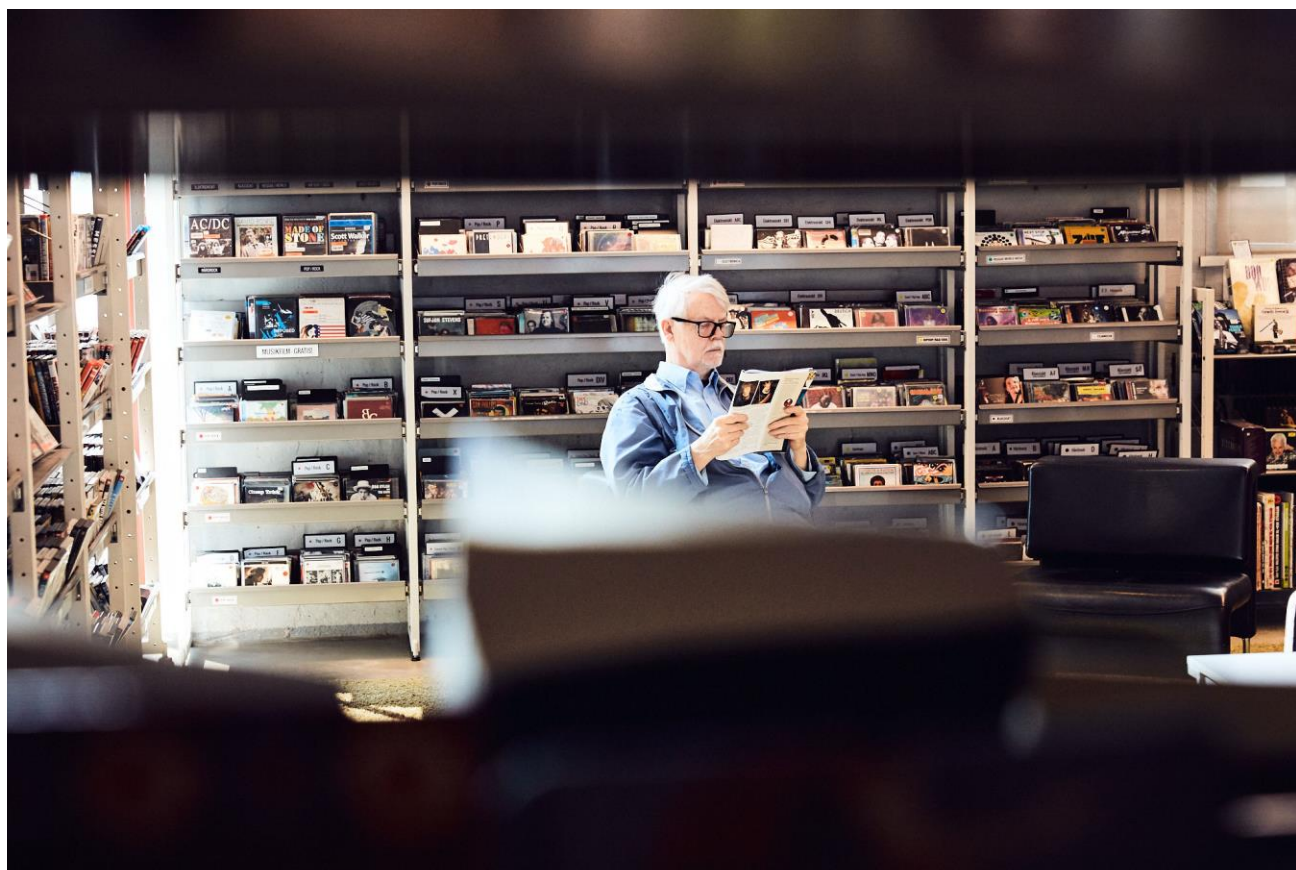

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Bestånd

Biblioteksstatistiken visar vad allmänheten har tillgång till för medier på de offentligt finansierade biblioteken. Tre fjärdedelar av alla fysiska medier är tryckta böcker.

De offentligt finansierade biblioteken har länge rapporterat en minskning av de fysiska bestånden. I år rapporteras en liten uppgång i förhållande till föregående mätning i tillgången till olika typer av fysiska medier, men antalet kommer ändå inte upp till 2017 års nivå.

Den tidigare rapporterade minskningen av tillgången till fysiska medier kan till stor del förklaras av att universitets- och högskolebiblioteken alltmer satsar på att erbjuda e-medier istället för fysiska medier samt att folkbiblioteken minskat sina fysiska bestånd av böcker med skriven text.

Det bör uppmärksammas att ett flertal biblioteksorganisationer meddelar att de bytt biblioteksdatasystem under 2019 och att de då uppmärksammat att just beståndsuppgifterna skiljt sig mycket åt mellan det gamla och nya systemet.

Sedan 2015 har beståndet av tryckta böcker minskat med 3,8 miljoner exemplar på de offentligt finansierade biblioteken samlat.

Som vanligt ökar tillgången till e-medier av olika slag. Delvis beror ökningen i statistiken på att de kommunala biblioteken blivit allt bättre på att rapportera tillgången till antal e-titlar.

I genomsnitt finns 8,5 fysiska medier per invånare på de offentligt finansierade biblioteken. 3,2 av de fysiska medierna finns i folkbibliotekens samlingar, året innan fanns 3,3 medier per invånare. Befolkningen har ju samtidigt ökat.

Samlat uppger de offentligt finansierade biblioteken i riket att de hade en nyförvärvsgrad av motsvarande fysiska bestånd om 4 procent, vilket är samma som föregående mätning.

Kungliga biblioteket har totalt 9 procent av de fysiska medierna i riket och borträknat tidningar.

Folkbibliotek

Drygt åtta miljoner tryckta böcker har gallrats från landets folkbibliotek sedan 2009. Folkbibliotekens bestånd av tryckta böcker har minskat 20 procent på 10 år.

E-titelbeståndet på folkbiblioteken har ökat med flera hundra procent, men ökningen kan till stor del förklaras av att allt fler folkbibliotek börjat rapportera de 2 313 722 alternativt 149 733 e-musiktitlar som finns i de databaserna som många folkbibliotek är uppkopplade till, vilket de tidigare inte alltid gjort. E-boksbeståndet har samtidigt ökat med 10 procent på folkbiblioteken sedan föregående mätning.

Då de flesta folkbibliotek prenumererar på samma e-titelbestånd från en och samma leverantör har de folkbiblioteken som kopplat upp det maximala utbudet samma tillgång till antal e-böcker.

Den samlade kommunala tillgången till e-titlar kan därför bli missvisande summerat på kommunal nivå i de kommuner där skolbiblioteken också har tillgång till samma e-boksbestånd via centrala licenser och kan redovisa detta. Summan av samma bestånd e-böcker som rapporteras av alla biblioteken i en kommun innebär för den skull inte att användarna har ett större utbud av enskilda titlar.

Tillgången till e-titlar efterfrågas ändå av varje bibliotek för att enskilda användare ska kunna se i statistiken hur mycket de kan tillgå via sina bibliotek. Folkbiblioteken erbjuder i genomsnitt tillgång till drygt åtta olika licensierade databaser med e-medier, vilket är en minskning. Det kan vara fråga om databaser där man kan ladda ned e-böcker, läsa tidningar, nyheter och tidskrifter, släktforska och söka fakta.

Folkbiblioteken rapporterar samtidigt att de minskar sitt bestånd av tryckta böcker med mer än tre miljoner exemplar sedan 2015. Fyra av tio tryckta böcker är för barn och unga. Folkbiblioteken rapporterar i år en ökning av beståndet av tryckta kursböcker och läromedel, delvis kan detta bero på att folkbibliotek samredovisar enskilda skolbibliotek som de sköter i samma biblioteksdatasystem.

Folkbiblioteken har ett oförändrat bestånd av film på fysiska bärare och har samtidigt minskat sitt nyförvärv av sådana samtidigt som allt fler folkbibliotek kopplar upp sig till olika streamingtjänster av film och erbjuder användarna tillgång den vägen istället. Folkbiblioteken i 92 kommuner rapporterar bestånd av film på e-media som går att använda utan att besöka biblioteket. Folkbiblioteken minskar sina prenumerationer på tidningar och tidskrifter i pappersformat samtidigt som de ökar sin tillgång till sådana titlar på e-medier.

Skolbibliotek

De skolbibliotek som har tillgång till e-medier har det vanligen genom kommungemensamma abonnemang eller via folkbiblioteket. Det är ovanligt att skolbiblioteken själva tecknar abonnemang. Om de gör det så är det vanligen till faktadatabaser. Det förklarar till stor del varför så få skolbibliotek lämnar uppgifter om bestånd, användning och kostnader för e-medier. De har inte tillgång till de uppgifterna eftersom de sköts av andra förvaltningar eller funktioner i kommunerna. De flesta skolbibliotek som har tillgång till e-böcker och andra e-medier har därför detsamma som folkbiblioteket i kommunen. Det förekommer också att skolbiblioteken uppmanar eleverna att skaffa sig ett lånekort på folkbiblioteket för att få tillgång till e-böcker eller att det finns kommungemensamma lånekort för folk- och skolbiblioteken i kommunen.

I genomsnitt har skolbiblioteken 21 fysiska medier per elev. Trots att det förekommer bortfall av uppgifter om både antal fysiska medier och antal elever de fem år som mätningarna gjorts ligger alltid medelvärdet på ungefär 20 fysiska medier.

Tabell 22: Fysiskt bestånd på de offentligt finansierade biblioteken 2016–2019.

	2016	2017	2018	2019
Totalt fysiskt bestånd *	**92 791 271**	**89 669 385**	**87 433 187**	**88 033 795**
Böcker med skriven text	67 453 340	67 132 735	65 169 246	65 658 608
Ljudböcker på fysisk bärare	1 198 000	1 169 441	1 146 056	1 208 765
Talböcker på fysisk bärare	729 200	681 809	644 481	622 606
Musik på fysisk bärare	1 090 368	1 032 324	980 364	931 821
Film, tv, radio på fysisk bärare	1 533 694	1 617 106	1 615 251	1 770 624
Mikro-grafiska dokument, mikrofilm	1 747 547	1 584 042	1 448 453	1 453 026
Bild, grafiska och kartografiska dokument	8 211 469	5 374 575	5 376 409	5 614 319
Manuskript, artiklar, patent, rapporter	2 273 034	2 509 778	2 479 436	2 481 541
Interaktiva medier, läromedel och spel	111 295	134 429	141 340	133 110
Fysiskt bestånd övriga medier	7 826 018	7 830 998	7 808 214	7 809 423

* Delsummorna summerar inte till totalen eftersom det fanns möjlighet att bara ange ett totalvärde för fysiskt bestånd. Dessutom visas inte antal löpande titlar av tidningar, seriella publikationer och tidningar i tabellen.

Tabell 23: Fysiskt bestånd av böcker med skriven text på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**69 455 981**	**67 453 340**	**67 132 735**	**65 169 246**	**65 658 608**
Folkbibliotek	33 073 155	32 031 728	30 744 018	30 323 268	29 843 936
Skolbibliotek	9 340 075	10 097 155	11 196 897	10 386 507	10 793 046
Sjukhusbibliotek	521 260	515 156	496 614	426 544	384 331
Specialbibliotek	3 998 819	3 742 826	3 862 491	3 293 361	3 660 146
Universitets- och högskolebibliotek	19 614 095	17 582 017	16 688 463	16 480 723	16 503 186
Övriga bibliotek	2 908 577	3 484 458	4 144 252	4 258 843	4 473 963

Tabell 24: Fysiskt bestånd per invånare på de offentligt finansierade biblioteken, alla bibliotekstyper, per region 2017–2019.

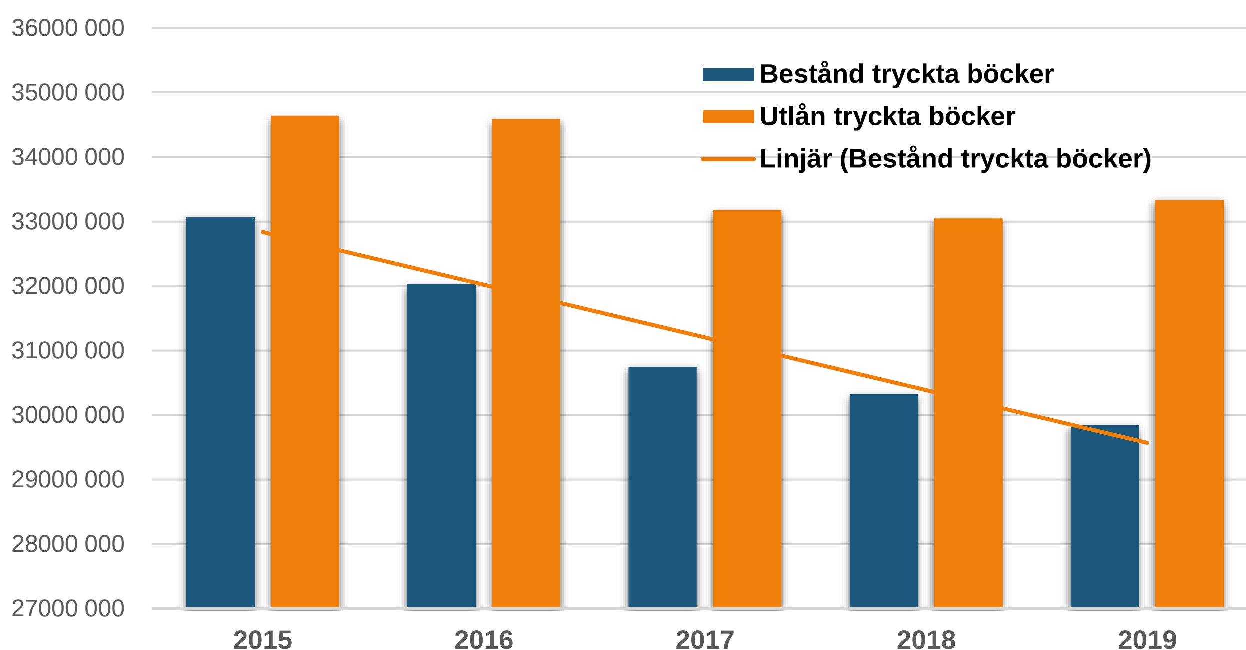
Region	2017	2018	2019
Riket	**8,9**	**8,5**	**8,5**
Stockholm	11,6	11,1	11,2
Uppsala *	27,1	26,5	25,9
Södermanland	4,7	4,5	4,4
Östergötland	6,8	6,8	6,8
Jönköping	5,3	5,1	5,0
Kronoberg	6,0	5,9	5,9
Kalmar	8,4	8,1	7,8
Gotland	8,8	8,4	8,1
Blekinge	6,4	6,3	6,2
Skåne	10,4	10,0	10,0
Halland	5,1	4,7	4,7
Västra Götaland	6,1	5,9	5,8
Värmland	6,3	6,2	6,2
Örebro	5,8	5,1	4,8
Västmanland	4,9	4,7	5,0
Dalarna	6,8	6,7	6,6
Gävleborg	6,5	6,4	6,4
Västernorrland	5,2	5,0	4,9
Jämtland Härjedalen	7,5	7,5	7,4
Västerbotten	11,7	11,7	11,7
Norrbotten	6,8	6,7	6,5

* I Uppsala ingår även forskningsbiblioteket på Gotland.

Tabell 25: Fysiskt bestånd per invånare på folkbiblioteken per region 2017–2019.

Region	2017	2018	2019
Totalt folkbibliotek	**3,42**	**3,33**	**3,23**
Stockholm	2,00	2,00	1,96
Uppsala	2,80	2,70	2,57
Södermanland	4,09	3,95	3,89
Östergötland	3,29	3,22	3,16
Jönköping	3,66	3,62	3,51
Kronoberg	4,27	4,18	3,97
Kalmar	5,45	5,32	5,20
Gotland	6,79	6,47	6,24
Blekinge	4,93	4,84	4,68
Skåne	3,29	3,11	2,97
Halland	3,33	3,23	3,36
Västra Götaland	3,36	3,25	3,14
Värmland	4,44	4,20	4,02
Örebro	3,55	3,31	3,19
Västmanland	3,76	3,64	3,70
Dalarna	5,16	5,08	4,94
Gävleborg	4,81	4,87	4,80
Västernorrland	3,82	3,77	3,51
Jämtland Härjedalen	6,56	6,51	6,41
Västerbotten	4,79	4,70	4,58
Norrbotten	4,63	4,66	4,49

Diagram 4: Bestånd och utlån av tryckta böcker 2015–2019 på folkbiblioteken. Kortad skala.

I tabellredovisningen görs en sammanställning av e-titelstillgången på riksnivå, inte för att uppvisa den totala tillgången för den enskilde användaren, utan för att kunna följa hur tillgången förändras totalt sett. Mellan åren 2018 och 2019 ökade tillgången till e-titlar på de offentligt finansierade biblioteken med 53 procent.

Universitets och högskolebibliotek

Det fysiska beståndet på universitets- och högskolebiblioteken är oförändrat jämfört med föregående mätning. Totalt sett har dessa bibliotek 29 procent av det rapporterade fysiska beståndet i riket. Nyförvärvsgraden av motsvarande fysiska bestånd är 0,8 procent, varför det kan antas att de fysiska bestånden på lärosätesbiblioteken inte kommer att öka i framtiden.

Universitets- och högskolebiblioteken har främst e-medier på utländska språk eftersom det är forskningsinformation. Variationen av det totala antalet e-titlar är mycket stor mellan olika lärosäten, till exempel från 600 till 2,5 miljoner e-böcker med skriven text. Sveriges studenter har därför inte likvärdig tillgång till information utan det är helt beroende på vid vilket lärosäte de studerar.

Även om region och rikstalen över tillgången till e-titlar uppvisar höga värden så är den egentliga tillgången för enskilda biblioteksanvändare inte lika omfattande. Användare som inte är knutna till något lärosäte eller är landstingsanställda måste fysiskt gå till ett forsknings- eller sjukhusbibliotek för att få tillgång till deras e-medier. Annars är de hänvisade till folkbiblioteken.

Sjukhusbibliotek

Sjukhusbiblioteken får de flesta av sina e-medier via regionsamarbetet Eira. De flesta regioner redovisar därför att de har tillgång till cirka 11 000 e-titlar där tre fjärdedelar är e-böcker och resten vetenskapliga tidskrifter.

Det fysiska bestånden på sjukhusbiblioteken minskar i takt med att sjukhusbiblioteken läggs ned.

Specialbibliotek

Specialbiblioteken behåller sina fysiska bestånd över åren men tenderar att minska sitt nyförvärv av

fysisk medier. Bestånden består mest av tryckta böcker och seriella publikationer.

Fysiska medier på folkbiblioteken

Bestånden av ljudböcker som ligger på fysisk bärare har minskat något på folkbiblioteken samtidigt som de rapporterar en ökning av tillgången till ljudböcker som kan laddas ned via databaser.

Folkbiblioteken rapporterar en kraftig ökning av fysiskt bestånd av läromedel och kursböcker.

Folkbiblioteken minskar stadigt sina prenumerationer av tryckta tidningar och tidskrifter och ökar samtidigt antalet sådana titlar på e-medier. Detsamma gäller beståndet av musik på fysiska bärare och tillgången till musik via webben.

Geografiska skillnader

De geografiska skillnaderna i befolkningens tillgång till biblioteksverksamhet och bibliotekens bestånd är fortsatt stora.

Antalet medier som finns på de offentligt finansierade biblioteken varierar kraftig mellan olika regioner sett till den totala rikssamman-ställningen av alla bibliotekstyper. Att Region Stockholm har så stor procentuell andel av de fysiska medierna i Sverige beror till stor del på att KB har större delen av sitt bestånd där. Likaså påverkas Region Uppsala av att Uppsala universitetsbibliotek är stort och dessutom samredovisar med Campus Gotland, vilket ger Region Gotland en minskning. Skånes samlade bestånd påverkas av Lunds universitetsbibliotek eftersom de är det andra pliktbiblioteket i landet som bevarar allt.

Kommunala och regionala skillnader beror till viss del på kommunens/regionens förutsättningar avseende befolkningsantal, yta och antal biblioteksservicestället i förhållande till det. Biblioteken i de inte så befolkningsrika kommunerna har generellt fler medier per invånare för att ändå kunna upprätthålla ett visst basbestånd för invånarna på varje serviceställe.

Ändå är det intressant att notera hur kommuner som till synes har liknande förutsättningar avseende yta, befolkning och antal integrerade skolbibliotek skiljer sig åt avseende det fysiska beståndet och övriga resurser såsom personal och antal serviceställen. Nyckeltal för de offentligt finansierade bibliotek tillsammans med övrig statistik presenteras i en separat tabellfil som fritt kan laddas ned. Det finns också en skrift publicerad om hur talen kan användas, Nyckeltal 2.0.

Bibliotekstyper som har många barn och unga som användare har en högre andel nyförvärv i förhållande till det fysiska beståndet, dels beroende på att medierna slits snabbare samtidigt som de bibliotekstyperna också lockar användare med att kunna erbjuda nyutgivna medier. Att ha det allra senaste attraherar och det syns också på att bibliotek som har en hög andel nyförvärv också i genomsnitt har en högre andel användare.

Tillgång till skönlitteratur

Det finns oförändrat cirka 18 miljoner skönlitterära böcker på folkbiblioteken. Skönlitteraturen definieras i frågan som tryckta böcker eller seriella publikationer som har signum H enligt SAB eller 800–899 enligt Dewey. På riksnivå för alla bibliotekstyper är det rapporterade antalet skönlitterära böcker en underskattning eftersom forskningsbiblioteken ofta har en annan uppmärkning av sina medier och att det kan finnas medier på andra signum som är skönlitterära.

Referensexemplar

Det finns oförändrat 2,1 miljoner medier som är katalogiserade som referensexemplar, det vill säga medier som inte får lånas med hem från de offentligt finansierade biblioteken. Frågan finns med i undersökningen för att Sveriges författarfond använder uppgiften för jämförande beräkningar av författarersättningen som utgår för utlåningen från folk- och skolbibliotek. 1,3 miljoner av referensexemplaren finns på folk- och skolbibliotek. Ingen uppräkning av antal referensexemplar har gjorts för att kompensera för bortfallet av svarande skolbibliotek, värdet är därför en underskattning.

Tabell 26: Tillgång till licenser till databaser, offentligt finansierade bibliotek, 2015–2019.

	Riket 2015	Riket 2016	Riket 2017	Riket 2018	Riket 2019
Totalt antal licensierade databaser	**9 432**	**9 425**	**9 639**	**9 756**	**9 358**
Antal licensierade databaser med e-böcker, monografier, ljudbok, talbok	1 273	1 396	1 841	2 002	1 572
Antal licensierade databaser tidskrifter, periodika, seriella publikationer	1 585	1 655	1 633	1 615	1 657
Antal licensierade tidningsdatabaser	699	680	706	655	682
Antal licensierade bibliografiska databaser	1 486	1 433	1 362	1 380	1 413
Antal licensierade fakta- och nyhetsdatabaser	3 084	2 989	2 850	2 779	2 858
Antal licensierade kartografiska- och bilddatabaser	166	153	157	174	178
Antal licensierade databaser film, tv, interaktiva kurser	204	194	237	318	415
Antal licensierade databaser musik	126	99	103	84	82
Egen publikationsdatabas och/eller egendigitaliserade samlingar	148	133	133	148	150

Tabell 27: Tillgång till licenser till databaser på folkbibliotek och universitets- och högskolebibliotek 2019.

	Folkbibliotek	Universitets- och högskolebibliotek
Totalt antal licensierade databaser	**2 425**	**3 609**
Antal licensierade databaser med e-böcker, monografier, ljudbok, talbok	333	598
Antal licensierade databaser tidskrifter, periodika, seriella publikationer	201	1 064
Antal licensierade tidningsdatabaser	265	70
Antal licensierade bibliografiska databaser	306	764
Antal licensierade fakta- och nyhetsdatabaser	989	728
Antal licensierade kartografiska- och bilddatabaser	53	49
Antal licensierade databaser film, tv, interaktiva kurser	165	68
Antal licensierade databaser musik	47	21
Egen publikationsdatabas och/eller egendigitaliserade samlingar	29	47

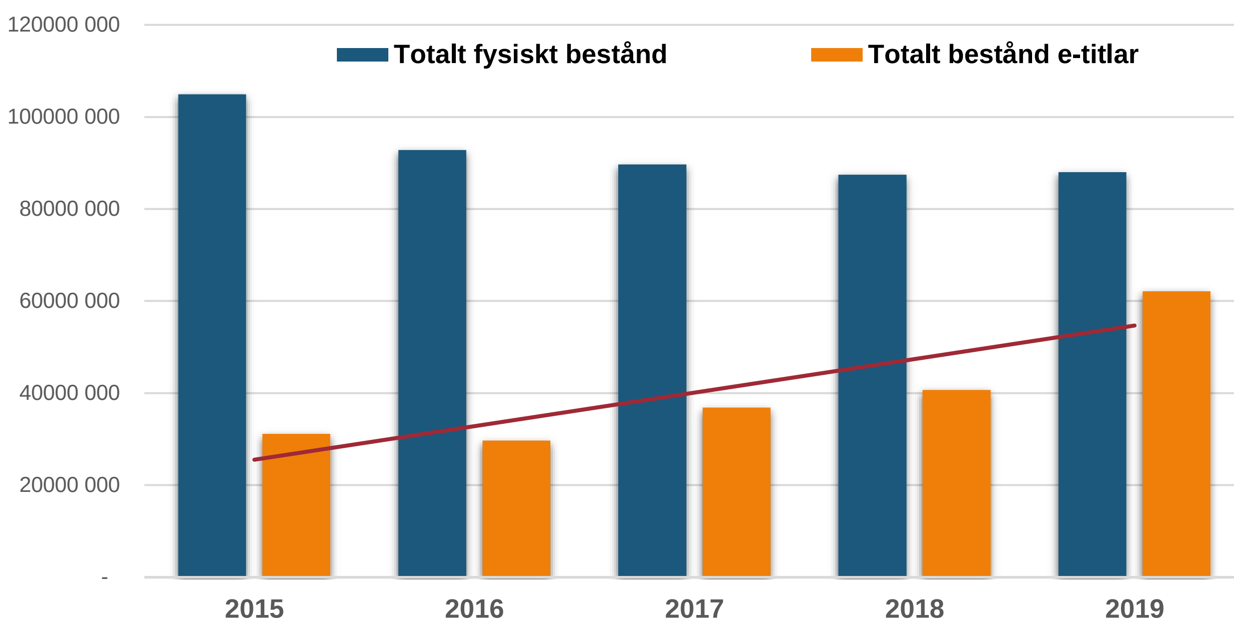
Tabell 28: Bestånd av skönlitteratur i form av tryckta böcker och seriella publikationer 2015–2019 på de offentligt finansierade biblioteken.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**21 390 078**	**22 521 992**	**23 530 131**	**23 432 146**	**24 192 770**
Folkbibliotek	17 398 687	17 791 833	17 937 372	18 005 796	18 144 916
Skolbibliotek	3 338 853	3 893 459	4 718 684	4 493 222	5 043 202
Sjukhusbibliotek	154 642	141 006	146 113	125 689	165 791
Specialbibliotek	28 883	20 615	31 067	49 778	46 939
Universitets- och högskolebibliotek	323 703	574 231	595 766	607 791	618 001
Övriga bibliotek	145 310	100 848	101 129	149 870	173 921

Tabell 29: Bestånd av referensexemplar 2015–2019 på de offentligt finansierade biblioteken.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**2 174 885**	**2 030 896**	**2 113 190**	**2 078 233**	**2 085 379**
Folkbibliotek	1 059 432	1 081 256	1 164 948	1 173 103	1 080 280
Skolbibliotek	231 903	255 697	305 623	234 591	235 352
Sjukhusbibliotek	7 368	6 342	6 016	3 796	7 510
Specialbibliotek	167 618	222 086	227 324	239 833	233 763
Universitets- och högskolebibliotek	516 605	377 517	348 715	364 823	368 652
Övriga bibliotek	191 959	87 998	60 564	62 087	159 822

Diagram 5: Totalt fysiskt bestånd och tillgång till licensierade e-titlar på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

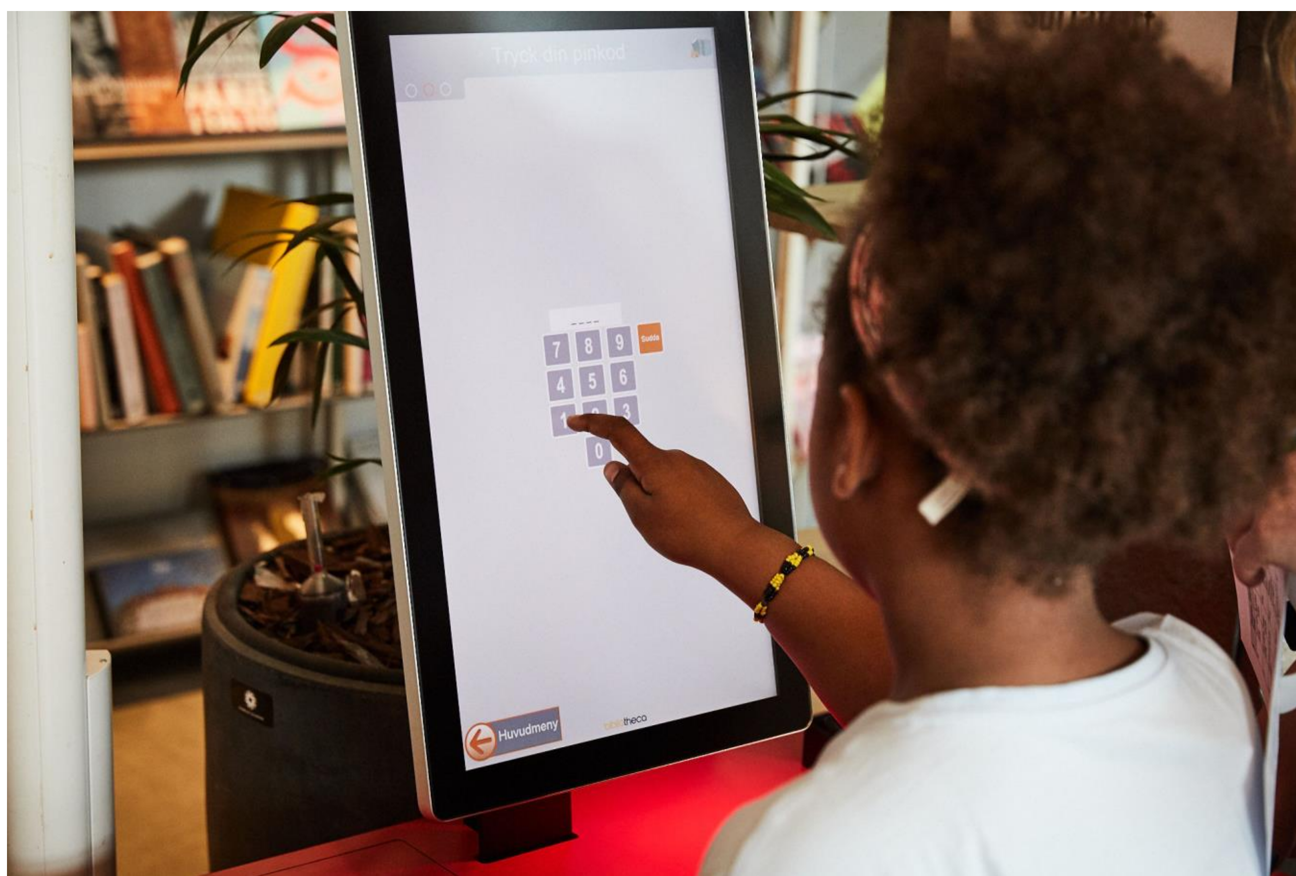

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Användning och lån

Användningen av de offentligt finansierade bibliotekens medier är omfattande, men under förändring.

Totalt sett uppgår de offentligt finansierade bibliotekens utlåning av fysiska medier till drygt 68,9 miljoner lån, vilket kan jämföras med 68,3 miljoner lån året innan. Ökningen kan dock förklaras av att antalet omlån ökat. I uppgifterna om antal fysiska lån som redovisas ingår omlånen.

Sedan 2015 har den totala utlåningen av fysiska medier minskat med närmare 7,9 miljoner lån samtidigt som antalet omlån ökat med närmare en miljon. Fler biblioteksorganisationer gör automatiska omlån på fysiska medier så länge ingen annan låntagare gjort en reservation. Ökat antal omlån kan också förklaras av att fler användare hittar möjligheten att göra omlån via webben.

På de offentligt finansierade biblioteken har antalet initiala fysiska utlån minskat en procent sedan föregående år samtidigt som antalet omlån ökat sju procent.

Det totala antalet e-boksnedladdningar på alla bibliotekstyper har däremot ökat med 14 procent på biblioteken samlat. På folkbiblioteken har e-boksnedladdningarna ökat med 6 procent och samtidigt minskar den initiala utlåningen av fysiska medier något.

Även sjukhusbibliotekens totala e-användning har ökat.

Tabell 30: Antal initiala lokala fysiska lån 2015–2019 på folk- och högskolebibliotek.

	Folkbibliotek	Universitets- och högskolebibliotek
2019	39 519 862	1 827 060
2018	40 155 643	1 878 804
2017	41 869 545	2 058 642
2016	43 798 233	2 120 230
2015	45 176 541	2 202 152

Tabell 31: Antal lokala fysiska lån, initiala lån och omlån 2010–2019 folk- och högskolebibliotek.

	Folkbibliotek	Universitets- och högskolebibliotek
2019	56 788 303	5 812 685
2018	56 439 014	5 621 915
2017	58 382 431	6 508 396
2016	61 146 957	7 088 816
2015	63 483 816	7 421 834
2014	66 576 438	7 466 220
2013	66 964 673	7 896 862
2012	67 384 284	8 645 172
2011	68 509 271	8 717 373
2010	68 422 014	9 290 632

Vid omläggningen 2014 till den nya nationella samlade biblioteksstatistiken i Sverige infördes separat redovisning av initiala lån och omlån. Det går därför att följa att andelen omlån sedan dess ökat något och utgör nu 32 procent av den totalt sett redovisade utlåningen, vilket kan jämföras med 29 procent 2015. Andelen omlån på universitets- och högskolebiblioteken är nu 69 procent och 30 procent på folkbiblioteken.

Ett exempel är Malmö stadsbibliotek som nu infört automatiska omlån och andelen omlån ökade då från 30 procent till 35 procent av den totala utlåningen på ett år.

Vid jämförelser i utlåningstal mellan olika biblioteksorganisationer bör uppmärksamhet ges till vilka låneregler biblioteken har. Ett exempel från olika högskolebibliotek:

- Lånetid 14 dagar med automatiska omlån upp till 180 dagar
- Lånetid 30 dagar med ospecificerat antal automatiska omlån
- Lånetid 14 dagar med omlån upp till 90 dagar
- Fyraveckorslån kan förnyas tre gånger.

I internationell biblioteksstatistik brukar vanligen bara de initiala lånen redovisas och vid internationella jämförelser bör det noteras om omlånen ingår eller inte. ISO-standarden för biblioteksstatistik förespråkar därför att de initiala lånen och omlånen redovisas separat.

Dold användning

Det finns en dold användning av bibliotekens fysiska medier som inte alltid syns i statistiken. Det finns övriga utlåningsställen som folkbiblioteken distribuerar sina medier till där vidare låneregistrering inte sker. Det kan vara förskolor, skolor, äldrebostäder etc.

De kommunala skolbiblioteken i vissa kommuner använder folkbibliotekens eller skolbiblioteks-centralernas medier och dessa registreras inte alltid som vanliga lån så att de kommer med i utlåningsstatistiken.

De lån som görs genom att medierna läses på plats i biblioteken registreras sällan som läsesalslån, det finns inte tid för biblioteken att göra de stickprovsmätningar som efterfrågas.

Bortfall av registrerade lån

Under 2019 har ovanligt många biblioteksorganisationer bytt biblioteksdatasystem, främst folk- och skolbibliotek. Detta har i flera fall orsakat att ovanliga siffror om utlån och bestånd rapporterats ur systemen jämfört med tidigare år. Oftast betydligt högre siffor än från tidigare system. Ibland har det dock också gjort att flera månaders utlåning inte kunnat överföras till det nya systemet. Detta påverkar naturligtvis kvaliteten på rapporterade värden.

I bibliotekssamarbeten kan det vara svårt att dela upp eller rent av redovisa omlånen som görs via webben på ett rättvisande sätt mellan kommunernas folkbibliotek när de ska redovisa biblioteksstatistiken. Men att detta skulle vara ett generellt problem motvisas av att andelen omlån ökar.

Skolbibliotekens uppgifter om utlåning är underskattade bland annat eftersom:

- Hundratalet skolbibliotek har bytt till nya biblioteksdatasystem som inte är anpassade till statistikuttaget för den officiella biblioteksstatistiken
- Alla biblioteksdatasystem mäter inte omlån
- Eleverna går och hämtar böcker i biblioteket när bibliotekspersonalen inte är på plats utan att registrera boken som ett utlån
- Alla skolbibliotek har inte biblioteksdatasystem
- Medier som står som depositioner runt om på skolan eller deponeras på skolor som saknar skolbibliotek låneregistreras inte varje gång de används

Det förekommer också en underskattning av utlåningen på vissa statliga specialbibliotek på myndigheter eftersom personalen själva kan hämta de medier de behöver.

Ett folkbibliotek beskriver hur förändringar i arbetet påverkat flera olika statistikvariabler så här:

”Folkbiblioteket servar 5 olika skolenheter, ca 800 barn/elever plus ett 100-tal vuxna. Under vårterminen 2019 provade vi att ha en deposition med börja läsa-böcker, bilderböcker och en del lättläst fakta på en skola, eftersom det är svårt för dem att ta sig till biblioteket. Samtidigt tog vi bort de fasta tiderna för alla barn-/elevgrupper varannan vecka på biblioteket, då de både band mig vid biblioteket och minskade tillgängligheten för andra besökare, och utökade istället öppettiderna. Till höstterminen 2019 stod det klart att lässtunderna och boksamtalen var efterlängtade och att depositionen var mer arbetskrävande (urval, plock, packning och leverans själv med egen bil samt att hitta och samla in böcker efteråt) än vad den gav. Möjligheten till regelbunden och tät kontakt med eleverna ska heller inte underskattas. Det både skapar trygghet och gör det enklare att hitta rätt bok till rätt barn. Till höstterminen 2019 återtog vi därför de fasta tiderna, fast var tredje vecka istället för varannan, så att jag skulle ha större möjlighet att också besöka klasserna i klassrummen. Ovanstående har påverkat statistiken så klart men utslaget över hela året.”

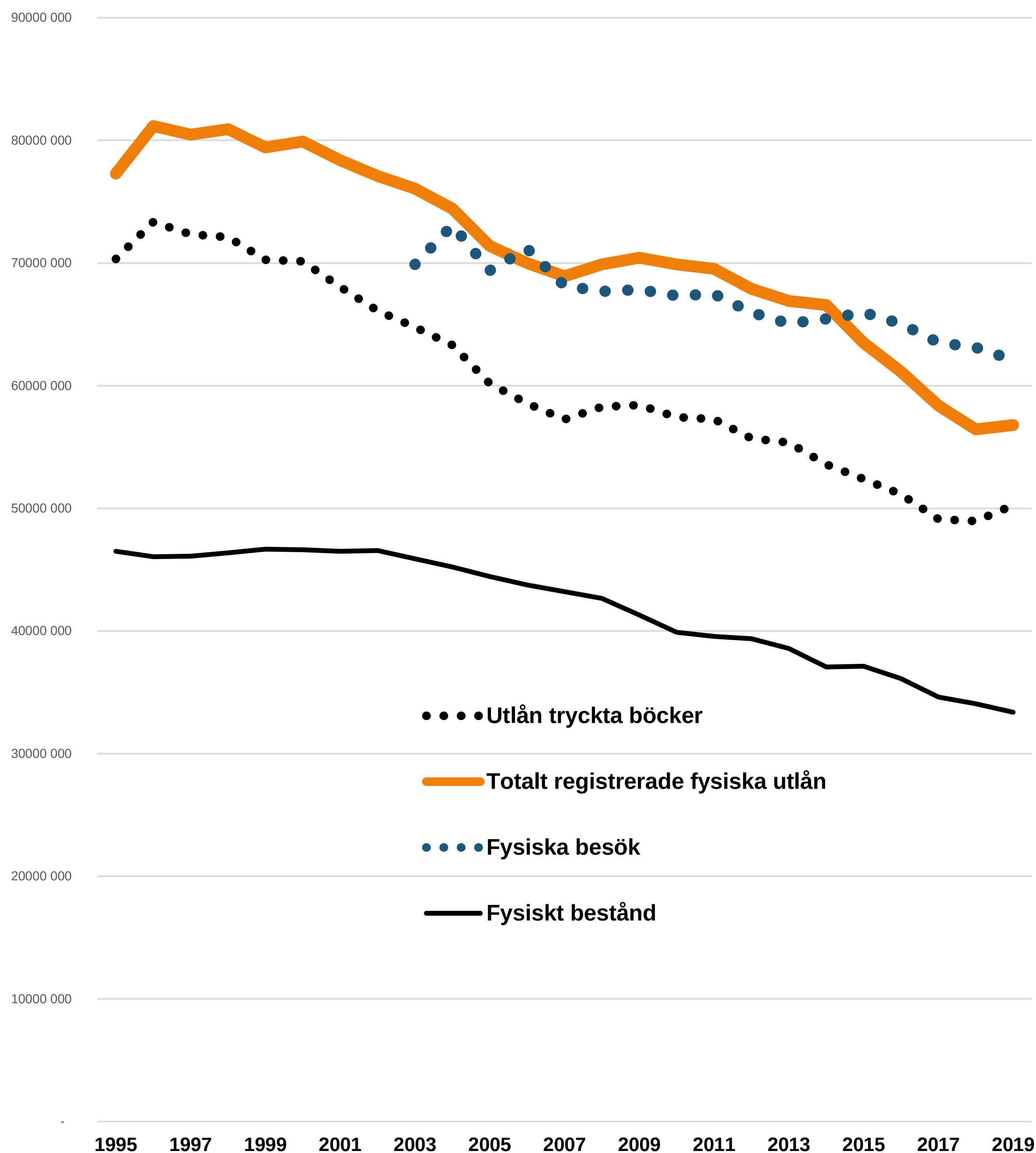
Tabell 32: Antal fysiska lån på de offentligt finansierade biblioteken, olika bibliotekstyper åren 2015–2019.

	Fysiska lån 2015	Fysiska lån 2016	Fysiska lån 2017	Fysiska lån 2018	Fysiska lån 2019
Riket	76 769 203	74 529 126	71 335 195	68 287 332	68 937 399
Folkbibliotek	63 483 816	61 146 957	58 382 431	56 439 014	56 788 303
Skolbibliotek	4 907 472	5 355 871	5 394 400	5 275 899	5 398 646
Sjukhusbibliotek	663 081	665 604	562 337	523 554	470 366
Specialbibliotek	152 157	152 357	157 302	145 550	121 816
Universitets- och högskolebibliotek	7 421 834	7 088 816	6 508 396	5 621 915	5 812 685
Övriga bibliotek	140 843	119 521	330 329	281 400	345 583

Tabell 33: Antal lokala fysiska lån (inklusive omlån) på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Per region (fysiskt lån = något man kan hålla i handen, inte bara tryckta böcker).

Region	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**76 769 203**	**74 529 126**	**71 335 195**	**68 287 332**	**68 937 399**
Stockholm	13 577 542	12 910 844	12 784 950	12 608 945	12 587 949
Uppsala	3 187 278	3 096 328	2 928 820	2 785 338	2 849 709
Södermanland	1 863 028	1 774 620	1 640 095	1 512 462	1 566 822
Östergötland	3 684 298	3 566 419	3 543 988	3 320 019	3 496 148
Jönköping	2 558 359	2 471 885	2 326 437	2 262 493	2 238 174
Kronoberg	1 686 022	1 691 748	1 601 768	1 533 023	1 613 320
Kalmar	2 304 103	2 233 570	2 118 235	2 268 046	2 200 726
Gotland	553 467	498 340	407 800	421 577	410 223
Blekinge	829 402	1 091 293	1 028 515	991 785	1 013 498
Skåne	10 622 761	10 268 535	9 934 240	9 712 014	10 143 569
Halland	3 118 882	2 824 528	2 722 836	2 609 413	2 561 876
Västra Götaland	12 885 902	12 671 895	12 296 570	12 176 680	12 053 233
Värmland	2 039 180	2 052 523	1 960 984	1 862 604	1 859 154
Örebro	2 154 991	2 153 367	1 884 899	1 850 817	1 847 955
Västmanland	1 908 025	1 621 531	1 484 238	1 410 570	1 349 292
Dalarna	2 063 876	2 174 828	2 187 774	1 895 896	1 785 362
Gävleborg	2 253 838	2 153 958	2 070 647	1 948 014	1 925 379
Västernorrland	1 656 857	1 680 016	1 627 948	1 485 593	1 478 549
Jämtland Härjedalen	996 947	915 451	895 621	885 849	933 756
Västerbotten	4 924 694	4 845 467	4 172 365	3 126 737	3 458 083
Norrbotten	1 899 752	1 831 980	1 716 465	1 619 457	1 564 622

Diagram 6: Fysiska medier på folkbiblioteken 1995–2019, bestånd och utlån samt fysiska besök i folkbibliotekslokalerna.

Tabell 34: Antal fysiska lån, olika mediekategorier, på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal fysiska lån	**76 769 203**	**74 529 126**	**71 335 195**	**68 287 332**	**68 937 399**
Fysiska böcker med skriven text	64 440 656	63 136 575	60 657 922	59 596 290	61 082 292
Ljudböcker på fysiska bärare	3 187 615	2 728 258	2 262 776	1 817 965	1 490 856
Talböcker på fysisk bärare	979 905	914 410	816 916	697 521	668 086
Fysiska tidskrifter, seriella publikationer	1 682 005	1 585 048	1 500 216	1 446 580	1 464 862
Fysiska tidningar	56 166	52 097	54 585	55 550	48 010
Musik på fysisk bärare	796 349	641 657	511 671	426 744	332 951
Film, tv, radio på fysisk bärare	2 487 481	2 263 466	1 951 324	1 775 490	1 594 148
Mikrografiska dokument	-	-	65 007	54 472	46 292
Bild, grafiska- och kartografiska dokument	12 463	10 201	17 182	12 033	11 820
Manuskript, artiklar, patent och rapporter	173 068	168 763	159 018	162 914	883 784
Interaktiva medier, läromedel och spel	316 503	314 442	313 538	296 834	283 224
Övriga medietyper	877 102	830 687	675 092	590 574	532 955

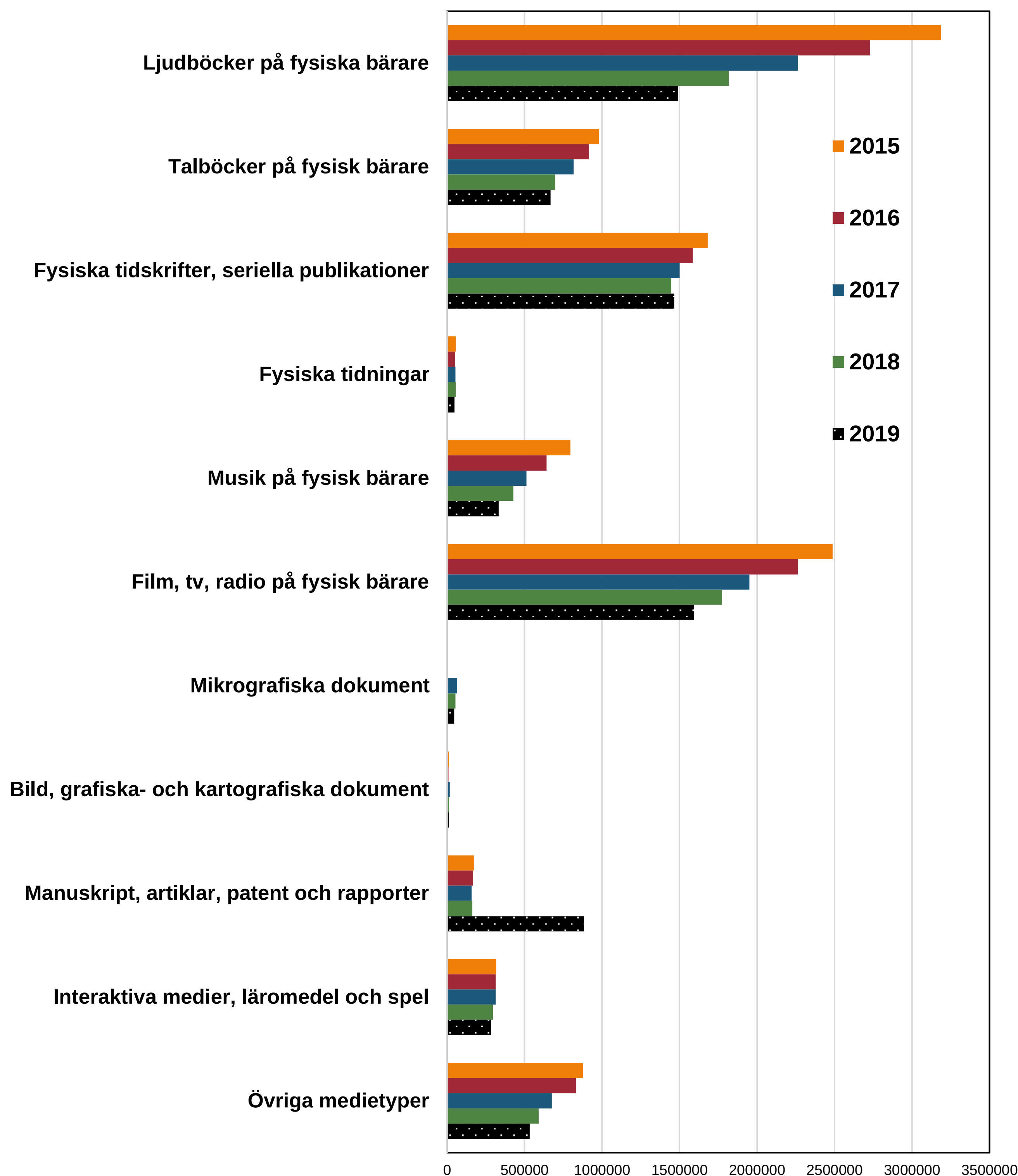
* Delsummorna summerar inte till totalen på grund av att de svarande kunde välja att bara uppge totalvärdet.

** Förändrat redovisningssätt av Lunds Universitetsbibliotek förklarar ändrat utlån av artiklar och rapporter 2019.

Tabell 35: Total användning av licensierade e-medier, sökningar och nedladdningar, på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Underskattade värden på grund av svarsbortfall.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**127 418 771**	**150 754 656**	**173 786 231**	**136 688 212**	**158 019 485**
Folkbibliotek	4 264 605	5 376 413	5 284 807	7 958 466	10 048 226
Skolbibliotek	538 030	391 282	497 596	485 656	908 948
Sjukhusbib-liotek	1 638 088	1 767 064	2 277 813	2 122 136	2 610 314
Specialbibliotek	2 813 065	1 303 507	1 543 462	1 454 205	1 936 344
Universitets- och högskole-bibliotek	117 165 044	139 032 576	159 663 040	117 504 312	128 936 493
Övriga bibliotek	999 939	2 883 814	4 519 513	7 163 437	13 579 160

Diagram 7: Utveckling av utlån av olika fysiska medietyper på de offentliga finansierade biblioteken 2015–2019.

* Förändrat redovisningssätt av Lunds Universitetsbibliotek förklarar utlån av artiklar och rapporter 2019.

Användning av e-medier

Trots att siffrorna kring utvecklingen av användningen på de flesta bibliotekstyper är något osäkra eftersom alla biblioteksorganisationer inte har möjlighet att hämta exakta uppgifter från leverantörerna av licensierade e-medier kan det konstateras att en ökning av användningen sker år från år. Det är oftast samma biblioteksorganisationer som har svårigheter att ta fram uppgifterna och därför kan det sägas att även om e-användningen är underskattad så är det med i stort sett samma systematiska underskattning år från år.

Det görs i genomsnitt 8,4 nedladdningar av e-medier per invånare, vilket kan jämföras med 8,1, 8,6, 7,9 och 7,2 åren innan. Nedladdningarna är oftast e-böcker eller tidskrifter, seriella publikationer från universitets- och högskolebiblioteken, se även kapitlet om Lärosätesbibliotek.

Eftersom olika bibliotekstyper har olika avtal för användning av e-medier används här både begreppen användning och lån. På folk- och skolbiblioteken blir en nedladdad e-bok avaktiverad efter 28 dagar och kan därför betraktas som ett lån.

På folkbiblioteken laddas 0,6 e-medier ned per invånare. Det kan vara frågan om läsning av tidningar och tidskrifter eller lån av en e-bok. Därtill kommer sökningar i olika betaldatabaser. Under 2019 lånade folkbiblioteken ut 2,4 miljoner e-böcker vilket är en ökning med 6 procent jämfört med föregående mätning. Vissa kommuner begränsar låntagarna från att ladda ned obegränsat med e-böcker under året av kostnadsskäl.

Skolbiblioteken har sällan uppgifter om hur mycket eleverna använder olika e-medier eftersom de dels inte får uppgifter från leverantörerna på förfrågan och dels så har eleverna ofta tillgång till e-medier som distribueras centralt i kommunen eller via folkbiblioteket.

Tabell 36: E-boksutlåning på folkbiblioteken 2009–2019.

	Antal nedladdade e-böcker från folkbibliotek
2019	2 441 641
2018	2 296 562
2017	1 795 501
2016	1 879 363
2015	1 504 646
2014	*1 600 910*
2013	1 543 913
2012	1 073 581
2011	650 980
2010	466 277
2009	276 112

Regionernas sjukvårdspersonal ökar också sin användning av e-medier via sjukhusbiblioteken. Den totala rapporterade användningen av licensierade e-medier har ökat med 23 procent sedan föregående mätning.

Tabell 37: Total användning av e-resurser på sjukhusbibliotek 2016–2019.

	E-användning på sjukhusbibliotek
2019	2 610 314
2018	2 122 136
2017	2 277 813
2016	1 767 064

Läsesalslån

Alla medier kan inte lånas hem. En del medier är av olika anledningar endast tillgängliga för användarna på plats i biblioteken. De lånas då ut som läsesalslån till användarna. Detta sker främst på forskningsbiblioteken i landet. Antalet läsesalslån tillkommer till den totala uppgiften om antal utlån på biblioteken. Det förekommer också annan läsning av besökarna på plats i biblioteken som aldrig registreras. Vissa brister i underlaget till beräkningar av läsesalslån gör att ingen rikssiffra rapporteras. Det bibliotek i landet där det förekommer flest läsesalslån är KB, vilket rapporterade 163 209 stycken läsesalslån under 2019. Det är en minskning som huvudsakligen kan förklaras av den ökade tillgången till digitaliserade dagstidningar.

Tabell 38: Antal fjärrinlån och fjärrutlån från och till de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

	Fjärrutlån inom Sverige	Fjärrutlån utanför Sverige	Totalt antal fjärrutlån	Fjärrinlån inom Sverige	Fjärrinlån utanför Sverige	Totalt antal fjärrinlån
Riket 2015	335 870	15 251	388 498	282 258	31 522	334 334
Riket 2016	315 251	16 722	353 352	281 774	30 667	321 730
Riket 2017	274 743	17 598	306 427	247 159	25 320	285 475
Riket 2018	292 467	19 070	322 729	231 797	27 222	265 429
Förändring 2018–2019	14 %	-28 %	18 %	46 %	45 %	45 %
Riket 2019	**334 246**	**13 650**	**379 238**	**338 108**	**39 435**	**383 664**
Folkbibliotek	204 082	680	227 639	278 214	405	280 703
Skolbibliotek	4 255	6	4 379	8 914	34	9 075
Sjukhus-bibliotek	1 880	13	1 893	8 815	5 499	14 314
Special-bibliotek	4 501	1 133	13 172	1 340	830	2 232
Universitets- & högskole-bibliotek	109 862	10 872	121 543	38 266	32 468	74 582
Övriga bibliotek	9 666	946	10 612	2 524	199	2 723

Fjärrlån

Fjärrlån är ett utlån som sker mellan två olika biblioteksorganisationer. Till exempel är ett lån mellan folkbibliotekorganisationer i två olika kommuner ett fjärrlån. Det uppstår också ett fjärrlån om ett enskilt skolbibliotek lånar in medier från en annan biblioteksorganisation.

Traditionellt sett förekommer det flest fjärrlån mellan olika bibliotekstyper från forskningsbiblioteken till de kommunala biblioteksorganisationerna. Det är därför forskningsbiblioteken erhåller viss ersättning för de fjärrlån som de gör.

Allt fler folkbiblioteksorganisationer ingår i interkommunala bibliotekssamarbeten. Det har då varit svårt att urskilja de lån som sker mellan folkbiblioteken i de olika kommuner som ingår i bibliotekssamarbetet. Det har också påverkat utlåningen från folkbiblioteken till skolbibliotek inom kommunerna. Detta har gjort att fjärrlånen mellan kommunala biblioteksorganisationer är underskattade.

I år har allt fler folkbibliotekssamarbeten dock kunnat redovisa de interkommunala lånen mellan folkbiblioteken i samarbetena. Detta gör att de rapporterade fjärrlånen i år har ökat.

I Blekinge och Kronoberg upphörde transportavtalet inom regionsamarbetet under 2019. Alla fjärrlån skickas nu med post och det har lett till nya, mer restriktiva riktlinjer för fjärrlån.

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Besök och aktiva låntagare

Antalet rapporterade fysiska besök vid de offentligt finansierade biblioteken fortsätter stadigt att minska och uppgår nu till närmare 81 miljoner fysiska besök.

Besök på folkbibliotek

Det är främst folkbiblioteken som rapporterar minskat antal fysiska besök, närmare en miljon färre.

Framgångsfaktorer för att öka antalet besök är närheten till ett bibliotek och öppettider som passar användarna. Även attraktiva bibliotekslokaler som ligger i närheten av annan service, en hög andel nyförvärv och publika aktivitetstillfällen bidrar till högre antal besök. Ett exempel på detta är det nya stadsbiblioteket i Värnamo som ökade antalet besök från 78 till 188 tusen besök i kommunen när det öppnade samtidigt som en av filialerna stängde.

Antalet fysiska besök på folkbiblioteken har minskat från 6,7 besök per invånare 2015 till 6,0 2019. Minskningen kan inte förklaras av de uppgifter om besök via webben som folkbiblioteken lämnar, det finns ingen klar ökning och uppgifterna är bristfälliga.

Uppgifterna om användningen av folkbibliotekens licensierade e-resurser kan innehålla en delförklaring till minskningen av fysiska besök. De uppgifterna är till viss del så fullständiga att det kan konstateras att ökningen av antalet rapporterade sökningar och nedladdningar sammanlagt ökat 26 procent sedan 2018. Sedan 2015 har användningen av e-resurserna mer än dubblerats och det kan vara en del av förklaringen till att fysiska besök minskar. Men ökningen är inte så

stor att det kan vara hela förklaringen, e-boksutlåningen är 6,5 procent av den totala bokutlåningen.

En delförklaring till minskningen av fysiska besök på folkbiblioteken under åren kan vara att antalet integrerade folk- och skolbibliotek minskar och därför får folkbiblioteken inte längre så många återkommande besök av hela skolklasser. Samtidigt är det nu flera folkbiblioteksorganisationer som samredovisar med skolbiblioteken som de sköter runt om i kommunen, men skolorna har sällan besöksräknare.

Vid de övriga obemannade serviceställen där vidare låneregistrering inte sker, registreras inga besök. Antalet sådana utlåningsställen har ökat två procent sedan föregående mätning.

Besök på skolbiblioteken

Få skolbibliotek rapporterar säkra uppgifter eller uppgifter om besöksantal över huvud taget. Det är inte vanligt att skolbiblioteken har besöksräknare eller att personalen har tid att göra stickprovsmätningar.

Många skolbibliotek meddelar också att de ligger öppet i skolans lokaler och därför inte har en särskild ingång där mätning kan göras.

De skolbibliotek som meddelar uppgift om besök brukar i regel göra det varenda mätning varför det hos de skolbiblioteken kan konstateras att nivån på antalet besök på skolbiblioteken inte minskat.

Besök på forskningsbiblioteken

Specialbiblioteken rapporterar sammanlagt en minskning i antalet fysiska besök, men det saknas uppgifter från flera biblioteksorganisationer. Universitets- och högskolebiblioteken rapporterar i stort sett oförändrat antal besök samtidigt som antalet studenter ökat.

Totalt sett, alla offentligt finansierade bibliotekstyper samlat, minskade antalet registrerade fysiska besök med en procent sedan föregående mätning.

Tabell 39: Fysiska besök på landets folk- och högskolebibliotek 2009–2019.

	Folkbibliotek	Högskolebibliotek
2019	62 092 571	12 566 711
2018	63 106 307	12 575 303
2017	63 516 358	13 549 350
2016	65 036 723	14 617 856
2015	65 956 572	16 323 960
2014	65 706 347	*Ny definition*
2013	65 071 822	-
2012	65 961 061	-
2011	67 481 816	-
2010	67 333 060	-
2009	67 831 781	-

Virtuella besök

Det finns tyvärr inget enhetligt tekniskt sätt att mäta trafiken till bibliotekens service via webben. Det är därför vanskligt att jämföra antalet webbesök mellan olika biblioteksorganisationer eftersom det förekommer så många olika sätt att mäta besöken/trafiken på. Jämförelser bör bara göras över tid inom den enskilda organisationen om de använder samma sätt att mäta och inte byter systemleverantörer.

Dessutom har många bibliotek en omfattande trafik via olika sociala medier där de informerar användarna och ger tips om litteratur. Trafiken på de sociala medierna mäts inte i biblioteksstatistiken.

Det är dock ändå viktigt att följa hur biblioteksanvändarna på olika sätt går över till att kontakta sina bibliotek via webben. Det kan gälla allt från att ställa frågor, till att söka i bibliotekskataloger, ladda ned digitaliserat material eller reservera eller låna om.

Nya typer av webblösningar och sökmotorer gör också att de mätpunkter, till exempel startsidan, blir mindre viktig för att användarna ska hitta det de söker. De når bibliotekets alla tjänster via ett så kallat discoverysystem eller kommer direkt till relevanta undersidor via en traditionell sökmotor. Se vidare de enskilda bibliotekens redovisning som presenteras i xlsx-format.

Aktiva låntagare

Biblioteksstatistiken följer definitionen i den internationella standarden för biblioteksstatistik ISO 2789. En aktiv låntagare är någon som gjort minst ett lån under kalenderåret.

En fjärdedel av alla registrerade aktiva låntagare är barn och unga under 18 år. 88 procent av de aktiva låntagarna rapporteras av bibliotek med kommunal huvudman.

De offentligt finansierade biblioteken redovisar oförändrat 3,6 miljoner aktiva användare under 2019. Detta innebär dock inte att närmare 36 procent av befolkningen skulle vara aktiva låntagare. Exempelvis är ungdomar ofta både låntagare på skolbiblioteket och folkbiblioteket. Detsamma gäller även andra användargrupper som nyttjar flera olika bibliotekstyper.

Återigen rapporterar folkbiblioteken att andelen aktiva låntagare av befolkningen är 26 procent hos dem. Andelen har sjunkit något under de senaste tio åren.

Det förekommer bortfall av svar på frågan om antal män respektive kvinnor som är aktiva låntagare, men det kan ändå visas att andelen kvinnor som är aktiva låntagare ligger på ungefär 61 procent på de offentligt finansierade biblioteken sammanlagt och på folkbiblioteken är motsvarande värde 63 procent. Andelen aktiva låntagare som är institutionslåntagare eller har så kallade lärarkort ingår inte i uppdelningen av män och kvinnor.

Jämförelse av andelen aktiva låntagare i olika regioner bör göras med försiktighet eftersom det är avhängigt om det till exempel också finns högskolebibliotek eller specialbibliotek i regionen eller om skolbiblioteken rapporterar uppgiften. Däremot kan den enskilda regionens utveckling betraktas.

Tabell 40: Besök på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Per bibliotekstyp.

	Antal fysiska besök på bemannade serviceställen	Antal virtuella besök på extern webbsida, startsidan	Antal besök av unika IP-nummer på webbplatsen	Antal sökningar i bibliotekets OPAC	Antal sökningar i bibliotekets Discoverysystem
Riket 2015	87 980 391	64 781 569	23 774 454	39 078 277	185 754 296
Riket 2016	85 640 314	63 167 701	25 519 263	26 514 857	192 051 686
Riket 2017	83 288 914	57 564 197	22 824 658	33 504 274	44 498 553
Riket 2018	81 827 855	60 806 916	24 964 027	24 130 377	27 382 271
Förändring 2018-2019	-1 %	-1 %	3 %	3 %	10 %
Riket 2019	80 985 264	60 434 205	25 660 284	24 853 129	30 052 009
Folkbibliotek	62 092 571	40 269 234	17 255 004	17 999 815	3 821 456
Skolbibliotek	5 333 663	461 280	315 362	511 528	4 651
Sjukhusbibliotek	631 852	292 848	125 213	387 749	60 491
Specialbibliotek	119 752	190 261	107 841	189 880	340 638
Universitets- och högskole-bibliotek	12 566 711	16 996 632	7 850 122	1 208 644	25 824 773
Övriga bibliotek	240 715	2 223 950	6 742	4 555 513	-

Tabell 41: Fysiska besök på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019 per invånare. Per region.

Region	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**8,93**	**8,57**	**8,23**	**8,00**	**7,84**
Stockholm	8,85	8,34	7,59	7,33	7,30
Uppsala	12,81	12,25	10,78	9,84	9,60
Södermanland	7,85	7,71	7,45	7,28	6,84
Östergötland	9,96	10,28	9,55	9,08	7,46
Jönköping	7,84	7,80	7,46	7,65	7,59
Kronoberg	7,93	6,76	6,61	6,17	6,34
Kalmar	9,54	9,29	8,40	8,37	7,72
Gotland	8,13	8,09	8,93	10,60	10,31
Blekinge	-	-	6,83	7,19	8,33
Skåne	9,68	8,86	8,79	8,70	8,77
Halland	8,42	8,40	7,96	7,37	7,02
Västra Götaland	8,44	8,19	8,39	8,33	8,30
Värmland	8,91	8,42	8,08	8,04	8,11
Örebro	7,95	7,71	7,32	6,54	6,37
Västmanland	7,17	7,31	7,18	6,62	6,56
Dalarna	7,60	7,76	8,33	7,83	7,45
Gävleborg	8,17	8,20	7,95	8,17	8,06
Västernorrland	10,86	7,01	6,79	7,04	6,98
Jämtland Härjedalen	9,41	9,29	7,30	7,31	6,60
Västerbotten	12,80	13,13	12,74	12,25	12,17
Norrbotten	7,92	7,72	7,67	6,52	5,76

Tabell 42: Antal aktiva låntagare på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Per bibliotekstyp.

	Antal aktiva låntagare som är kvinnor	Antal aktiva låntagare som är män	Antal aktiva institutions-låntagare	Totalt antal aktiva användare	Andel aktiva låntagare som är kvinnor	varav aktiva användare som är under 18 år
Riket 2015	1 501 050	934 563	144 877	3 496 573	62 %	662 421
Riket 2016	1 567 629	997 619	151 216	3 440 792	61 %	696 244
Riket 2017	1 837 303	1 172 712	162 082	3 586 578	61 %	797 836
Riket 2018	1 838 620	1 172 071	163 317	3 601 436	61 %	807 147
Förändring 2018-2019	6 %	5 %	20 %	1 %	0 %	8 %
Riket 2019	1 941 148	1 233 026	195 734	3 630 830	61 %	873 674
Folkbibliotek	1 550 374	921 166	106 273	2 661 299	63 %	499 950
Skolbibliotek	203 614	194 919	52 402	543 566	51 %	319 249
Sjukhusbibliotek	26 418	6 684	2 370	38 513	80 %	135
Specialbibliotek	2 310	1 762	5 864	13 961	57 %	4
Universitets- och högskolebibliotek	96 886	56 780	28 093	251 892	63 %	111
Övriga bibliotek	61 546	51 715	732	121 599	54 %	54 225

* Delsummor summerar inte till totalen eftersom de svarande hade möjlighet att ange endast totalt antal

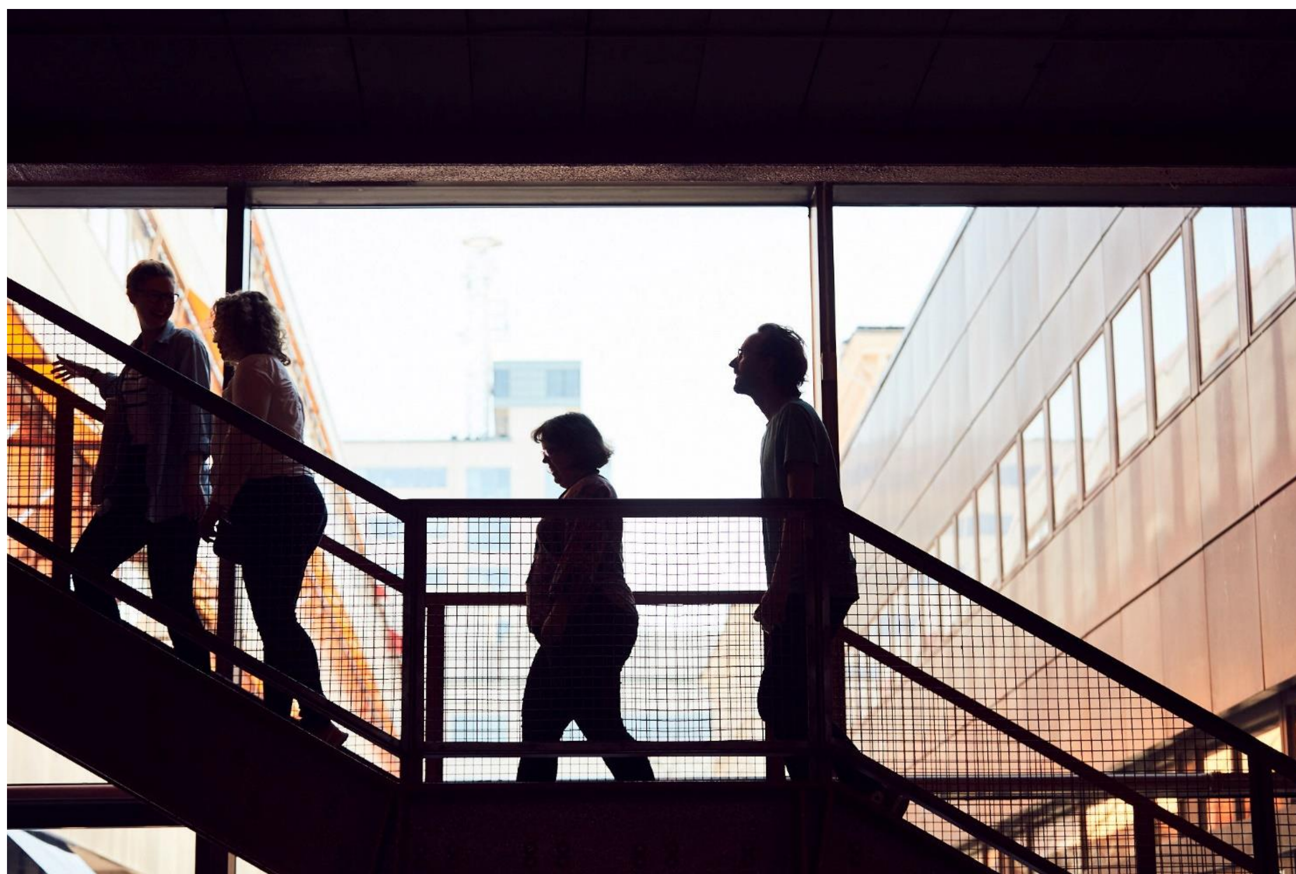

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Öppettider

Generösa öppettider är en viktig del av bibliotekens servicenivå. För att vara anpassade till användarnas behov bör biblioteken vara fysiskt tillgängliga när användarna har möjlighet att komma.

Huvudfrågeställningarna under avsnittet öppettider i undersökningen är:

- Öppet antal dagar per år

– varav antal öppetdagar med reducerad service eller för särskilda grupper del av dag

- Öppet antal timmar per vecka

– varav antal öppet timmar per vecka med reducerad service eller för särskilda målgrupper

– varav antal timmar meröppet per vecka

– varav antal timmar per vecka som är efter klockan 18 eller på lördagar och söndagar

Frågorna ställs dels enskilt för det serviceställe som har mest öppethållande och samlat för övriga serviceställen som eventuellt samredovisas i samma enkät. Det uppdelade sättet att sammanställa frågorna kommer sig av att det är vanligt att *ett* serviceställe inom biblioteksorganisationen har generöst öppethållande medan andra serviceställen har mer begränsade öppettider. Bibliotekens personal har tidigare påpekat att det äldre beräkningssättet kändes missvisande då medelvärden beräknades för alla serviceställen samlat och man tidigare inte kunde visa upp det bibliotek som hade högst servicenivå i statistiken.

Det är stor skillnad i öppethållande mellan olika serviceställen och mellan olika bibliotekstyper. Universitets- och högskolebiblioteken har generellt sett de mest generösa öppettiderna för att möjliggöra att studieplatserna är tillgängliga för studenterna större delen av dygnet.

Öppet på folkbiblioteken

En viktig aspekt av öppethållande är naturligtvis att det sker när de flesta användarna har möjlighet att kunna gå dit. Särskilt för folkbiblioteken gäller då att de är tillgängliga efter klockan 18 och/eller på helgerna. Användarna på de andra bibliotekstyperna vill ofta besöka bibliotek under dagtid på vardagar. I 31 kommuner rapporterar inget folkbibliotek att de har bemannad öppettid efter klockan 18 eller på lördag/söndag (29 stycken år 2018).

I genomsnitt har folkbibliotekens filialer öppet med bemanning 13 timmar i veckan. Inklusive meröppet är de öppna 22 timmar i veckan. Det inkluderar de timmar som ibland de integrerade folk- och skolbiblioteken bara har öppet för elever, men stängt för allmänheten. Oftast är de bemannade öppettiderna förlagda under kontorstid.

Folkbiblioteken som har de mest generösa öppettiderna i varje kommun (oftast huvudbiblioteket) rapporterar oförändrade totala öppettider men samtidigt rapporteras ett ökat antal timmar av dessa som meröppna. Detta kan tolkas som att de meröppna timmarna har bidragit till att de bemannade tiderna kunnat minskas. Det rapporterade antalet meröppettimmar på huvudbiblioteken har ökat med 28 procent sedan föregående mätning.

Under meröppettid kan användarna komma in i lokalerna genom att de erhållit kod som fungerar ihop med lånekort eller mobiltelefon för att ”låsa” upp. Andelen kommuner som rapporterar att de har något eller några meröppna folkbilbibliotek uppgår nu till 48 procent, vilket kan jämföras med 39 procent i föregående mätning.

Möjligheterna till meröppet ger naturligtvis användarna ökad tillgång till biblioteket. Olika användargrupper har olika behov när de kommer till biblioteket och om personal inte finns på plats kan inte full biblioteksservice erhållas. Meröppettiderna är oftast spärrade för användare som inte fyllt 18 år om de inte går dit med någon vuxen. De meröppna biblioteken kan därför inte kompensera för minskning av de bemannade öppettiderna.

Tabell 43: Kommuner som har ett eller flera meröppna folkbibliotek 2015–2019.

	Antal kommuner
2019	140
2018	114
2017	87
2016	82
2015	53

Öppet på skolbiblioteken

Skolbiblioteken har i medeltal öppet 30 timmar per vecka. Det är en ökning jämfört med föregående mätningar då 29 timmar uppgavs i genomsnitt. Öppettiderna på skolbiblioteken får dock betraktas som närmevärden eftersom det förekommer ett stort bortfall av svar. En förklaring till svarsbortfall är att vissa skolbibliotek alltid är tillgängliga under skoltid om en lärare låser upp med nyckel, oavsett om den skolbiblioteksansvarige är på plats eller inte. Det förekommer också att skolbiblioteket aldrig är stängt och att eleverna själva registrerar de lån som de gör.

Öppet på forsknings- och sjukhusbibliotek

De statliga specialbiblioteken har i genomsnitt öppet 25 timmar i veckan med stor variation mellan olika bibliotek. Universitets- och högskolebiblioteken har som nämnts de generösaste öppettiderna av alla bibliotekstyper. I genomsnitt har studenterna tillgång till lärosätets huvudbibliotek 75 timmar i veckan. Vissa av de timmarna kan dock vara bemannade av så kallade studentvakter, när den ordinarie personalen inte är på plats.

De sjukhusbibliotek som rapporterat öppettider enligt instruktionerna har 31 bemannade öppettimmar per veckan.

Tabell 44: Öppethållande på alla de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019. Alla bibliotekstyper samlat.

	2015	2016	2017	2018	2019
Öppet antal dagar per år - huvudbiblioteket	205 758	192 646	201 825	205 953	215 044
Öppet antal dagar per år - summan av andra serviceställen	170 417	166 528	168 241	169 277	174 228
– varav antal dagar med reducerad service - huvudbiblioteket	20 861	19 181	22 209	20 896	25 993
– varav antal dagar med reducerad service - summa av andra serviceställen	16 802	14 831	14 316	20 844	23 770
Öppet antal timmar per vecka - huvudbiblioteket	39 751	38 354	40 602	41 589	47 875
Öppet antal timmar per vecka - summa andra serviceställen	28 299	29 904	30 609	30 787	32 325
– varav antal öppettimmar med reducerad service - huvudbiblioteket	3 848	3 638	4 340	4 206	4 836
– varav antal öppettimmar med reducerad service - summan av andra serviceställen	2 877	2 084	1 963	2 322	2 419
– varav antal timmar meröppet per vecka - huvudbiblioteket	2 748	3 731	5 546	6 832	8 357
– varav antal timmar meröppet per vecka - summa av andra serviceställen	4 354	6 117	8 119	13 069	13 332
– varav antal öppettimmar per vecka efter kl. 18 eller lö/sö - huvudbiblioteket	3 475	4 161	4 727	3 318	2 982
– varav antal öppettimmar per vecka efter kl. 18 eller lö/sö - summa andra serviceställen	3 005	3 735	3 863	3 264	2 725
Öppet för alla med full bemanning på huvudbiblioteket, timmar per vecka på de offentligt finansierade biblioteken	*33 154*	*30 985*	*30 716*	*30 551*	*34 682*

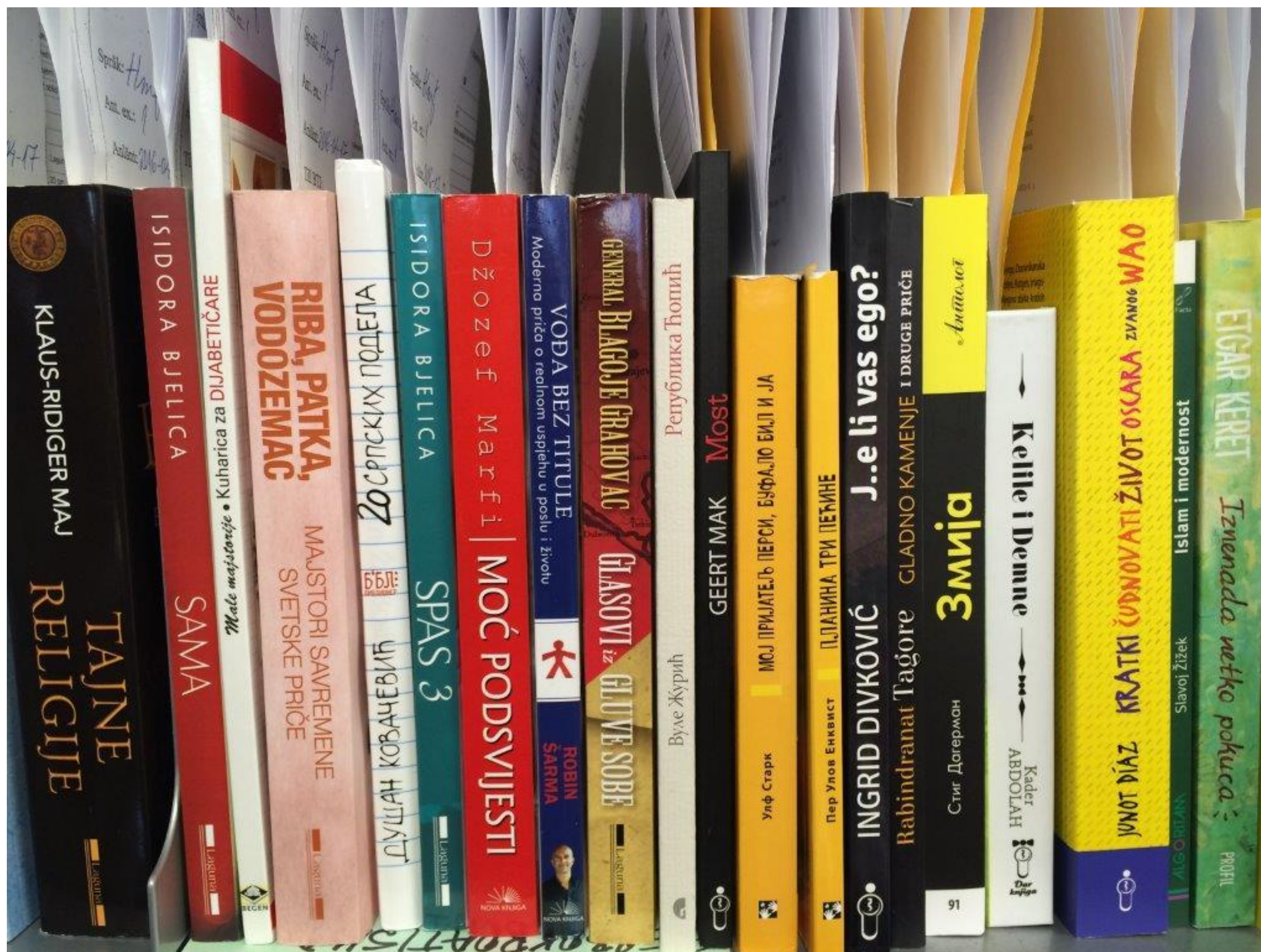
Tabell 45: Folkbibliotekens medelöppethållande på huvudbiblioteken (eller folkbiblioteket med längst öppethållande) i olika regioner 2016–2019, med eller utan bemanning eller med reducerad service och meröppet.

Folkbiblioteken i olika regioner	2016	2017	2018	2019
Stockholm	58	58	62	61
Uppsala	41	49	51	58
Södermanland	58	58	64	65
Östergötland	52	56	60	60
Jönköping	68	76	75	83
Kronoberg	45	48	48	64
Kalmar	52	53	55	55
Gotland	66	64	64	57
Blekinge	48	48	65	68
Skåne	54	61	64	71
Halland	54	54	55	53
Västra Götaland	53	51	53	53
Värmland	37	37	44	44
Örebro	47	48	50	56
Västmanland	47	48	48	53
Dalarna	48	48	47	55
Gävleborg	47	49	51	51
Västernorrland	48	44	48	49
Jämtland Härjedalen	38	38	39	39
Västerbotten	46	56	57	70
Norrbotten	41	41	48	52

Öppettidsexempel: Biblioteket i Kulturlunden har öppet och är fullt bemannat mellan 10–18 varje vardag. Dessutom öppnas dörren till tidningshörnan klockan 8 varje vardag av Maria och hon finns i lokalerna, men är inte tillgänglig vid informationsdisken. Klockan 10 kommer hennes kollegor och öppnar alla avdelningar. Mellan klockan 18–22 varje vardag är biblioteket meröppet, då är ingen bibliotekspersonal där, det tittar bara förbi en vakt under kvällen. Varje lördag och söndag är biblioteket meröppet mellan 10–18. För att få fram uppgifterna till statistikenkäten kan man räkna så här:

	Må	Ti	On	To	Fr	Lö	Sö	Summa, det man fyller i
Öppet antal timmar per vecka (med eller utan bemanning)	14	14	14	14	14	8	8	86
varav antal öppettimmar per vecka med reducerad service eller för särskilda målgrupper (viss bemanning)	2	2	2	2	2	0	0	10
varav antal timmar meröppet per vecka (obemannat)	4	4	4	4	4	8	8	36
varav antal timmar per vecka som är efter klockan 18 eller på lördagar och söndagar (bemannat)	0	0	0	0	0	0	0	0

Eftersom vi då både vet totaltiden och timmarna då det är obemannat eller reducerad bemanning kan vi snabbt räkna ut hur många fullt bemannade öppettimmar det är, så det behöver vi inte fråga om. Biblioteket har normalöppet med bemanning 40 timmar per vecka.

Internationella biblioteket. Foto: Ulrika Orloff.

Medier på andra språk än svenska

I bibliotekslagen står att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska.

De offentligt finansierade biblioteken ska göra det genom att, bland annat, erbjuda litteratur på:

1. De nationella minoritetsspråken, finska, samiska, meänkieli, romani chib och jiddisch

2. Andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska

3. Lättläst svenska

Därför ingår specifika frågor i undersökningen om hur många titlar det finns på olika språk, uppdelat på svenska språket, nationella minoritetsspråk och utländska språk.

Alla bibliotekssystem klarar inte av att särskilja språkinformation. Särskilt svårt har det upplevts att ta fram uppgifterna om antal elektroniska titlar. Därför är värdena som rapporteras på kommun och riksnivå underskattade utom i de fall som folkbiblioteken ingår i kommunöverskridande katalogsamarbeten, då kan värdena vara överskattade. Ett ökat antal bibliotek fyllde dock i

uppgifterna om antal titlar på olika språk detta mätår.

Nationella minoritetsspråk

De offentligt finansierade biblioteken rapporterade tillsammans, med reservation för interna och externa svarsbortfall, att deras titelbestånd av nationella minoritetsspråk fortsatt uppgår till mindre än en procent av det totalt rapporterade titelbeståndet av fysiska medier.

De större titelbestånden av medier på nationella minoritetsspråk finns koncentrerade till ett fåtal biblioteksorganisationer.

- Àjtte och Samernas bibliotek har tillsammans 4 825 titlar på de samiska språken
- KB har 24 002 fysiska titlar
- Myndigheten för tillgänglig medier, MTM, har 4 088 stycken titlar som är anpassade för personer med läsnedsättning
- Institutet för språk och folkminne har 1 641 fysiska titlar
- Svenska barnboksinstitutets bibliotek har 2 412 fysiska titlar
- Finlandsinstitutets bibliotek har 16 846 titlar på finska och andra språk
- Göteborgs universitetsbibliotek 5 056 titlar
- Lunds universitetsbibliotek har 13 038 titlar
- Stockholms stadsbibliotek har 14 464 titlar
- Umeå universitetsbibliotek rapporterar 21 903 titlar

Även Judiska biblioteket i Stockholm har ett större titelbestånd på jiddisch, men ingår inte längre i statistiken på grund av bemanningsgrad på mindre än 20 timmar i veckan.

Folkbiblioteken rapporterar samlat ett minskat antal titlar på nationella minoritetsspråk på fysiska medier trots att det förekommer dubbelrapportering inom vissa av de mediesamarbeten som delar katalogsystem.

Skolbiblioteken har i bästa fall tillgång till en handfull fysiska titlar på något nationellt minoritetsspråk om de inte ingår i samma system som folkbiblioteket i kommunen.

Utländska språk

En fjärdedel, 27 procent, av det rapporterade antalet titlar på fysiska medier är på utländska språk. Totalt sett rapporterades närmare 10,8 miljoner utländska titlar på fysiska medier, vilket är en underskattning av det verkliga värdet på grund av svarsbortfall.

De största bestånden av utländska medier finns naturligt på universitets- och högskolebiblioteken eftersom de har mycket internationell forskningsinformation. Sammanlagt rapporterar de att de har flest titlar på andra språk än svenska.

Folkbiblioteken rapporterar att 14 procent av deras fysiska medier är på något utländskt språk, inklusive skolspråken.

Det är värt att notera att i titelräkningen av utländska språk ingår även titlar för musik eftersom de enligt ISO-definitionen inte är en titel på svenska språket. Det påverkar beräkningarna nämnvärt för det fåtal bibliotek som har stora titelbestånd av musik.

Tabell 46: Andel titlar på olika språk på fysiska medier på de offentligt finansierade biblioteken 2016–2019. Underskattade värden på grund av svarsbortfall.

	Antal svenska titlar på fysiska medier *	Antal titlar på nationella minoritetsspråk på fysiska medier *	Antal titlar på utländska språk på fysiska medier, inkl. musik *	Totalt antal titlar på fysiska medier *
Riket 2016	34 973 901	454 686	10 369 746	46 707 922
Riket 2017	36 273 444	560 225	10 976 309	48 409 534
Riket 2018	30 475 244	417 695	10 664 918	41 991 419
Förändring % 2018-2019	-4 %	-1 %	1 %	-5 %
Riket 2019	**29 395 856**	**411 883**	**10 764 437**	**39 995 406**
Folkbibliotek	18 150 319	297 615	3 042 888	21 440 400
Skolbibliotek	5 151 368	6 022	687 436	5 882 450
Sjukhusbibliotek	311 654	1 937	43 117	356 708
Specialbibliotek	783 132	31 570	1 110 505	1 224 101
Universitets- och högskolebibliotek	3 227 098	47 860	4 722 477	8 118 102
Övriga bibliotek	1 772 285	26 879	1 158 014	2 973 645

* Delsummorna överensstämmer inte helt med totalen eftersom det fanns möjlighet att endast lämna ett totalvärde.

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Barn och unga

”Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar”. Så står det i bibliotekslagen.

Det är också folkbiblioteken som erbjuder det största utbudet för barn och unga på landets bibliotek. Men det är värt att notera att nästan alla bibliotekstyper rapporterar att de har litteratur för unga. I den samlade nationella biblioteksstatistiken är åldersgränsen för barn och unga 0–17 år.

Det är viktigt att barn och unga har tillgång till ett bibliotek i sin närhet och att öppettider är anpassade till de ungas behov för att de ska kunna få tillgång till utbudet på sina villkor.

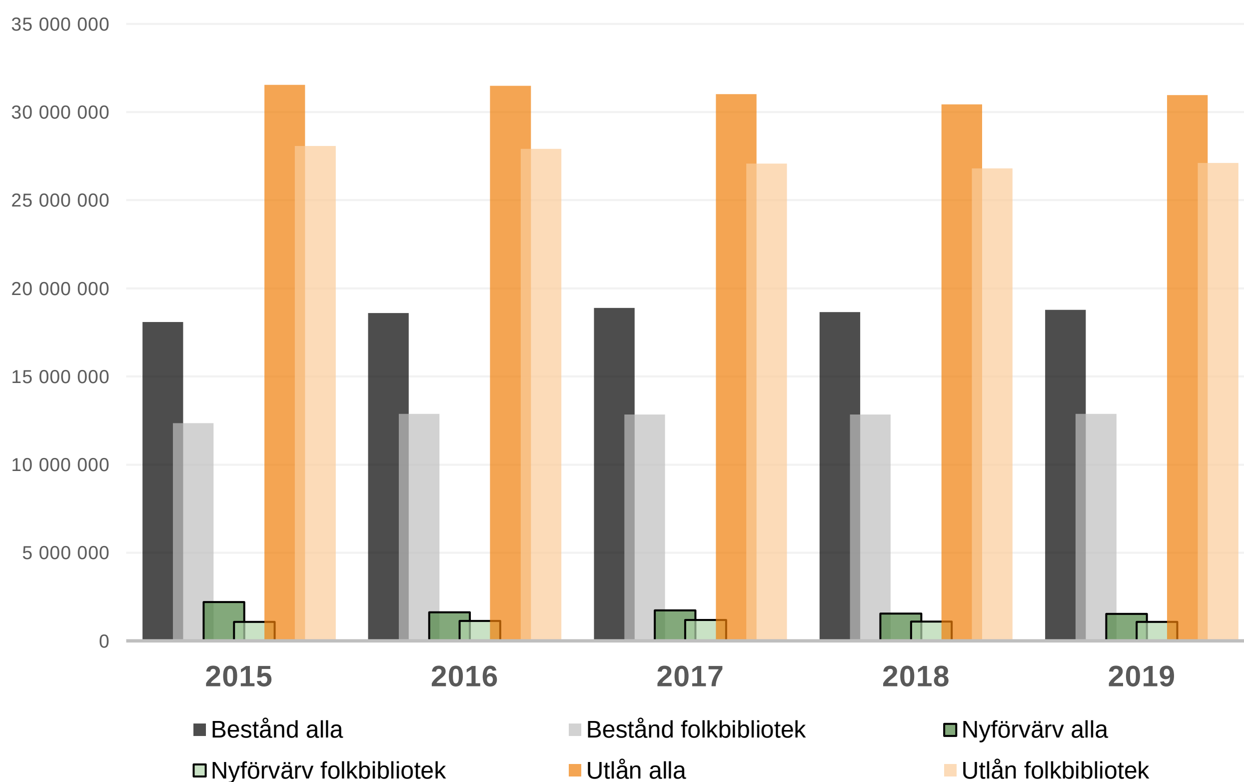
Utlåningsgraden av litteratur för barn och unga är mycket hög. Under 2019 var utlånen 211 procent av motsvarande bestånd vilket visar på en hög efterfrågan på de medier som finns i bestånden på folkbiblioteken. Det är värt att notera att folkbiblioteken behåller nivån på bestånden för barn och unga under de senaste åtta åren trots att de totalt sett minskat sina fysiska bestånd.

Folkbiblioteken rapporterar att de har en nyförvärvsgrad om 8 procent för tryckta böcker och seriella publikationer för barn och unga av motsvarande bestånd.

På folkbiblioteken ökade utlåningen av medier för barn och unga något sedan föregående mätning i antal. Men utlån av tryckta böcker och seriella publikationer för barn och unga, per invånare 0-17 år på folkbiblioteken är fortsatt 12,4 per invånare i samma åldersgrupp. Det beror på att antalet invånare i åldersgruppen har ökat något.

.

Diagram 8: Bestånd, nyförvärv, utlån av litteratur för barn och unga 2015–2019 på de offentligt finansierade biblioteken samlat och på folkbiblioteken enskilt.

Tabell 47: Beståndsutvecklingen av litteratur för barn och unga på folkbiblioteken 2010–2019.

Folkbibliotek	Bestånd för barn och unga
2019	12 871 207
2018	12 834 479
2017	12 834 030
2016	12 882 016
2015	12 351 435
2014	12 338 404
2013	12 495 776
2012	12 434 849
2011	12 401 823
2010	12 382 823

Det finns ett klart samband mellan rikligt utbud och hög utlåning och antalet aktiva användare i målgruppen.

Totalt sett är 19 procent av alla rapporterade aktiva låntagare på folkbiblioteken mellan 0–17 år. Av alla invånare i kommunerna som är 0–17 år är 23 procent aktiva låntagare på folkbibliotek. Det skiljer mycket mellan olika kommuner.

Beståndet av litteratur för barn och unga på folkbiblioteken har varit relativt stabilt under de senaste åtta åren, drygt 12 miljoner fysiska exemplar varje år sedan 2010. Totalt sett finns 69 procent av allt fysiskt bestånd för barn och unga på folkbiblioteken och 30 procent på skolbiblioteken. Det är också folkbiblioteken som har den högsta utlåningsgraden av barn- och ungdomsmedier i förhållande till motsvarande bestånd.

Folkbiblioteken rapporterar att 25 procent av det totala antalet årsverken är särskilt avsatta för arbete med barn och unga.

Tabell 48: Bestånd böcker och seriella publikationer för barn och unga per invånare mellan 0–17 år. Per region 2015–2019, alla offentligt finansierade bibliotekstyper.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**8,9**	**9,0**	**8,9**	**8,7**	**8,6**
Stockholm	7,0	6,8	6,4	6,2	6,2
Uppsala	7,1	6,6	6,9	6,6	6,6
Södermanland	8,3	8,4	8,1	8,8	6,8
Östergötland	9,9	9,1	9,3	8,2	8,8
Jönköping	8,2	9,8	9,0	8,4	8,7
Kronoberg	12,1	11,8	11,8	11,5	12,0
Kalmar	16,0	13,2	12,8	12,2	11,1
Gotland	18,9	18,7	16,2	13,0	11,2
Blekinge	8,2	11,4	11,2	11,2	10,4
Skåne	10,9	11,1	11,0	10,3	10,3
Halland	7,2	8,6	8,5	9,3	9,4
Västra Götaland	7,8	8,2	8,2	8,1	8,0
Värmland	8,8	9,4	9,4	9,2	9,5
Örebro	8,8	8,3	7,5	6,9	6,9
Västmanland	6,8	6,8	6,7	6,4	7,0
Dalarna	9,9	10,7	11,5	11,6	11,7
Gävleborg	11,0	10,7	11,5	11,1	10,8
Västernorrland	9,8	9,3	8,8	8,4	8,0
Jämtland Härjedalen	14,3	11,4	11,9	12,2	12,5
Västerbotten	11,5	11,2	11,2	12,0	11,8
Norrbotten	12,2	12,0	15,2	16,5	17,8

Det är skillnad mellan avsatta årsverken i olika regioner vilket kan ha sin förklaring i hur stor andel av folkbiblioteken som är integrerade folk- och skolbibliotek. Det finns ett visst positivt samband mellan avsatt bemanning för barn och unga och hög utlåning till gruppen.

Alla offentligt finansierade bibliotekstyper

Tillgången till barn- och ungdomslitteratur varierar mellan regionerna räknat per invånare 0-17 år. Medelantal bestånd av böcker och seriella publikationer för barn och unga under 18 år är 8,6 per invånare i samma åldersgrupp, sett till alla bibliotekstyper samlat.

Det rapporterade beståndet av litteratur för barn och unga utgör 21 procent av det totala rapporterade fysiska beståndet på de offentligt finansierade biblioteken Den rapporterade utlåningen till gruppen varierar också mycket mellan olika regioner. Tidigare har stora skillnader förklarats av att de har olika andel integrerade skolbibliotek, men nu ingår skolbiblioteken samlat i uppgifterna varför detta inte kan vara hela förklaringen.

Det är värt att notera att alla skolelever inte är aktiva låntagare på sina skolbibliotek, det vill säga skolbibliotek rapporterar ett lägre antal aktiva användare än det elevantal som rapporteras till Skolverket.

Bestånden av böcker och seriella publikationer för barn och unga varierar mellan olika regioner. En praktisk förklaring kan vara hur man valt att organisera folk- och skolbiblioteken. I vissa kommuner ingår skolbibliotekens bestånd i folkbibliotekens biblioteksdatasystem och då noteras även medier som finns på skolor där det inte egentligen finns ett halvtidsbemannat skolbibliotek.

Men det är också olika hur man valt att satsa på antal bibliotek per invånare. Många serviceställen per invånare leder också till ett något högre bestånd.

Det som säkert kan noteras är att barn och unga har olika tillgång till medier beroende på var de bor. Det leder också till olika hög utlåningsgrad.

Generellt sett brukar en hög andel nyförvärv av motsvarande bestånd leda till höga utlåningstal. Även barn och unga har ett intresse av att vara först med att läsa det senaste, kanske fortsättningen i en serie har kommit eller det är helt enkelt trevligare att läsa nya böcker än gamla slitna. Det kan också vara frustrerande att behöva vänta länge på en bok som man reserverat och som alla andra kompisar har läst.

Den registrerade utlåningen av litteratur för barn och unga skiljer sig väldigt mycket åt mellan olika regioner, ibland så mycket som dubbelt så mycket per invånare i åldern 0–17 år. En delförklaring kan vara att vissa regioner har få skolbibliotek med halvtidsbemanning och därför kommer användningen på de enheterna inte med i statistiken eller så saknas helt bemannade skolbibliotek.

Tabell 49: Nyförvärvsgrad av fysiska medier samt utlån av fysiska böcker och seriella publikationer för barn och unga 0–17 år per invånare i samma åldersgrupp. Per region 2018 och 2019. Alla offentligt finansierade bibliotekstyper.

Län/region	Nyförvärv 2018	Nyförvärv 2019	Utlån 2018	Utlån 2019
Riket	**8 %**	**8 %**	**14,1**	**14,2**
Stockholm	8 %	9 %	10,7	11,0
Uppsala	9 %	10 %	15,7	15,7
Södermanland	8 %	9 %	10,3	10,5
Östergötland	11 %	11 %	15,4	17,3
Jönköping	10 %	8 %	13,7	13,4
Kronoberg	8 %	8 %	18,8	19,8
Kalmar	7 %	7 %	19,3	17,1
Gotland	5 %	5 %	17,4	16,4
Blekinge	6 %	6 %	15,0	15,1
Skåne	8 %	8 %	15,1	15,4
Halland	9 %	8 %	18,7	18,1
Västra Götaland	9 %	9 %	14,1	13,9
Värmland	13 %	7 %	12,8	13,9
Örebro	8 %	8 %	11,9	11,9
Västmanland	9 %	11 %	10,8	10,3
Dalarna	6 %	5 %	13,9	13,4
Gävleborg	6 %	7 %	15,6	14,6
Västernorrland	6 %	7 %	14,7	14,5
Jämtland Härjedalen	8 %	8 %	17,0	17,8
Västerbotten	8 %	8 %	26,1	27,2
Norrbotten	6 %	5 %	18,6	19,0

Tabell 50: Aktivitetstillfällen för barn och ungdom på de offentligt finansierade biblioteken per 1 000 invånare 0–17 år 2014–2019.

	2014	2015	2016	2017	2018	*2019**
Riket	**65**	**81**	**90**	**83**	**92**	**104**
Stockholm	57	88	92	85	112	132
Uppsala	60	68	102	89	87	101
Södermanland	78	106	121	90	112	78
Östergötland	81	88	90	92	97	146
Jönköping	54	67	60	53	52	63
Kronoberg	102	114	108	89	141	147
Kalmar	65	78	70	53	77	94
Gotland	130	156	100	106	63	73
Blekinge	90	167	92	95	106	123
Skåne	85	89	142	121	123	129
Halland	78	86	99	94	85	105
Västra Götaland	51	61	64	64	69	72
Värmland	66	46	46	52	48	63
Örebro	40	58	59	43	35	36
Västmanland	48	59	61	58	47	52
Dalarna	62	73	75	78	69	73
Gävleborg	69	77	82	78	90	107
Västernorrland	84	94	98	106	105	124
Jämtland Härjedalen	78	101	67	89	91	93
Västerbotten	70	88	84	88	97	111
Norrbotten	56	69	69	71	73	77

* De enskilda skolbibliotek som endast fyllt i totalt antal aktiviteter, men inte antalet för barn och unga, har i år kompenserats med totalvärdet för att ersätta bortfallet i fältet. Detta medför automatiskt en högre nivå på antalet aktiviteter avseende barn och unga.

Aktiviteter för barn och unga

En majoritet, 57 procent, av de aktiviteter som folkbiblioteken anordnar är särskilt riktade till barn och unga. De publika aktiviteterna ökar i antal, men samtidigt är det känt att en delförklaring till detta är att biblioteken i ökad grad kommit att registrera de aktiviteter som de anordnar. Folkbiblioteken anordnade 41 procent av alla aktiviteter för barn och unga som rapporterats, nästan alla andra rapporteras av skolbiblioteken.

Det är värt att notera att det finns en samvariation mellan många publika aktiviteter för barn och unga och utlån av fysiska medier för barn och unga.

Totalt sett anordnades 226 378 aktiviteter för barn och unga på de offentligt finansierade biblioteken om man gör antagandet att alla aktiviteter som anordnades på skolbiblioteken var för gruppen. Många skolbibliotek upplever att det är onödigt att fylla i den totala aktivitetsuppgiften både i fältet totalt och i fältet ”varav för barn och unga”. Detta har korrigerats i efterhand.

I genomsnitt rapporterar de offentligt finansierade biblioteken, främst folk- och skolbibliotek att de under 2019 anordnade 104 aktiviteter per 1 000 invånare i åldern 0–17 år. Stora skillnader i antal aktiviteter jämfört med tidigare år per region kan delvis förklaras av korrigeringen.

Uppsala stadsbibliotek. Foto: Elisabet Rundqvist.

Tillgängliga medier

”Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.” Så står det i bibliotekslagen.

Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet. Det finns minst tre olika aspekter att ta hänsyn till om biblioteken ska kunna ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning:

1. Ha fysiskt tillgängliga och anpassade lokaler
2. Ha utbildad personal som har kunskap om olika funktionsnedsättningar
3. Erbjuda de medietyper och den teknik som personer med läsnedsättningar behöver

Följande definition används för anpassade medier för personer med läsnedsättning i Sveriges officiella biblioteksstatistik:

”Dessa medier har redan räknats under frågan om bestånd. Bestånd av tillgängliga medier för personer med läsnedsättning avser talböcker (producerade enligt undantagsparagraf 17), talboksspelare, datorer med särskild anpassning, DVD och videogram (teckentolkade) för döva, storstilsböcker, lättläst och punktskrift. Räkna även med varje enskilt media som ni har på eventuell Äppelhylla. Som talbok räknas de titlar som är producerade för personer med läsned-sättning vad gäller läsning, oavsett om de är köpta, nedladdade, sparade på minneskort, mp3-spelare eller i andra fysiska format. Om fem olika boktitlar sparats på ett minneskort räknas det som fem utlån i statistiken. En nedladdad talbok som kastas efter utlån ska tas med under utlån men inte under bestånd. Böcker som är gjorda för alla barn i lära-läsa-åldern, ”läsa lätt-böcker” skall inte räknas in här. Om du har ”läsa-lätt” för vuxna ska de räknas in. Räkna även här med talböckerna du fyllde i under bestånd, en gång till. Beståndet räknas per 31 december. Medier som tillhör MTM räknas bara av MTM.”

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, tillhandahåller en databas med ett stort bestånd av talböcker och vissa andra e-böcker. Användningen har succesivt ökat på de senaste åren. Antalet aktiva användare av MTM:s tjänster har ökat med 18 procent sedan 2018. Totalt sett har nu MTM 102 770 aktiva användare, det vill säga personer som gjort minst ett lån under året. Det blir allt vanligare att personer som använder dessa medier gör så kallade egennedladdningar och de syns därför inte i de övriga bibliotekens uppgifter om utlåning, även om många folkbibliotek och skolbibliotek bistår användare med att ladda ned det som de behöver.

Tabell 51: Bestånd och utlån i databasen Legimus på MTM 2014–2019.

	Bestånd	Utlån
2019	131 649	2 016 524
2018	150 705	1 246 063
2017	141 830	1 027 691
2016	137 935	1 075 230
2015	132 290	865 940
2014	126 208	630 836

Det är framför allt folkbiblioteken som har egna bestånd av anpassade medier på fysiska bärare. I medeltal finns nu 0,16 anpassade medier per invånare på folkbiblioteken, vilket är en liten ökning. Samtidigt rapporterar folkbiblioteken att de minskat sitt bestånd av talböcker på fysisk bärare med närmare 20 000 medier och att utlånen av dessa medier minskat fem procent.

Att den totala utlåningen i riket av anpassade medier har ökat med 26 procent sedan föregående mätning kan till stor del förklaras av utlåningen från MTM. Totalt sett lånades det ut närmare 3,9 miljoner sådana medier under 2019, vilket kan jämföras med 2,9 miljoner 2015.

Det rapporterade beståndet av anpassade medier på skolbiblioteken har ökat med 9 procent men alla skolbibliotek besvarar inte frågan. Eller det kan också vara så att det inte finns anpassade medier på fysiska bärare på skolbiblioteken. I något fall rapporterades att det är specialläraren som har sådant bestånd. Däremot berättar flera skolbibliotek om att de hjälper elever att skaffa konto i Legimus för att kunna göra egennedladdningar.

Det skiljer mycket mellan olika regioner och kommuner i tillgången till anpassade medier för personer med läsnedsättning.

Tabell 52: Bestånd och utlån av anpassade medier på fysisk bärare för personer med läsnedsättning 2016–2019.

Fysiskt bestånd	2016	2017	2018	2019
Riket	**1 785 488**	**1 836 284**	**1 714 717**	**1 797 961**
Folkbibliotek	1 402 153	1 430 037	1 370 678	1 441 248
Skolbibliotek	232 579	252 701	182 298	197 843
Sjukhusbibliotek	8 383	7 289	7 295	7 023
Specialbibliotek	19	62	57	69
Universitets- och högskolebibliotek	1 629	1 943	2 009	2 056
Övriga bibliotek	140 725	144 252	152 380	149 722

Fysiska utlån	2016	2017	2018	2019
Riket	**3 124 633**	**3 017 003**	**3 050 992**	**3 857 419**
Folkbibliotek	1 848 886	1 765 687	1 622 790	1 651 482
Skolbibliotek	152 691	174 400	130 681	140 071
Sjukhusbibliotek	3 096	2 866	3 665	3 560
Specialbibliotek	4	12	9	13
Universitets- och högskolebibliotek	22 503	26 020	29 290	32 378
Övriga bibliotek	1 097 453	1 048 018	1 264 557	2 029 915

Tabell 53: Bestånd, utlån och utlåningsgrad av anpassade medier för personer med läsnedsättning 2016–2019 per region. Alla offentligt finansierade bibliotekstyper.

Regioner alla bibliotekstyper	Bestånd av medier för personer med läsnedsättning	Bestånd av anpassade medier per invånare	Utlån av medier för personer med läsnedsättning	Utlåningsgrad av medier för personer med läsnedsättning
Riket 2016	1 785 488	0,18	3 124 633	175 %
Riket 2017	1 836 284	0,18	3 017 003	164 %
Riket 2018	1 714 717	0,17	3 050 992	178 %
Förändring 2018–2019	5 %	4 %	26 %	21 %
Riket 2019	**1 797 961**	**0,17**	**3 857 419**	**215 %**
Stockholm	336 059	0,14	397 160	118 %
Uppsala	43 389	0,11	57 045	131 %
Södermanland	40 784	0,14	41 252	101 %
Östergötland	66 473	0,14	92 527	139 %
Jönköping	62 566	0,17	79 062	126 %
Kronoberg	35 345	0,18	36 313	103 %
Kalmar	61 204	0,25	40 138	66 %
Gotland	13 670	0,23	15 602	114 %
Blekinge	29 084	0,18	36 550	126 %
Skåne *	403 695	0,29	2 301 883	570 %
Halland	28 518	0,09	39 044	137 %
Västra Götaland	274 066	0,16	366 488	134 %
Värmland	58 979	0,21	49 842	85 %
Örebro	53 060	0,17	52 633	99 %
Västmanland	36 340	0,13	29 261	81 %
Dalarna	67 768	0,24	48 552	72 %
Gävleborg	62 642	0,22	53 174	85 %
Västernorrland	32 929	0,13	37 864	115 %
Jämtland Härjedalen	30 521	0,23	22 494	74 %
Västerbotten	23 678	0,09	27 580	116 %
Norrbotten	37 191	0,15	32 955	89 %

* MTM flyttade under 2019 till Malmö och räknas till Skåne i tabellen, flytten var slutförd årsskiftet 2019/2020.

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Undervisning

De anställda på biblioteken erbjuder förutom traditionell medieförmedling och anordnade aktiviteter också en rad tjänster i form av undervisning och svar på referensfrågor.

Undervisning

Totalt sett är det 1 076 personer som arbetar med organiserad undervisning i hur man söker, värderar eller refererar till information och använder biblioteket och dess tjänster på de offentligt finansierade biblioteken i landet. Ökningen jämfört med tidigare mätningar kommer sig av att skolbibliotekens personal blivit allt bättre på att redovisa hur mycket undervisning de utför. Ungefär en tredjedel av skolbibliotekspersonalen redovisar att de genomför organiserad undervisning.

Under året deltog drygt 266 tusen personer i någon form av undervisningstillfälle, vilket är en ökning med tio procent. I genomsnitt undervisade varje person som arbetar med undervisning 31 undervisningstimmar under året, vilket är en liten ökning.

Närmare hälften av de som arbetar med undervisning är anställda på universitets- och högskolebiblioteken som erbjuder avancerad undervisning i hur man söker, värderar eller refererar till bibliotekens informationskällor. När användarna får utbildning i att själva använda biblioteket minskar antalet referensfrågor som bibliotekspersonalen får. Högskolebiblioteken, som står för drygt hälften av den organiserade undervisningen, hade ett deltagarantal som uppgår till ungefär hälften av antalet helårsstudenter under

året. Totalt sett rapporterar högskolebiblioteken 166 tusen deltagare vid närmare 17 tusen timmar.

Referensfrågor

En referensfråga uppstår då en användare tar kontakt med bibliotekspersonal och personalens kunskap och användning av en eller flera informationskällor (t.ex. bibliotekskataloger, databaser, tryckta källor) nyttjas. Instruktioner eller rekommendationer om hur man använder informationskällor räknas också. Referensfrågan kan ställas personligen, exempelvis över disk eller i samband med sökverkstäder (dock inte frågor som ställs vid undervisningstillfällen).
Referensfrågor kan också ställas via e-post, telefon eller reguljär post. Hänvisningsfrågor eller administrativa frågor som lokalisering, öppettider eller hur man använder bibliotekets utrustning räknas inte till referensfrågorna, inte heller frågor som gäller lokalisering av material som redan blivit bibliografiskt belagt. Frågor som kommer på elektronisk väg, exempelvis med e-post, via bibliotekets webbplats, etc. räknas in i det totala antalet referensfrågor. För att få fram det totala antalet referensfrågor under ett år används stickprov enligt anvisningar som finns att hämta på KB:s webb.

Den bibliotekstyp där de flesta biblioteks-organisationer besvarat frågan om antal referensfrågor är universitets- och högskolebiblioteken. Det är också den bibliotekstyp där flest referensfrågor förekommer.

Antalet referensfrågor på universitets- och högskolebiblioteken har minskat under en rad år i takt med att allt fler medier är tillgängliga som e-medier och sökbarheten ökar.

Totalt sett, på alla biblioteken, kommer 14 procent av referensfrågorna in på elektronisk väg.

Tabell 54: Utvecklingen av referensfrågor 2015–2019. Alla bibliotekstyper.

	Referens-frågor	varav elektroniska
Riket 2015	398 403	45 912
Riket 2016	333 042	45 772
Riket 2017	289 287	37 265
Riket 2018	301 748	29 551
Förändring	-1 %	46 %
Riket 2019	**298 528**	**43 156**
Folkbibliotek	101 448	6 135
Skolbibliotek	18 827	3 838
Sjukhusbib-liotek	2 883	2 328
Specialbibliotek	4 381	1 742
Universitets- och högskole-bibliotek	156 457	24 324
Övriga bibliotek	14 532	4 789

Digitala pedagogiska resurser

Det rapporterade antalet digitala pedagogiska resurser för biblioteks- och söktjänster på de offentligt finansierade biblioteken har ökat med 7 procent och uppgår nu till 1 612 stycken. Totalt sett finns 81 procent av de rapporterade digitala pedagogiska resurserna på universitets- och högskolebiblioteken.

Indexeringar i databaser

Totalt sett var 92 procent av de indexeringar som rapporterats under året utförda av personal på universitets- och högskolebiblioteken. Antalet indexeringar som högskolebiblioteken rapporterar var närmare 102 635 under 2019, vilket är en minskning med 21 procent sedan föregående mätning. Det bibliotek som rapporterar flest indexeringar är Lunds universitetsbibliotek som rapporterar 38 tusen indexeringar.

Det är det egna bibliotekets arbetsinsats som redovisats oavsett om det är det egna biblioteket som står som värd för informationstjänsten eller inte. Bidragsposter till Libris eller annan beståndskatalog ingår inte. Det är det antal poster som indexeras av biblioteket i databaser eller andra informationstjänster som räknas.

Tabell 55: Organiserad undervisning på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

	Antal biblioteksanställda som arbetar med organiserad undervisning	Antal timmar organiserad undervisning	Antal deltagare vid organiserad undervisning	Antal digitala pedagogiska resurser för biblioteks- och söktjänster
Riket 2015	1 104	36 405	264 279	1 356
Riket 2016	1 107	33 865	258 966	1 350
Riket 2017	1 001	31 243	249 937	1 344
Riket 2018	973	29 492	241 812	1 505
Förändring 2018–2019	11 %	14 %	10 %	7 %
Riket 2019	**1 076**	**33 502**	**266 532**	**1 612**
Folkbibliotek	112	1 649	1 913	23
Skolbibliotek	370	12 000	88 051	263
Sjukhusbibliotek	93	2 314	7 323	9
Specialbibliotek	31	180	1 446	1
Universitets- och högskolebibliotek	445	17 076	165 485	1 312
Övriga bibliotek	25	283	2 314	4

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Aktiviteter

Enligt bibliotekslagen har biblioteken betydligt fler uppgifter än att vara medieförmedlande.

Särskilt folkbiblioteken ska till exempel:

- bidra till kunskapsförmedling
- bidra till fri åsiktsbildning
- främja litteraturens ställning
- främja intresset för bildning
- främja intresset för upplysning
- främja intresset för utbildning
- främja intresset för forskning
- främja intresset för kulturell verksamhet
- finnas tillgängliga för alla
- ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning
- erbjuda tekniska hjälpmedel
- erbjuda anpassade medier och lättläst svenska
- ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna
- ägna särskild uppmärksamhet åt personer som har annat modersmål än svenska
- vara anpassade till användarnas behov
- ha medier och tjänster som präglas av allsidighet och kvalitet
- öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning
- öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för lärande
- öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för delaktighet i kulturlivet
- främja barn och ungas språkutveckling
- stimulera barn och ungas läsning

För att kunna fullfölja sitt uppdrag anordnar därför biblioteken en stor mängd aktivitetstillfällen för att utbilda, stimulera, informera och bistå användarna.

Antalet rapporterade aktivitetstillfällen på biblioteken har ökat. Detta kan till viss del förklaras av att alla bibliotekstyper har börjat räkna aktiviteter som tidigare bara folk- och forskningsbiblioteken vara vana att rapportera. Antalet aktivitetstillfällen vid folkbiblioteken har ökat med 10 procent vilket kan jämföras med andra bibliotekstyper som nu räknar mer av vad de gör och som därför rapporterar större ökning av antalet aktiviteter.

Totalt sett rapporterar biblioteken 331 tusen aktivitetstillfällen, jämfört med 307, 293, 287, 247 tusen i tidigare mätningar. Det motsvarar 32 aktivitetstillfällen per 1 000 invånare under året.

På högskole-, sjukhus- och specialbibliotek är kvalificerad informationssökning dominerande medan folk- och skolbiblioteken främst anordnar läsfrämjande aktiviteter.

Biblioteken har tagit en viktig roll för att höja användarnas IT-kompetens och anordnade därför 25 procent fler sådana kurstillfällen under året jämfört med tidigare mätning, totalt 19 208 stycken jämfört med 15 418 stycken 2018. Det är främst folkbiblioteken som anordnar sådana utbildningstillfällen, närmare 15 tusen. Regeringen har gett Kungliga biblioteket i uppdrag att under 2018-2020 nationellt samordna och finansiera en satsning, Digitalt först – med användaren i fokus, med de regionala biblioteksverksamheterna som kompetens- och utvecklingsnoder för folkbiblioteken. Satsningen innebär i sin tur att de regionala biblioteksverksamheterna samordnar en utbildning av landets folkbibliotekarier för en digital kunskapshöjning.

Folkbiblioteken agerar kultur-, utbildnings- och aktivitetscentra i många kommuner. De har även hand om samhällsinformation, råd och stöd. Totalt sett var 57 procent av alla aktivitetstillfällen på folkbiblioteken främst riktade till barn och unga.

De aktiviteter som ska räknas i statistiken är de som utförs av bibliotekets personal. Andra aktiviteter som kan förekomma i bibliotekens lokaler, men som helt och hållet anordnas av andra aktörer än biblioteken själva till exempel av studieförbund och föreningar, ingår inte i redovisningen.

Som exempel på aktiviteter som de svarande valt att lägga i kategorin övriga aktiviteter kan nämnas:

- Språkträning för nysvenskar
- Släktforskarjouren
- Hyr en svensk
- Tentamenskrivningar
- Tipspromenader
- Advokatjour
- Bokbytardagar
- Läxhjälp
- Lästräning med elever
- Lästävlingar under sommarlov och höstlov
- Undervisning i lässtrategier
- Hemslöjd för både vuxna och barn
- Fotokurs
- Superhjälte
- Cirkusskola
- Poesi- och skrivattacker
- Världsbokdag/bokfestival
- Legobygge, Barnloppis, Pusselträffar
- Läshund

Tabell 56: Aktivitetstillfällen på de offentligt finansierade biblioteken 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**247 107**	**287 428**	**292 752**	**307 463**	**331 213**
Folkbibliotek	132 321	142 912	143 946	145 579	160 803
Skolbibliotek	97 017	125 622	129 034	140 891	147 821
Sjukhusbibliotek	9 579	9 392	8 251	8 047	7 494
Specialbibliotek	798	1 341	1 783	1 546	1 853
Universitets- och högskolebibliotek	6 559	7 110	8 629	10 002	10 870
Övriga bibliotek	833	1 051	1 036	1 398	2 372

Tabell 57: Aktivitetstillfällen per 1 000 invånare. Per region 2015–2019.

Region	2015	2016	2017	2018	2019
Riket	**25**	**29**	**29**	**30**	**32**
Stockholm	27	29	29	34	37
Uppsala	29	36	36	31	35
Södermanland	34	34	28	35	30
Östergötland	30	32	37	35	43
Jönköping	22	20	19	19	23
Kronoberg	31	33	30	41	44
Kalmar	23	25	23	27	27
Gotland	43	30	32	26	26
Blekinge	39	52	55	47	49
Skåne	25	39	37	37	37
Halland	32	29	29	28	29
Västra Götaland	20	23	25	23	25
Värmland	16	20	21	20	24
Örebro	20	21	20	21	24
Västmanland	19	21	22	20	21
Dalarna	26	25	26	23	25
Gävleborg	26	31	31	34	35
Västernorrland	25	29	30	33	35
Jämtland Härjedalen	27	22	27	28	28
Västerbotten	26	28	31	34	35
Norrbotten	17	17	19	18	21

Tabell 58: Totalt antal aktivitetstillfällen per kategori på de offentligt finansierade biblioteken samlat 2015–2019.

Alla bibliotekstyper	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal tillfällen	**247 107**	**287 428**	**292 752**	**307 463**	**331 213**
Aktiviteter i samarbete med BVC	3 171	2 933	3 229	3 934	5 994
Berättar- eller sagostund	26 158	31 535	34 630	36 089	37 922
Bild-, tecknings-, målnings-, pyssel-, hantverks-, experimentverkstad/-kurs	6 898	8 585	9 382	10 643	12 282
Bok- eller läsecirkel - sluten sammankomst med litterär anknytning	10 804	15 210	16 371	17 696	18 863
Bok-, läs- eller korsordskafé - öppen sammankomst med litterär anknytning (inkl. språkkafé)	4 562	6 139	6 191	6 975	8 055
Biblioteksinformation/-visning för grupper/elever/ studerande	24 724	28 670	26 242	26 890	29 169
Bokvagnsronder	4 967	5 458	4 071	3 350	3 649
”Boka en bibliotekarie”	10 308	13 868	14 419	20 175	21 610
Sökningar på uppdrag	38 079	48 993	49 071	46 440	48 342
Boksamtal; bokprat	36 926	42 683	43 490	43 636	45 631
Data/internetkurs - handledning, seniorsurf - öppen eller sluten visning	11 106	13 897	14 466	15 418	19 208
Filmvisning, filmprat	3 281	3 701	3 518	3 607	3 374
Föreläsningar, föredrag, debatt eller föreningsarrangemang	6 707	6 075	6 687	6 683	6 882
Författarbesök	3 343	3 749	4 073	4 271	4 104
Musik, underhållning, -arrangemang, -kafé	3 021	2 918	2 805	2 469	2 439
Skrivarkurser/ -läger, litteraturläger	1 066	1 300	1 429	1 861	1 473
Sångstund, rytmik, rim & ramsor	4 340	4 198	4 187	4 005	4 320
Teater- eller trolleriföreställning	3 473	3 289	3 242	3 583	3 299
Antal utställningar	7 118	6 844	7 178	6 632	6 843
Övriga aktiviteter som inte ingår ovan	21 502	26 888	27 958	40 217	45 061

Tabell 59: Totalt antal aktivitetstillfällen per kategori på folkbiblioteken 2015–2019.

Folkbibliotek	2015	2016	2017	2018	2019
Aktiviteter i samarbete med BVC	3 171	2 899	3 195	3 917	5 981
Berättar- eller sagostund	14 930	15 916	16 810	16 451	17 733
Bild-, tecknings-, målnings-, pyssel-, hantverks-, experimentverkstad/-kurs	6 146	7 357	7 962	9 004	10 537
Bok- eller läsecirkel - sluten sammankomst med litterär anknytning	8 056	8 765	9 422	9 706	10 770
Bok-, läs- eller korsordskafé - öppen sammankomst med litterär anknytning (inkl. språkkafé)	4 230	5 747	5 856	5 952	7 577
Biblioteksinformation/-visning för grupper/elever/ studerande	15 294	15 186	12 590	13 318	14 179
Bokvagnsronder	478	817	598	577	627
”Boka en bibliotekarie”	1 771	2 450	2 596	2 773	2 623
Sökningar på uppdrag	2 741	4 497	3 027	2 932	3 543
Boksamtal; bokprat	21 165	20 354	19 423	18 914	18 259
Data/internetkurs - handledning, seniorsurf - öppen eller sluten visning	8 772	10 548	11 766	11 971	14 676
Filmvisning, filmprat	2 938	3 169	3 199	3 241	2 981
Föreläsningar, föredrag, debatt eller föreningsarrangemang	5 493	4 851	5 160	5 125	5 401
Författarbesök	2 825	3 022	3 258	3 355	3 178
Musik, underhållning, -arrangemang, -kafé	2 420	2 425	2 402	2 153	2 111
Skrivarkurser/ -läger, litteraturläger	850	893	931	916	910
Sångstund, rytmik, rim & ramsor	4 002	3 863	3 939	3 778	4 116
Teater- eller trolleriföreställning	3 338	3 151	3 034	3 284	3 054
Antal utställningar	5 312	4 983	5 193	4 556	4 588
Övriga aktiviteter som inte ingår ovan	18 389	22 019	22 841	23 214	27 660
Totalt antal tillfällen	**132 321**	**142 912**	**143 946**	**145 579**	**160 803**
Andel aktivitetstillfällen för barn och unga	*61 %*	*58 %*	*59 %*	*59 %*	*57 %*

Foto: KB/Per & Per Fotograf AB

Lärosätesbibliotek

Biblioteken vid landets universitet och högskolor är viktiga för kunskapsutvecklingen i landet. Forskning i framkant och högskolestudier skulle inte vara möjligt utan dem.

Högskolebiblioteken utgör en stor andel av det totala biblioteksväsendet fastän de är förhållandevis få till antalet. Därför redovisas de mer ingående i detta kapitel.

Totalt sett finns det 112 enskilda bibliotek vid de 36 lärosätena. Antalet enskilda bibliotek på unika gatuadresser har minskat med 14 stycken sedan 2015 och några av de mindre biblioteken som tidigare ingick i Stockholms universitetsbibliotek och sköts nu av institutionerna som de tillhör.

De fysiska bestånden minskar samtidigt som tillgången och användningen av e-medierna ökar. Det är en utveckling som pågått under en längre tid och den fortsätter stadigt.

Antal helårsstudenter som är inskrivna vid lärosätena har ökat och är nu fler än 300 tusen. Därtill kommer forskare och annan personal som är beroende av biblioteken för undervisning och forskning. De primära användarna av högskolebibliotekens resurser är forskare, studenter och övrig personal som verkar vid högskolorna. Men även allmänheten har möjlighet att nyttja samlingarna och e-medierna om de infinner sig personligen eller fjärrlånar fysiska medier via folkbiblioteken.

Driftskostnader

Kostnaderna för biblioteken vid lärosätena är fortsatt 2,4 miljarder. Det är skillnad i andel mellan kostnaderna för inköp av fysiska medier som utgör 2 procent av driftskostnaderna och kostnaden för e-medier som utgör 21 procent.

Kostnaden per helårsstudent är i genomsnitt 7 332 kronor, vilket är en minskning. Detta kan bland annat förklaras av att antalet studenter ökat. Det är stora skillnader i driftskostnader mellan olika lärosäten. Detta beror på antalet discipliner som finns vid lärosätet som biblioteket ger service till och antalet studenter, forskare och lärare. Många lärosäten anordnar också distansutbildningar som påverkar kostnaderna på olika sätt. Mindre högskolor kan ha driftskostnader om drygt 2 000 kronor per helårsstudent och år.

Kvoten mellan kostnaderna för fysiska medier och e-medier varierar kraftigt beroende på vilka ämnesområden som biblioteket är specialiserat på. Områden som konst och musik har till exempel inte lika mycket forskningsinformation på e-medier som teknik och medicin.

De rapporterade investeringsutgifterna har ökat dramatiskt eftersom Uppsala universitetsbibliotek renoverar sina lokaler.

Personal

Antalet anställda, 1 838 personer är i stort sett oförändrat jämfört med tidigare mätningar. Högskolebibliotek är över lag de bibliotekstyper som har högst andel anställda män, totalt 34 procent. Två tredjedelar av personalen är bibliotekarier men det finns också många anställda med olika typer av specialistutbildningar inom andra ämnesområden.

Högskolebiblioteken är den bibliotekstyp som procentuellt sett lägger mest pengar på personalens kompetensutveckling. Totalt 1 procent av drifts-kostnaderna går till kompetensutveckling.

Bestånd

Totalt sett finns 25,4 miljoner fysiska medier på högskolebiblioteken vilket är en minskning med närmare tre miljoner medier sedan 2015.

Nyförvärvet av fysiska medier har minskat med en procent sedan föregående mätning.

Dessutom har högskolebiblioteken ett bestånd av 15,7 miljoner e-titlar samt tillgång till olika typer av databaser. Tillgången till rapporterade e-titlar har minskat jämfört med föregående mätning, antagligen beroende på att tidskriftsavtalet med Elsevier sades upp under perioden 2018-2019.

Biblioteken vid lärosätena har tillsammans tillgång till 3 609 licensierade databaser, varav 1 064 innehåller seriella publikationer med forskningsinformation.

Det är främst de bibliotek som får leveranser av pliktmedier som har stora fysiska bestånd. De har också stora äldre samlingar. Uppsala universitetsbibliotek har 327 fysiska medier per helårsstudent inklusive Campus Gotland. Lunds universitetsbibliotek har 264 fysiska medier per helårsstudent. De flesta andra har under 100 fysiska medier per helårsstudent.

Högskolebiblioteken rapporterar en ökning av antal titlar på nationella minoritetsspråk i sina bestånd, men alla biblioteken rapporterar inte att de har titlar på de språken.

Användning

Utlån av fysiska medier har ökat med 3 procent sedan föregående mätning. Högskolebiblioteken lånade ut 5,8 miljoner fysiska lån. Totalt sett är 31 procent av den rapporterad fysiska utlåningen initiala lån, 1,8 miljoner, resten är omlån. Det görs också minst 100 tusen läsesalslån, läsning på plats i biblioteket.

Totalt sett lånade högskolebiblioteken in 33 468 medier från utländska bibliotek vilket är en klar ökning. För mer information om konsekvenserna av uppsägningen av Elsevieravtalet.

Under 2019 gjordes 129 miljoner sökningar eller nedladdningar av e-medier vilket är en ökning med 10 procent jämfört med föregående år. Kostnaden för e-användningen uppgår till en halv miljard kronor.

Besök

Eftersom användarna mestadels använder e-medier behöver de inte vara på plats i biblioteken. Antalet fysiska besök är dock oförändrat 12,6 miljoner. Sedan 2015 har besöken dock minskat från 16,3 miljoner till 12,6 miljoner trots att antalet studenter har ökat. Många studenter väljer att besöka de 18 tusen studieplatser som biblioteken tillhandahåller även om de på plats i biblioteket oftast använder e-medierna.

Användarna möts av generösa öppettider, i medeltal har de tillgång till lokalerna 79 timmar i veckan på biblioteksorganisationens bibliotek med de generösaste öppettiderna.

Undervisning och referensfrågor

En fjärdedel av bibliotekspersonalen arbetar med undervisning. Totalt sett deltog drygt 165 tusen studenter i undervisning på högskolebiblioteken.

Studenter kan också gå kurser för att lära sig att använda de 1 312 digitala pedagogiska resurser för biblioteks- och söktjänster som högskolebiblioteken tillhandahåller.

Personalen på högskolebiblioteken besvarade 156 tusen referensfrågor under 2019. 16 procent av dem kom in på elektronisk väg, vilket är en ökning.

Studenter och forskare bokar också personlig tid med personalen för att få individuell hjälp med sökningar och uppsatser/avhandlingar. Totalt sett bokade 7 319 en bibliotekarie under året och personalen gjorde också 326 längre sökningar på uppdrag. Sammanlagt rapporterar biblioteken på lärosätena att det anordnades närmare 11 000 aktivitetstillfällen på biblioteken. Totalt sett en ökning vilket delvis kan förklaras av ett ökat antal studenter.

Personalen gjorde också 94 tusen indexeringar för databaser och bibliografiska tjänster. Samtidigt ökade användningen av högskolebibliotekens discoverysystem med 10 procent.

Tabell 60: E-bestånd på högskolebiblioteken 31 december 2015–2019.

E-bestånd	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal	**10 754 811**	**16 110 594**	**17 385 546**	**18 167 566**	**15 717 877***
Böcker med skriven text	5 695 211	7 504 325	8 123 940	8 603 573	9 036 305
– varav kurslitteratur	185 420	6 287*	6 149*	5 728	6 292
Ljudböcker	2 400	3 646	6 220*	9 633	11 904
Talböcker	0	31	38*	52	63
Musik	2 850 129	3 195 936	3 376 617*	4 987 676	2 917 029
Film, tv, radio	273 120	293 140	290 675*	304 502	288 928
Bild, grafiska och kartografiska doku-ment, fotografier etc.	23 750	3 072 591	3 000 000	-*	-*
Manuskript, artiklar, patent, konferenshandlingar, rapporter, noter	156 999	232 311	277 736 *	215 009	241 539
Interaktiva medier, cd-rom, tv-spel, interaktiva läromedel, konsolspel, datorspel	872	871*	868*	874	875
Övriga medietyper	1 173 782	1 193 449	1 645 657	1 347 998	2 556 963

* Lågt värde på grund av bortfall av svar.

Tabell 61: Tillgång till antal licensierade databaser med olika typer av innehåll på högskolebiblioteken åren 2015–2019.

Antal licensierade databaser med…	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal	**3 446**	**3 613**	**3 429**	**3 490**	**3 609**
Böcker, monografier	499	536	554	568	598
Tidskrifter, periodika, seriella publikationer	938	993	1 013	1 030	1 064
Tidningar	63	65	68	67	70
Bibliografiska databaser	840	787	742	749	764
Fakta- och nyheter	738	742	657	685	728
Kartor och bilder	29	28	31	43	49
Film, tv, interaktiva kurser	61	57	70	70	68
Musik	25	34	34	21	21
Egen publikationsdatabas och/eller egendigitaliserade samlingar	50	49	46	49	47

Tabell 62: Tillgång till löpande titlar seriella publikationer på högskolebiblioteken 2015–2019.

Löpande titlar	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal	**623 482**	**660 090**	**706 840**	**721 056**	**693 899**
Seriella publikationer, fysiska	44 386	45 846	43 115	42 022	29 176
Seriella publikationer, e-medier	544 755	568 521	605 137	626 835	621 998
Tidningar, fysiska	548	525	505	491	494
Tidningar, e-medier	33 793	45 198	58 083	51 708	42 231

Tabell 63: Fysiska lån på högskolebiblioteken 2015–2019.

Lån och användning	2015	2016	2017	2018	2019
Initiala lån och omlån, hemlån	7 421 834	7 088 816	6 508 396	5 621 915	5 812 685
Andel omlån	70 %	70 %	68 %	67 %	69 %
Läsesalslån	82 724	88 994	84 541	72 110	99 841

Tabell 64: Antal fjärrlån på högskolebiblioteken åren 2015–2019.

Fjärrlån	2015	2016	2017	2018	2019
Fjärrutlån	161 516	152 329	141 940	144 940	121 543
Fjärrinlån	75 893	67 603	61 728	59 395	74 582
Andel utlandslån	14 %	14 %	14 %	16 %	22 %

Tabell 65: Fysiskt bestånd på högskolebiblioteken 31 december 2015–2019.

Fysiskt bestånd	2015	2016	2017	2018	2019
Böcker med skriven text	19 614 095	17 582 017	16 688 463	16 480 723	16 503 186
– varav kurslitteratur	326 448	338 448	369 753	396 477	407 814
Ljudböcker	1 290	587	586	1 113	1 674
Talböcker	332	1 012	226*	923	913
Musik	104 178	56 024	57 048	51 351	45 833
Film, tv, radio	11 085	11 611	10 997	11 055	11 598
Mikrografiska dokument	1 157 760	1 131 307	966 794	846 324	846 325
Bild, grafiska och kartografiska dokument, OH, presentationer, fotografier	3 258 468	3 129 821	3 131 010	3 130 780	3 130 808
Manuskript, artiklar, patent, konferenshandlingar, rapporter, noter	842 214	951 992	952 818	983 432	993 032
Interaktiva medier, cd-rom, tv-spel, interaktiva läromedel, konsolspel, datorspel	1 515	931	971	1 808	911
Övriga medietyper	3 861 393	3 791 198	3 844 124	3 845 995	3 801 477
Totalt antal	28 897 264	26 702 871	25 696 657	25 396 017	25 365 427

* Lågt värde på grund av bortfall av svar.

Tabell 66: Användningen av de elektroniska samlingarna vid högskolebiblioteken i Sverige 2015–2019.

Högskolebiblioteken	Antal sökningar	Antal nedladdningar
Totalt antal 2015	44 120 677	63 171 168
Totalt antal 2016	59 788 154	73 594 450
Totalt antal 2017	70 688 298	81 099 571
Totalt antal 2018	31 400 620	76 027 155
Totalt antal 2019	43 705 026	76 431 291
Licensierade böcker, monografier, inklusive ljudbok och talbok	112 244	11 282 187
Licensierade tidskrifter, seriella publikationer och periodika	686 819	26 530 283
Licensierade tidningar	285 479	2 430 802
Licensierade bibliografiska databaser	11 749 527	151 927
Licensierade fakta- och nyhetsdatabaser, inklusive uppslagsverk och numeriska databaser	3 620 433	8 552 220
Licensierade kartografiska- och bilddatabaser	86 924	71 180
Licensierade databaser med film, tv och interaktiva kurser	5 485	113 797
Licensierade databaser med musik	15 285	20 816
Bibliotekets egen publikationsdatabas och/eller egendigitaliserade samlingar	27 142 830	27 278 079

Tabell 67: Fysisk utlåning på högskolebiblioteken åren 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt antal *	**7 421 834**	**7 088 816**	**6 508 396**	**5 621 915**	**5 812 685**
Böcker med skriven text	6 828 538	6 503 352	5 941 941	4 971 585	4 936 909
– varav kurslitteratur	1 180 724	1 216 093	1 773 266	1 499 028	1 748 427
Ljudböcker	171	36	40	91	72
Talböcker	7 330	4 905	5 133	7 991	15 922
Seriella publikationer, periodika, tidskrifter	14 129	10 180	8 146	27 340	14 429
Musik	1 494	1 270	1 155	1 120	799
Film, tv, radio	2 701	2 081	1 271	1 100	1 057
Bild, grafiska och kartografiska dokument, OH, presentationer, fotografier	7	-	20	197	66
Manuskript, artiklar, patent, konferenshandlingar, rapporter, noter	26 030	25 285	24 259	29 470	757 652
Interaktiva medier, cd-rom, tv-spel, interaktiva läromedel, konsolspel, datorspel	460	6 457	5 930	362	692
Övriga medietyper	17 459	14 558	12 478	10 455	12 276

* Det förekommer rapporteringsbortfall på enskilda medietyper.

Tabell 68: Användningen av högskolebiblioteken åren 2015–2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Fysiska besök på bemannade serviceställen	16 323 960	14 617 856	13 549 350	12 575 303	12 566 711
Virtuella besök på extern webbsida, startsidan	18 194 072	17 945 604	16 890 382	17 052 760	16 996 632
Besök av unika IP-nummer	6 990 387	8 129 670	6 301 191	8 177 785	7 850 122
Sökningar i OPAC	9 372 272	9 718 558	9 009 853	3 257 379	1 208 644
Sökningar i Discoverysystemet	179 367 292	187 867 832	40 475 753 *	23 425 296 **	25 824 773

* Svarsbortfall

** Minskningen i det rapporterade antalet sökningar beror på att Högskolan i Gävle ändrat sitt redovisningssätt från antal ”transaktioner” till antalet federerade sökningar på Discoveryplattformen.

Tabell 69: Indexeringar på högskolebiblioteken åren 2010–2019.

År	Antal referensfrågor	Antal indexeringar
2019	156 457	94 383
2018	152 593	121 449
2017	149 841	88 993
2016	184 614	77 815
2015	201 808	61 698
2014	203 293	60 972
2013	223 235	61 182
2012	257 299	69 727
2011	295 618	64 027
2010	307 861	81 897

Tabell 70: Undervisning på högskolebiblioteken åren 2010–2019.

År	Antal anställda	Antal timmar	Antal deltagare
2019	445	17 076	165 485
2018	444	15 960	153 022
2017	478	17 047	160 934
2016	504	18 392	161 125
2015	523	18 475	156 677
2014	548	19 703	157 408
2013	557	18 516	162 777
2012	563	19 811	158 580
2011	566	19 594	158 182
2010	601	20 586	153 165

Tabell 71: Antal årsverken på högskolebiblioteken åren 2014–2019.

Antal årsverken	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bibliotekarier och dokumentalister	1 046	1 050	1 032	1 028	1 037	1 028
Biblioteksassistenter	183	175	175	168	160	150
Specialister, fackkunniga	269	275	296	280	302	289
Övrig personal *	115	124	119	117	119	116
Totalt antal årsverken	**1 613**	**1 627**	**1 622**	**1 594**	**1 618**	**1584**

* Även högskolebiblioteken har timanställd extrapersonal. Oftast är det studenter som bemannar biblioteket på tider utanför kontorstid, så kallade studentvakter.

Tabell 72: Högskolebibliotekens driftskostnader procentuellt fördelade på olika kostnadstyper åren 2014–2019.

Andel av driftskostnader	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fysiska medier	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %	2 %
E-medier	19 %	21 %	21 %	22 %	22 %	21 %
Lön	42 %	41 %	42 %	42 %	42 %	43 %
Kompetensutveckling	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Lokaler	25 %	25 %	25 %	24 %	24 %	24 %
Övrigt	10 %	10 %	9 %	9 %	9 %	9 %
Totalt	*100 %*	*100 %*	*100 %*	*100 %*	*100 %*	*100 %*

Tabell 73: Driftskostnader kronor för högskolebiblioteken åren 2010–2019.

	Driftskostnader för forskningsbiblioteken
2019	2 369 909 233
2018	2 346 010 752
2017	2 325 301 767
2016	2 276 799 234
2015	2 214 159 876
2014	2 131 103 513
2013	2 626 685 035
2012	2 600 290 710
2011	2 514 745 249
2010	2 420 242 155

Tabell 74: Antal aktivitetstillfällen på högskolebiblioteken 2014–2019.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Totalt antal aktivitetstillfällen	**7 278**	**6 559**	**7 110**	**8 629**	**10 002**	**10 870**
Bok-, läs- eller korsordskafé - sammankomst med litterär anknytning	49	42	1	30	8	10
Biblioteksinformation/-visning för grupper/elever/studerande	1 172	1 068	875	1 133	960	971
”Boka en bibliotekarie”	5 345	4 586	4 792	5 629	6 837	7 319
Sökningar på uppdrag	143	119	296	395	275	326
Boksamtal - bokprat	8	4	2	6	3	6
Data-/internetkurs - handledning	45	31	75	43	189	390
Filmvisning - filmprat	3	2	-	7	7	3
Föreläsning, föredrag, debatt eller föreningsarrangemang	277	331	407	618	621	423
Författarbesök	21	13	14	8	18	10
Musik -underhållning, -arrangemang, -kafé	8	11	9	8	6	11
Skrivarkurser	-	-	1	-	471	276
Utställning	148	164	147	179	241	229
Övriga aktiviteter som inte kan föras till någon av ovanstående kategorier	58	188	320	573	346	845

*Exempel, det förekommer fler typer av aktiviteter.

All övrig information, kvalitetsdeklaration och tabeller finns på:

https://www.kb.se/biblioteksstatistik/

National Library
of Sweden